

554.

Na osnovu člana 3a stav 2 Uredbe o bližim kriterijumima, uslovima i načinu dodjele državne pomoći ("Službeni list CG", br. 27/10, 34/11 i 16/14), Ministarstvo finansija i socijalnog staranja donijelo je

PRAVILNIK O IZMJENI PRAVILNIKA O LISTI PRAVILA DRŽAVNE POMOĆI

Član 1

U Pravilniku o Listi pravila državne pomoći ("Službeni list CG", br. 35/14, 2/15, 38/15, 20/16, 33/20, 38/20, 53/20, 98/20 i 130/20) Prilog 7D mijenja se i glasi:

"PRILOG 7D

PRIVREMENI OKVIR ZA MJERE DRŽAVNE POMOĆI U SVRHU PODRŠKE EKONOMIJI U AKTUELNOJ PANDEMIJI COVIDA - 19

1. PANDEMIJA COVID-19, POSLJEDICE ZA EKONOMIJU I POTREBNE PRIVREMENE MJERE

1.1. Pandemija COVID-19 i njene posljedice za ekonomiju

1. Pandemija COVID-19 je ozbiljna javnozdravstvena kriza koja pogađa građane i društva, a zaraženih ima u svim državama članicama Unije. To je i snažan udar na svjetsku i evropsku privredu, pa je koordinirana ekonomska intervencija država članica i institucija Unije od presudne važnosti za ublažavanje posljedica za privredu Unije.
2. Ekonomija je višestruko izložena tom udaru. Tu su udar na snabdijevanje uzrokovani poremećajem u lancima snabdijevanja, udar na potražnju uzrokovani smanjenom potražnjom potrošača, negativan učinak neizvjesnosti na planove ulaganja te učinak ograničene likvidnosti na preduzeća.
3. Raznim mjerama ograničavanja koje su države članice donijele, kao što su mjere ograničavanja socijalnih kontakata i putovanja, karantina i zatvaranja, trebalo bi, koliko god je to moguće, skratiti i ograničiti trajanje udara. Te mjere imaju trenutan učinak na potražnju i ponudu i pogađaju preduzeća i zaposlene, posebno u zdravstvu, turizmu, kulturi, maloprodaji i saobraćaju. Osim direktnih posljedica na mobilnost i trgovinsku razmjenu, pandemija COVID-19 sve više utiče i na preduzeća u svim sektorima, mala, srednja i velika. Posljedice se osjećaju i na svjetskim finansijskim tržištima, posebno zbog likvidnosti. Te posljedice nije moguće ograničiti na jednu državu članicu, one će narušiti privredu Unije u cijelini.
4. U vanrednim okolnostima uzrokovanim pandemijom COVID-19 preduzeća svih vrsta mogla bi se naći u situaciji ozbiljnog manjka likvidnosti. Solventna i nešto manje solventna preduzeća mogla bi iskusiti iznenadni manjak ili čak nedostupnost likvidnih sredstava. Mala i srednja preduzeća posebno su izložena riziku. Zato bi to kratkoročno i srednjoročno moglo ozbiljno uticati na ekonomsko stanje brojnih zdravih preduzeća i na njihove zaposlene, uz dugoročne posljedice po njihov opstanak.
5. Banke i drugi finansijski posrednici imaju ključnu ulogu u ublažavanju posljedica pandemije COVID-19 jer održavaju dotok kredita u privredu. Dođe li do ozbiljnog ograničenja dotoka kredita, privredna aktivnost će se naglo usporiti jer će preduzeća teško moći plaćati dobavljače i zaposlene. Zato je primjerno da države članice mogu preuzeti mjere kojima će kreditne institucije i druge finansijske posrednike podstaknuti da kontinuirano ostvaruju svoju ulogu i nastave unapređivati privrednu aktivnost u Uniji.
6. Podrška država članica preduzećima na osnovu člana 107 stav 3 tačke (b) UFEU-e i ove Komunikacije, koja se dodjeljuje uz posredovanje banaka kao finansijskih posrednika, direktna je pomoći tim preduzećima. Cilj takve pomoći nije očuvanje ili obnova održivosti, likvidnosti ili solventnosti banaka. Isto tako, cilj pomoći država članica bankama na osnovu člana 107 stav 2 tačke (b) UFEU-e radi nadoknade direktnе štete nastale zbog pandemije COVID-19¹ nije očuvanje ili obnova održivosti, likvidnosti ili solventnosti institucije ili subjekta. Zato se takva podrška neće smatrati direktnom javnom finansijskom podrškom u skladu sa Direktivom 2014/59/EU Evropskog parlamenta i Vijeća (Direktiva o oporavku i sanaciji banaka)² ni Uredbom 806/2014 Evropskog parlamenta i Vijeća (Uredba o jedinstvenom sanacijskom mehanizmu)³, niti će se ocjenjivati u skladu sa pravilima o državnoj pomoći⁴ koja se primjenjuju na bankarski sektor⁵.

¹ Države članice moraju obavijestiti Komisiju o takvoj pomoći, a Komisija će je ocijeniti na osnovu člana 107 stav 2 tačka (b) UFEU-e.

² SL L 173, 12.6.2014., str. 190–348.

³ SL L 225, 30.7.2014., član 3. stav 1. tačka 29. Uredbe o jedinstvenom sanacijskom mehanizmu.

⁴ Komunikacija o dokapitalizaciji finansijskih institucija u trenutnoj finansijskoj krizi: ograničenje pomoći na najmanju potrebnu mjeru i mehanizmi osiguranja protiv pretjeranog narušavanja tržišne konkurenije („Komunikacija o dokapitalizaciji“) (SL C 10, 15.1.2009., str. 2.), Komunikacija Komisije o postupanju sa imovinom umanjene vrijednosti u finansijskom sektoru Zajednice („Komunikacija o postupanju sa imovinom umanjene vrijednosti“) (SL C 72, 26.3.2009., str. 1.), Komunikacija o povratu održivosti i ocjeni mjera restrukturiranja finansijskog sektora u trenutnoj krizi prema pravilima o državnoj pomoći („Komunikacija o restrukturiranju“) (SL C 195, 19.8.2009., str. 9.), Komunikacija Komisije o primjeni, počevši od 1. januara 2011. godine, pravila o državnoj pomoći za podsticajne mjere u korist finansijskih institucija u

7. Ako bankama zbog pandemije COVID-19 zatreba direktna javna finansijska podrška (vidjeti član 2 stav 1 definiciju br. 28 Direktive o oporavku i sanaciji banaka i član 3 stav 1 definiciju br. 29 Uredbe o jedinstvenom sanacijskom mehanizmu) u obliku likvidnosti, dokapitalizacije ili umanjenja vrijednosti imovine, ocijeniće se ispunjava li određena mjera uslove iz člana 32 stav 4 tačka (d) podtačaka i., ii. ili iii. Direktive o oporavku i sanaciji banaka i član 18 stav 4 tačka (d) podtačaka i., ii. ili iii. Uredbe o jedinstvenom sanacijskom mehanizmu. Ukoliko su zadnji uslovi ispunjeni, ne bi se smatralo da banka koja prima takvu direktnu javnu finansijsku podršku propada ili da će vjerovatno propasti. Smatraće se da su takve mjere kojima se rješavaju problemi povezani s pandemijom COVID-19 obuhvaćene tačkom 45. Komunikacije o bankarstvu iz 2013.⁶, u kojoj je utvrđen izuzetak od zahtjeva da teret snose i akcionari i podređeni povjerioc.
8. Preduzećima možda ne prijeti samo manjak likvidnosti, nego bi mogla pretrpjeti i znatnu štetu zbog pandemije COVID-19. Pandemija COVID-19 po prirodi je vanredno stanje, što znači da se takve štete nisu mogle predvidjeti, da su znatne i zato dovode preduzeća u stanje čiji se uslovi znatno razlikuju od uobičajenih tržišnih uslova poslovanja. Čak se i zdrava preduzeća, dobro pripremljena na uobičajene rizike poslovanja, mogu u ovim vanrednim okolnostima naći u problemima koje bi zbog svojih razmjera mogle ugroziti njihovu održivost.
9. Pandemija COVID-19 nosi rizik ozbiljnog pada koji utiče na cijelu privedu EU-e, pogađa preduzeća, radna mjesta i domaćinstva. Potrebnu državnu podršku treba dobro usmjeriti kako bi se osigurala dovoljna likvidnost na tržištima, ublažila šteta nastala za zdrava preduzeća i očuvao kontinuitet ekonomske aktivnosti za vrijeme i nakon pandemije COVID-19. Nadalje, države članice mogu odlučiti da pruže podršku subjektima u sektoru turizma kako bi se obezbijedilo rješavanje zahtjeva za povrat troškova u kontekstu pandemije COVID-19 i na taj način osigurala zaštitu prava putnika i potrošača i jednakost postupanja prema putnicima. Budući da je budžet EU-e ograničen, glavni odgovor mora doći iz budžeta država članica. Pravila EU-e o državnim podrškama državama članicama omogućava da preduzmu brze i efikasne mjere za podršku građanima i preduzećima, posebno malim i srednjim, koja se suočavaju sa privrednim problemima zbog pandemije COVID-19.

1.2. Bliska evropska koordinacija nacionalnih mjera pomoći

10. Ciljanom i proporcionalnom kontrolom državne pomoći u Uniji osigurava se efikasnost nacionalnih mjera podrške u smislu pomoći pogodjenim preduzećima za vrijeme pandemije COVID-19, ali im se omogućuje i oporavak nakon sadašnje krize, imajući na umu važnost ostvarivanja uporedne zelene i digitalne tranzicije u skladu sa Unijinim ciljevima. Isto tako, Unija kontrolom državne podrške sprečava usitnjavanje unutrašnjeg tržišta i osigurava stabilnost jednakih uslova. Integritet unutrašnjeg tržišta doprinosi i bržem oporavku. Izbjegić će se i štetna takmičenja u subvencijama jer u takvim takmičenjima, na štetu kohezije unutar Unije, bogatije države članice mogu potrošiti više od siromašnijih susjeda.

1.3. Potreba za primjerenim mjerama državne pomoći

11. U okviru opštih nastojanja država članica da ublaže posljedice pandemije COVID-19 na svoju privedu, u ovoj Komunikaciji utvrđuju se mogućnosti koje države članice imaju na osnovu pravila Unije za osiguravanje likvidnosti i pristupa finansiranju preduzećima koja se u ovom periodu suočavaju sa iznenadnim manjkom, posebno MSP-ovima, kako bi im se omogućio opravak od trenutne situacije.
12. Komisija je u Komunikaciji o koordinisanom ekonomskom odgovoru na pandemiju COVID-19 od 13. marta 2020.⁷ utvrdila različite mogućnosti koje su na raspolaganju državama članicama, a koje nisu obuhvaćene kontrolom državne pomoći Unije i koje se mogu sprovoditi bez uključivanja Komisije. To uključuje mјere koje se primjenjuju na sva preduzeća u pogledu subvencija za plate, obustave plaćanja poreza na dobit i poreza na dodatnu vrijednost ili doprinosa za socijalno osiguranje, ili finansijsku pomoć koja se dodjeljuje direktno potrošačima za otkazane usluge ili neiskorišćene karte za koje dotični subjekti ne vraćaju novac.
13. Države članice mogu donijeti i mјere podrške u skladu sa uredbama o opštem zajedničkom izuzeću⁸, bez uključivanja Komisije.
14. Osim toga, na osnovu člana 107 stav 3 tačka (c) UFEU-e i kako je dodatno utvrđeno u Smjernicama o državnoj pomoći za sanaciju i restrukturiranje, države članice mogu Komisiji prijaviti mјere podrške za ispunjavanje ozbiljnih potreba za likvidnošću i pomoći

---

kontekstu finansijske krize („Komunikacija o produženju iz 2010.“) (SL C 329, 7.12.2010., str. 7.), Komunikacija Komisije o primjeni, počevši od 1. januara 2012. godine, pravila o državnoj pomoći na podsticajne mјere u korist finansijskih institucija u kontekstu finansijske krize („Komunikacija o produženju iz 2011.“) (SL C 356, 6.12.2011., str. 7.), Komunikacija Komisije o primjeni pravila o državnoj pomoći za podsticajne mјere u korist banaka u kontekstu finansijske krize počevši od 1. 2013. („Komunikacija o bankarstvu iz 2013.“) (SL C 216, 30.7.2013., str. 1.)

⁵ Sve mјere pomoći kreditnim ili drugim finansijskim institucijama koje se smatraju državnom pomoći u smislu člana 107 stav 1 UFEU-e na koje se ova Komunikacija ne odnosi ili koje nisu pokrivene članom 107 stav 2 UFEU-e moraju se prijaviti Komisiji i ocijenit će se u skladu se pravilima o državnoj pomoći koja se primjenjuju na bankarski sektor.

⁶ Komunikacija Komisije o primjeni pravila o državnoj pomoći za podsticajne mјere u korist banaka u kontekstu finansijske krize počevši od 1. avgusta 2013., SL C 216, 30.7.2013., str. 1–15.

⁷ Komunikacija Komisije Evropskom parlamentu, Evropskom vijeću, Vijeću, Evropskoj centralnoj banci, Evropskoj investicionoj banci i Evroskupini – Koordinirani ekonomski odgovor na pandemiju COVID-19, COM (2020) 112 final od 13.3.2020.

⁸ Uredba Komisije (EU) br. 651/2014 od 17. juna 2014. o ocjenjivanju određenih kategorija pomoći kompatibilnih sa unutarašnjim tržištem u primjeni člana 107 i 108 Ugovora, SL L 187 od 26.6.2014., str. 1.

preduzećima koja su u finansijskim problemima, između ostalog i ako je do toga došlo ili ako im se situacija pogoršala zbog pandemije COVID-19⁹.

15. Osim toga, na osnovu člana 107 stav 2 tačka (b) UFEU-e države članice mogu nadoknaditi štetu koja je nastala zbog pandemije i direktno je njome uzrokovana preduzećima u sektorima koji su posebno pogođeni pandemijom (npr. saobraćaj, turizam, kultura, ugostiteljstvo i maloprodaja) i/ili organizatorima otkazanih događanja. Države članice mogu prijaviti takve mjere za nadoknadu štete i Komisija će ih direktno ocijeniti na osnovu člana 107 stav 2 tačka (b) UFEU-e.¹⁰ Načelo jednokratne dodjele¹¹ iz Smjernica o podrškama za sanaciju i restrukturiranje ne primjenjuje se na pomoć koju Komisija ocjeni kompatibilnom sa unutrašnjim tržištem na osnovu člana 107 stav 2 tačka (b) UFEU-e jer posljednja vrsta pomoći nije „pomoć za sanaciju, pomoć za restrukturiranje ili privremena pomoć za restrukturiranje” u smislu tačke 71. Smjernica o podrškama za sanaciju i restrukturiranje. Države članice mogu stoga na osnovu člana 107 stav 2 tačka (b) UFEU-e isplatići naknadu za štetu direktno uzrokovanu pandemijom COVID-19 preduzećima koja su već dobila podršku u skladu sa Smjernicama o podrškama za sanaciju i restrukturiranje.

- 15.a Bez obzira na to, podrške na osnovu člana 107 stav 2 tačka (b) UFEU-e moraju nadoknaditi štetu direktno prouzrokovanoj pandemijom COVID-19, kao što je šteta direktno uzrokovana mjerama karantina koje korisniku de jure ili de facto onemogućuju obavljanje privredne djelatnosti ili određenog i odvojivog dijela aktivnosti.¹² Nasuprot tome, drugu vrstu podrške koja se opšte odnosi na ekonomski pad uzrokovan pandemijom COVID-19 treba ocijeniti na osnovu druge osnove za kompatibilnost iz člana 107 stav 3 tačka (b) UFEU-a i stoga načelno na osnovu ovog privremenog okvira.

To mogu biti mjere kojima se nalaže potpuni prestanak privredne djelatnosti (npr. zatvaranje barova, restorana ili trgovina koje nisu nužne) ili njen prestanak u određenim područjima (npr. ograničenja letova ili drugih oblika prevoza do ili od određenih polazišta ili odredišta)¹³. Isključivanje određenih vrlo bitnih kategorija klijenata (npr. putnika koji putuju u slobodno vrijeme kada je riječ o hotelima, školskim putovanjima kada je riječ o namjenskom smještaju za mlade) takođe su mjere kojima se stvara direktna veza između izuzetnog događaja i štete koja proizlazi iz isključenja tih kategorija klijenata. Mjere ograničavanja na osnovu kojih se može odobriti isplata naknade na osnovu člana 107 stav 2 tačka (b) UFEU-e između ostalog uključuju i mjere ograničavanja broja posjetilaca u određenim sektorima ili djelatnostima (npr. zabave, sajmovi, sportski događaji) na nivoima koji su vidljivo i znatno ispod nivoa koje bi, u tom konkretnom okruženju, bile u skladu sa opšte primjenjivim mjerama ograničavanja socijalnih kontakata ili sa pravilima o popunjenošti u komercijalnim prostorima (npr. zato što nije dovoljno izvjesno da se mogu izraditi i uspješno primijeniti protokoli kojima bi se osiguralo poštovanje opšte primjenjivih mjer u takvim koruženjima). Takva ograničenja broja posjetilaca mogu dovesti do de facto ograničavanja u slučajevima kada ekonomske mjeru za ublažavanje privrednih teškoća dovode do prekida cijelokupne pogodene djelatnosti ili njenog značajnog dijela.¹⁴

Nasuprot tome, druge mjeru ograničavanja (na primjer, opšte mjeru ograničavanja socijalnih kontakata ili opšta zdravstvena ograničenja, uključujući mjeru kojima se samo prenose takvi opšti zahtjevi na način koji je specifičan za karakteristike određenih sektora ili vrsta objekata) ne ispunjavaju zahtjeve iz člana 107 stavka 2 tačka (b) UFEU-e. Slično tome, druge vrste pomoći koje se generalno bave ekonomskim padom uzrokovanim pandemijom COVID-19 treba procijenjivati na osnovu različite kompatibilnosti iz člana 107 stav 3 tačka (b) UFEU-e i stoga u principu na osnovu ovog Privremenog okvira.

- 15.b U skladu sa članom 107 stav 2 tačka (b) UFEU-e nije dopuštena prekomjerna naknada. Može se nadoknaditi samo šteta koja direktno proizlazi iz primjene mjeru ograničavanja, a mora se sprovesti stroga kvantifikacija takve štete. Zato je važno dokazati da pomoći nadoknađuje samo štetu koja je direktno prouzrokovana mjerom, do nivoa dobiti koju bi korisnik mogao ubjedljivo ostvariti da nema mjeru, za dio njegove aktivnosti koji je ograničen. S obzirom na dugotrajnu krizu, ekonomski efekti pada potražnje ili prisustva zbog smanjene ukupne potražnje; ili zbog okljevanja većeg broja kupaca da se okupe na javnim mjestima, u prevoznim sredstvima ili u drugim objektima; ili zbog opštih ograničenja kapaciteta, mjeru ograničavanja socijalnih kontakata itd. ne mogu se uzeti u obzir pri izračunavanju štete koja se može pripisati mjeru ograničavanja koja se može nadoknaditi na osnovu člana 107 stav 2 tačka (b) UFEU-e.

16. Kao dopunu prethodno navedenim mogućnostima Komisija u ovoj Komunikaciji utvrđuje dodatne privremene mjeru državne pomoći koje smatra kompatibilnim na osnovu člana 107 stav 3 tačka (b) UFEU-e, koje se mogu vrlo brzo odobriti nakon što ih prijavi predmetna država članica. Osim toga, i dalje je moguće obavještavanje o alternativnom pristupu – programima podrške i pojedinačnim mjerama. Cilj ove Komunikacije je utvrditi okvir kojim se državama članicama omogućuje otklanjanje problema sa

⁹ Smjernice o državnoj pomoći za sanaciju i restrukturiranje nefinancijskih preduzeća u teškoćama, SL C 249, 31.7.2014., str. 1. Komisija je odobrila niz programa u devet različitih država članica.

¹⁰ Vidjeti, na primjer, Odluku Komisije SA. 56685, Danska – program nadoknade štete za otkazivanje događaja zbog COVIDA-19. https://ec.europa.eu/competition/state_aid/cases1/202011/285054_2139535_70_2.pdf.

¹¹ Vidjeti odjeljak 3.6.1. Smjernica o pomoći za sanaciju i restrukturiranje.

¹² Okviran, nesveobuhvatan popis odluka Komisije o mjerama pomoći odobrenim u skladu sa članom 107 stav 2 tačka (b) UFEU-e dostupan je na: https://ec.europa.eu/competition/state_aid/what_is_new/covid_19.html.

¹³ Vidjeti npr. Komisijin Predlog uredbe Evropskog parlamenta i Vijeća o izmjeni Uredbe Vijeća (EEZ) br. 95/93 u pogledu privremenog oslobađanja od pravila korišćenja slotova na aerodromima Zajednice zbog pandemije COVID-19, COM(2020) 818 finale.

¹⁴ Ova procjena može biti kvalifikovana ako je preduzeće u zakonskoj obavezi da nastavi da pruža predmetnu uslugu ili robu.

kojima se preduzetnici trenutno suočavaju, a istovremeno održati cjelovitost unutrašnjeg tržišta Unije i osigurati ravnopravno tržišno takmičenje.

16.a Dalje, Komisija smatra da je, uz mjere podrške koje su dopuštene na osnovu člana 107 stav 3 tačka (b) UFEU-e i postojeće mogućnosti na osnovu člana 107 stav 3 tačka (c) UFEU-e, nužno ubrzati istraživanje i razvoj u području bolesti COVID-19, unaprijediti infrastrukture za ispitivanje i za unaprjeđenje procesa sa laboratorijskog na industrijski nivo potreban za razvoj proizvoda bitnih za suzbijanje širenja bolesti COVID-19 te unaprijediti proizvodnju proizvoda potrebnih za odgovor na pandemiju. Stoga se ovom Komunikacijom utvrđuju uslovi pod kojima će Komisija takve mjere smatrati kompatibilnim sa unutrašnjim tržištem na osnovu člana 107 stav 3 tačka (c) UFEU-e. Komisija je uzela u obzir zajednički cilj koji se nastoji postići takvim mjerama pomoći i njihove pozitivne učinke u smislu rješavanja aktuelne zdravstvene krize uzrokovane pandemijom COVID-19 u odnosu na moguće negativne efekte takvih mjera na unutrašnje tržište.

16.b Pomoć koja se dodjeljuje u skladu sa ovom Komunikacijom na osnovu člana 107 stav 3 tačke (b) ili (c) UFEU-e ne uslovjava se premještanjem proizvodne djelatnosti ili druge djelatnosti korisnika iz druge zemlje unutar jedinstvenog evropskog tržišta na državno područje države članice koja dodjeljuje podršku. Takav bi se uslov činio štetnim za unutrašnje tržište. To važi nezavisno od broja radnih mjeseta koja su stvarno izgubljena u početnom objektu korisnika na jedinstvenom evropskom tržištu.

2. PRIMJENJIVOST ČLANA 107 STAV 3 TAČKA (B) UGOVORA O FUNKCIONISANJU EVROPSKE UNIJE

17. Na osnovu člana 107 stav 3 tačka (b) UFEU-e Komisija može objaviti da su sa unutrašnjim tržištem kompatibilne podrške „za otklanjanje ozbiljnih poremećaja u privredi neke države članice“. U tom kontekstu sudovi Unije presudili su da poremećaji moraju uticati na cijelu privredu ili važan dio privrede dotične države članice, a ne samo na jednu njenu regiju ili dio njenog državnog područja. To je, nadalje, u skladu sa potrebom strogog tumačenja svih izuzetnih odredbi, kao što je član 107 stav 3 tačka (b) UFEU-e.¹⁵ To tumačenje Komisija dosljedno primjenjuje pri donošenju odluka.¹⁶
18. S obzirom na to da pandemija COVID-19 utiče na sve države članice i da mjere ograničavanja koje su države članice preduzele utiču na preduzeća, Komisija smatra da su državne podrške opravdane i da se tokom ograničenog perioda mogu proglašiti kompatibilnim sa unutrašnjim tržištem na osnovu člana 107 stav 3 tačka (b) UFEU-e kako bi se nadoknadio manjak likvidnosti sa kojim su suočena preduzeća i osiguralo da poremećaji koje je prouzrokovala pandemija COVID-19 ne ugroze njihovu održivost, a posebno održivost MSP-a.
19. Komisija u ovoj Komunikaciji utvrđuje uslove kompatibilnosti koje će u načelu primjenjivati na pomoć koju države članice dodijele na osnovu člana 107 stav 3 tačke (b) UFEU-e. Države članice stoga moraju dokazati da su mjere državne pomoći koje su prijavljene Komisiji na osnovu ove Komunikacije potrebne, primjerene i razmjerne za otklanjanje ozbiljnih poremećaja u privredi predmetne države članice i da se u potpunosti poštuju svi uslovi iz ove Komunikacije.
20. Privremene mjere pomoći obuhvaćene ovom Komunikacijom mogu se međusobno objediniti u skladu sa odredbama u posebnim odjeljcima ove Komunikacije. Privremene mjere podrške obuhvaćene ovom Komunikacijom mogu se objediniti sa podrškama na osnovu uredbi o de minimis pomoćima¹⁷ ili sa podrškom na osnovu Uredbi o zajedničkom izuzeću¹⁸ ako se poštuju odredbe i pravila o objedinjavanju iz tih uredbi.

20.a Podrška kreditnim i finansijskim institucijama ne treba da se ocjenjuje u skladu sa ovom Komunikacijom osim kada je riječ o:

- i. indirektnim povoljnositima za kreditne ili finansijske institucije koje usmjeravaju podršku u obliku zajmova ili jemstava na osnovu odjeljaka od 3.1. do 3.3. i u skladu sa zaštitnim mjerama iz odjeljka 3.4.
- ii. pomoći na osnovu odjeljka 3.10. ako program nije namijenjen isključivo zaposlenima iz finansijskog sektora.

¹⁵Presuda Suda u zajedničkim predmetima T-132/96 i T-143/96, Freistaat Sachsen, Volkswagen AG i Volkswagen Sachen GmbH protiv Komisije, ECLI:EU:T:1999:326, tačka 167.

¹⁶ Odluka Komisije 98/490/EZ u predmetu C 47/96 Crédit Lyonnais (SL L 221, 8.8.1998., str. 28.), tačka 10.1.; Odluka Komisije 2005/345/EZ u predmetu C 28/02 Bankgesellschaft Berlin (SL L 116, 4.5.2005., str. 1.), tačka 153. i dalje; i Odluka Komisije 2008/263/EZ u predmetu C 50/06 BAWAG (SL L 83, 26.3.2008., str. 7.), 166. Vidjeti Odluku Komisije u predmetu NN 70/07 Northern Rock (SL C 43, 16.2.2008., str. 1.), Odluku Komisije u predmetu NN 25/08 Pomoć za sanaciju za Risikoabschirmung WestLB (SL C 189, 26.7.2008., str. 3.) i Odluku Komisije od 4. juna 2008. o državnoj pomoći C 9/08 SachsenLB (SL L 104, 24.4.2009., str. 34.) i Odluku Komisije od 6. juna 2017. u predmetu SA.32544 (2011/C) Restruktuiranje TRAINOSE S.A (SL L 186, 24.7.2018., str. 25.).

¹⁷Uredba Komisije (EU) br. 1407/2013 od 18. Decembar 2013. o primjeni člana 107 i 108 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije o de minimis pomoći (SL L 352, 24.12.2013., str. 1.) i Uredba Komisije (EU) br. 360/2012 od 25. aprila 2012. o primjeni člana 107 i 108 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije na pomoći de minimis koje se dodjeljuju preduzećima koja pružaju usluge od opštег privrednog interesa (SL L 114 od 26.4.2012., str. 8.).

¹⁸ Uredba Komisije (EU) br. 651/2014 od 17. juna 2014. o ocjenjivanju određenih kategorija pomoći kompatibilnih sa unutrašnjim tržištem u primjeni člana 107 i 108 Ugovora (Opšta uredba o grupnom izuzeću).

3. PRIVREMENE MJERE DRŽAVNE POMOĆI

3.1. Ograničeni iznosi pomoći

21. Osim postojećih mogućnosti na osnovu člana 107 stav 3 tačka (c) UFEU-e, u sadašnjim okolnostima prikladno, potrebno i namjensko rješenje mogu biti privremeni ograničeni iznosi pomoći preduzećima koja su suočena sa iznenadnim manjkom likvidnosti ili čak potpunom nelikvidnosti.
22. Komisija će tu državnu pomoć smatrati kompatibilnom sa unutrašnjim tržištem na osnovu člana 107 stav 3 tačka (b) UFEU-e ako su ispunjeni svi sljedeći uslovi:
  - a. ukupni iznos pomoći ne prelazi 1,2 miliona EUR po preduzetniku.¹⁹ Pomoć se može dodijeliti u obliku direktnih bespovratnih sredstava, poreskih olakšica i povoljnijih uslova plaćanja ili u drugim oblicima, kao što su povrtni avansi, jemstva, zajmovi i vlasnički kapital, pod uslovom da ukupna nominalna vrijednost takvih mjeru ne prelazi ukupnu gornju granicu od 1,2 miliona EUR po preduzetniku; svi iznosi moraju biti bruto iznosi, tj. prije odbitka poreza ili drugih troškova;
  - b. pomoć se dodjeljuje na osnovu programa sa procijenjenim iznosom sredstava;
  - c. pomoć se ne može dodijeliti preduzetnicima koji su već bili u problemima (u smislu Uredbe o opštem zajedničkom izuzeću²⁰) na dan 31. decembra 2019.;
  - c.a Odstupajući od prethodno navedenog, pomoć se ne može dodijeliti mikropreduzećima ili malim preduzećima (u smislu Priloga I. Uredbi o opštem zajedničkom izuzeću) koja su već bila u problemima na dan 31. decembra 2019. ako se nad njima sprovodi cijelokupni stečajni postupak u skladu sa nacionalnim pravom, a još nisu primila pomoć za sanaciju²¹ ili pomoć za restrukturiranje²²;
  - d. pomoć se dodjeljuje najkasnije 31. decembra²³.
23. Na podršku sektoru poljoprivrede i ribarstva ne primjenjuju se pravila za dodjelu državne pomoći.

3.2. Pomoć u obliku jemstva za zajam

24. Kako bi se osigurao pristup likvidnosti za preduzetnike koji su suočeni sa iznenadnim manjkom sredstava, državna jemstva za zajam²⁴ u ograničenom periodu i iznos zajma mogu biti odgovarajuće, neophodno i ciljano rješenje u sadašnjim okolnostima.
- 24.a Pomoć dodijeljena u skladu sa odjeljkom 3.2. ne objedinjava se sa podrškom dodijeljenom za glavnici istog osnovnog zajma u skladu sa odjeljkom 3.3. i obrnuto. Podrške dodijeljene u skladu s odjelicima 3.2. i 3.3. mogu se objedinjavati za različite zajmove ako ukupni iznos zajmova po korisniku ne prelazi gornje granice utvrđene u tački 25 podtačka (d) ili u tački 27 podtačka (d). Korisnik može istovremeno koristiti više mjeru iz odjeljka 3.2. ako ukupni iznos zajma po korisniku ne prelazi gornje granice utvrđene u tački 25 podtačke (d) i (e).
25. Komisija će državnu pomoć dodijeljenu u obliku novih državnih jemstava za pojedinačne zajmove kao odgovor na izbijanje pandemije COVID-19 smatrati kompatibilnom sa unutrašnjim tržištem na osnovu člana 107 stav 3 tačka (b) UFEU-e ako su ispunjeni sljedeći uslovi:
  - a. premije za jemstvo utvrđene su za pojedinačne zajmove na najnižem nivou, koji se postupno povećava kako se povećava trajanje zajma pokrivenog jemstvom, kako je navedeno u sljedećoj tabeli:

Vrsta primaoca	Za prvu godinu	Od druge do treće godine	Od četvrte do šeste godine
MSP-ća	25 baznih bodova	50 baznih bodova	100 baznih bodova
Velika preduzeća	50 baznih bodova	100 baznih bodova	200 baznih bodova

¹⁹Pomoć dodijeljena na osnovu programa odobrenih u skladu sa ovim odjeljkom i koja je vraćena prije 31. decembra 2021. neće se uzimati u obzir pri utvrđivanju da li je prekoračena odgovarajuća gornja granica..

²⁰Kako je definisano u članu 2 tačka 18 Uredbe Komisije (EU) br. 651/2014 od 17. juna 2014. o ocjenjivanju određenih kategorija pomoći kompatibilnih sa unutrašnjim tržištem u primjeni člana 107 i 108 Ugovora, (SL L 187, 26.6.2014., str. 1). Svako upućivanje u privremenom okviru na definiciju „preduzetnika u problemima“ iz člana 2 tačka 18 Uredbe (EU) br. 651/2014 tumači se kao upućivanje na definicije iz člana 2 tačka 14 Uredbe (EU) br. 702/2014 i člana 3 tačka 5 Uredbe 1388/2014.

²¹Kao druga mogućnost, ako su primila pomoć za sanaciju, nadoknadila zajam ili okončala jemstvo u trenutku dodjele pomoći u skladu s ovom Komunikacijom.

²²Kao druga mogućnost, ako su primila pomoć za restrukturiranje, više nisu podložna planu restrukturiranja u trenutku dodjele pomoći u skladu s ovom Komunikacijom.

²³Ako se pomoć dodjeljuje u obliku poreske olakšice, poreska obaveza za koju je ta olakšica odobrena mora nastati najkasnije 31. decembra 2021.

²⁴U svrhu ovog odjeljka, pojam „državna jemstva za zajam“ obuhvata i garancije za određene proizvode faktoringa, odnosno garancije regresa i faktoringa sa regresom kada davalac faktoringa ima pravo regresa u odnosu na korisnika usluge faktoringa. Prihvatljivi proizvodi faktoringa sa regresom biće ograničeni na proizvode koji se koriste tek nakon što je prodavac već obezbijedio svoj dio transakcije, tj. proizvod ili usluga su isporučeni.

- b. kao alternativno rješenje države članice mogu, na osnovu gornje tabele, prijaviti programe u kojima trajanje jemstva, premije za jemstvo i pokriće jemstva mogu biti prilagođeni za svaku glavnici osnovnog pojedinačnog zajma, npr. manjim pokrićem jemstva moglo bi se kompenzovati dalje trajanje ili omogućiti niže premije jemstva; tokom cijelog trajanja jemstva može se primjenjivati jedinstvena premija ako je veća od minimalnih premija za prvu godinu utvrđenih u prethodnoj tabeli za svaku vrstu korisnika, kako su prilagođene u skladu sa trajanjem i pokrićem jemstva iz ovog stava;
  - c. jemstvo se odobrava najkasnije 31. decembra 2021.;
  - d. za zajam sa rokom dospijeća nakon 31. decembra 2021., ukupni iznos zajmova po korisniku ne prelazi:
    - i. dvostrukе godišnje rashode korisnika za plate (uključujući doprinose za socijalno osiguranje i trošak zaposlenog na lokaciji preduzetnika, ali formalno na platnoj listi podugovarača) za 2019. ili za zadnju dostupnu godinu. U slučaju preduzetnika osnovanih 1. januara 2019. ili nakon tog datuma, maksimalni iznos zajma ne smije biti veći od procijenjenih godišnjih rashoda za plate za prve dvije godine poslovanja ili
    - ii. 25 % ukupnog prometa korisnika u 2019.; ili
    - iii. uz odgovarajuće obrazloženje koje država članica dostavlja Komisiji (npr. o obilježjima određenih vrsta preduzetnika), iznos zajma može se povećati da pokrije potrebe za likvidnošću od trenutka dodjele u sljedećih 18 mjeseci za MSP-a²⁵ i u sljedećih 12 mjeseci za velika preduzeća. Potrebe za likvidnošću trebale bi se utvrditi na osnovu izjave korisnika²⁶;
  - e. za zajam sa rokom dospijeća do 31. decembra 2021. iznos glavnice zajma može biti veći od onoga iz podtačke (d) ove tačke uz odgovarajuće obrazloženje koje država članica mora dostaviti Komisiji i pod uslovom da je zadržana proporcionalnost podrške, što je država članica dokazala Komisiji.
  - f. trajanje jemstva ograničeno je na najviše šest godina, osim ako je prilagođeno u skladu sa podtačkom (b) ove tačke, i državno jemstvo ne prelazi:
    - i. 90 % glavnice pojedinačnog zajma ako gubitke proporcionalno i pod istim uslovima snose kreditna institucija i država ili
    - ii. 35 % glavnice pojedinačnog zajma ako se gubici najprije pripisuju državi i tek poslije kreditnoj instituciji (tj. jemstvo za prvi gubitak); i
    - iii. u oba navedena slučaja, ako se iznos zajma s vremenom smanjuje, na primjer zato što je počela otplata zajma, iznos pokriven jemstvom mora se proporcionalno smanjivati;
  - g. jemstvo se odnosi na zajam za ulaganja i/ili zajam za obrtni kapital;
  - h. jemstvo se ne može dodijeliti preduzetnicima koji su već bili u problemima (u smislu Uredbe o opštem zajedničkom izuzeću²⁷) na dan 31. decembra 2019.;
- h.a Odstupajući od prethodno navedenog, podrška se ne može dodijeliti mikropreduzećima ili malim preduzećima (u smislu Priloga I. Uredbi o opštem zajedničkom izuzeću) koja su već bila u problemima na dan 31. decembra 2019. ako se nad njima sprovodi cjelokupni stečajni postupak u skladu sa nacionalnim pravom, a još nisu primila pomoći za sanaciju²⁸ ili pomoći za restrukturiranje²⁹.

25.a Garancije za novoizdate dužničke instrumente, koji su u slučaju stečajnog postupka podređeni redovnim povjeriocima sa prioritetskim pravom, mogu se dodijeliti sa premijama za garancije koje su najmanje jednakе premijama za garancije iz tabele tačke 25 (a) povećane za 200 baznih poena za velika preduzeća i 150 baznih poena za mala i srednja preduzeća. Na takve garancije za dužničke instrumente primjenjuje se alternativa iz tačke 25 (b). Moraju se poštovati i tačke 25 (c), tačka 25 (f) podtačke (i) i (iii), tačka 25 (g), tačka 25 (h) i tačka 25 (h.a).³⁰ Iznos zagarantovanog duga pokriven garancijom ne može preći bilo koji od sljedeća limita:³¹

²⁵Kako je definisano u Prilogu I. Uredbi Komisije (EU) br. 651/2014 od 17. juna 2014. o ocjenjivanju određenih kategorija pomoći kompatibilnim sa unutrašnjim tržištem u primjeni člana 107 i 108 Ugovora.

²⁶ Plan likvidnosti može uključivati i obrtni kapital i troškove ulaganja.

²⁷ Kako je definisano u članu 2 tačka 18 Uredbe Komisije (EU) br. 651/2014 od 17. juna 2014. o ocjenjivanju određenih kategorija pomoći kompatibilnim sa unutrašnjim tržištem u primjeni člana 107 i 108 Ugovora, SL L 187, 26.6.2014., str. 1.

²⁸ Kao druga mogućnost, ako su primila pomoći za sanaciju, nadoknadila zajam ili okončala jemstvo u trenutku dodjele pomoći u skladu sa ovom Komunikacijom.

²⁹ Kao druga mogućnost, ako su primila pomoći za restrukturiranje, više nisu podložna planu restrukturiranja u trenutku dodjele pomoći u skladu sa ovom Komunikacijom.

³⁰ Da bi se izbjegla sumnja, izostavljanje tačke 25 (f) podtačka (ii) znači da u ovoj tački nisu obuhvaćene garancije za pokriće prvog gubitka za dužničke instrumente, koji su u slučaju stečaja podređeni redovnim nadređenim povjeriocima.

³¹Ako se isplate kupona kapitalizuju, to se mora uzeti u obzir prilikom postavljanja gornjih granica, pod uslovom da je takva kapitalizacija bila predviđena ili je mogla biti predviđena u vrijeme obavještavanja o predmetnoj državnoj pomoći. Takođe, bilo koja druga mjera državne pomoći u obliku podređenog duga odobrena u kontekstu

- i. Dvije trećine godišnjih rashoda za zarade korisnika u slučaju velikih preduzeća i godišnjih rashoda za zarade korisnika u slučaju malih i srednjih preduzeća, kako je definisano u tački 25 (d) (i), i
- ii. 8,4% ukupnog prometa korisnika u 2019. u slučaju velikih preduzeća i 12,5% ukupnog prometa korisnika u 2019. za mala i srednja preduzeća.

3.3. Pomoć u obliku subvencionisanih kamatnih stopa za zajam

26. Kako bi se osigurao pristup likvidnosti preduzetnicima koji su suočeni sa iznenadnim manjkom sredstava, subvencionisane kamatne stope za ograničen period i iznos zajma mogu biti odgovarajuće, neophodno i ciljano rješenje u sadašnjim okolnostima. Osim toga, i podređeni dug, koji je u slučaju stečajnog postupka podređen redovnim povjeriocima sa prioritetnim pravom, može biti odgovarajuće, neophodno i ciljano rješenje u sadašnjim okolnostima. Takav dug narušava tržišnu utakmicu manje od vlasničkih ili hibridnih instrumenata kapitala jer se ne može automatski pretvoriti u vlasnički kapital dok je preduzeće aktivno. Stoga pomoći u obliku podređenog duga³² mora ispunjavati odgovarajuće uslove iz odjeljka 3.3., koji se odnosi na dužničke instrumente. Međutim, budući da se tako povećava kapacitet društava za zaduživanje kod vlasnika nadređenog duga na sličan način kao pomoći u obliku kapitala, uz to se primjenjuje dodatak na kreditni rizik i daljnje ograničenje iznosa u odnosu na nadređeni dug (trećina za velika preduzeća i polovina iznosa za MSP-a, kako je definisano u tački 27 podtačka (d) podtačke i. ili ii.). Kako bi se osiguralo jednakost postupanja, podređeni dug koji prelazi te gornje granice trebalo bi ocjenjivati u skladu sa uslovima za mjere dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19 iz odjeljka 3.11.
- 26.a Pomoć dodijeljena u skladu sa odjeljkom 3.3. ne objedinjuje se sa podrškom dodijeljenom za glavnicu istog osnovnog zajma u skladu sa odjeljkom 3.2. i obrnuto. Pomoć dodijeljena u skladu sa odjelicima 3.2. i 3.3. može se objedinjavati za različite zajmove ako ukupni iznos zajmova po korisniku ne prelazi gornje granice utvrđene u tački 25 podtačka (d) ili u tački 27 podtačka (d). Korisnik može koristiti više mjera iz odjeljka 3.3. ako ukupni iznos zajmova po korisniku ne prelazi gornje granice utvrđene u tački 27. podtačke (d) i (e).
27. Komisija će državnu pomoći dodijeljenu u obliku subvencija za zajam javnog sektora kao odgovor na izbijanje pandemije COVID-19 smatrati kompatibilnom sa unutrašnjim tržistem na osnovu člana 107 stav 3 tačka (b) UFEU-e ako su ispunjeni sljedeći uslovi:

- a. Zajmovi se mogu odobriti po sniženim kamatnim stopama koje su najmanje jednake osnovnoj stopi (jednogodišnji IBOR ili ekvivalentna vrijednost koju objavi Komisija³³) koja se primjenjivala 1. januara 2020. ili od trenutka obavještavanja, uvećano za marže za kreditni rizik kako je utvrđeno u tabeli³⁴:

Vrsta primaoca	Marž za kreditni rizik za prvu godinu	Marž za kreditni rizik od druge do treće godine	Marž za kreditni rizik od četvrte do šeste godine
MSP-ća	25 baznih bodova	50 baznih bodova	100 baznih bodova
Velika preduzeća	50 baznih bodova	100 baznih bodova	200 baznih bodova

- b. kao alternativno rješenje države članice mogu, na osnovu gornje tablice, prijaviti programe u kojima rok dospijeća zajma i nivo marž za kreditni rizik mogu biti prilagođeni, npr. tokom cijelog trajanja zajma može se primjenjivati jedinstvena marža za kreditni rizik ako je veća od minimalne marže za kreditni rizik za prvu godinu za svaku vrstu korisnika, kako je prilagođena u skladu sa rokom dospijeća zajma iz ovog stava³⁵.
- c. ugovori o zajmu potpisuju su najkasnije 31. decembra 2021. i ograničeni su na maksimalno šest godina, osim ako su prilagođeni u skladu sa podtačkom (b) ove tačke;
- d. za zajam sa rokom dospijeća nakon 31. decembra 2021., ukupni iznos zajmova po korisniku ne prelazi:
  - i. dvostrukе godišnje rashode korisnika za plate (uključujući doprinose za socijalno osiguranje i trošak zaposlenog na lokaciji preduzetnika, ali formalno na platnoj listi podugovarača) za 2019. ili za zadnju dostupnu godinu. U slučaju preduzeća osnovanih 1. januara 2019. ili nakon tog datuma, maksimalni iznos zajma ne smije biti veći od procijenjenog godišnjeg iznosa plate za prve dvije godine poslovanja; ili

pandemije bolesti COVID-19, čak i izvan ovog saopštenja, mora biti uključena u takav obračun. Međutim, ove gornje granice ne uključuju podređeni dug odobren u skladu sa odjeljkom 3.1. ovog saopštenja.

³² Osim ako je ta pomoć u skladu sa uslovima iz odjeljka 3.1. ove Komunikacije.

³³ Osnovne stope izračunane u skladu sa Komunikacijom Komisije o reviziji metode za utvrđivanje referentnih kamatnih i diskontnih stopa (SL C 14, 19.1.2008., str. 6.) i objavljene na internet stranicama Generalnog direktorata za konkureniju na https://ec.europa.eu/competition/state_aid/legislation/reference_rates.html.

³⁴ Minimalna ukupna kamatna stopa (osnovna stopa uvećana za marže kreditnog rizika) za mala i srednja preduzeća i velika poduzeća trebala bi iznositi najmanje 10 baznih bodova godišnje.

³⁵ Minimalna ukupna kamatna stopa (osnovna stopa uvećana za marže za kreditni rizik) trebala bi iznositi najmanje 10 baznih bodova godišnje.

- ii. 25 % ukupnog prometa korisnika u 2019.; ili
  - iii. uz odgovarajuće obrazloženje koje država članica dostavlja Komisiji (na primjer o obilježjima određenih vrsta preduzetnika), iznos zajma može se povećati da pokrije potrebe za likvidnošću od trenutka dodjele u sljedećih 18 mjeseci za MSP-ā³⁶ i u sljedećih 12 mjeseci za velika preduzeća. Potrebe za likvidnošću trebale bi se utvrditi na osnovu izjave korisnika³⁷;
  - e. za zajam sa rokom dospijeća do 31. decembra 2021. iznos glavnice zajma može biti veći od onoga pod podtačkom (d) ove tačke uz odgovarajuće obrazloženje koje država članica mora dostaviti Komisiji i pod uslovom da je zadržana proporcionalnost pomoći, što je država članica dokazala Komisiji;
  - f. zajam se odobrava za ulaganja i/ili za obrtni kapital;
  - g. zajam se ne može dodijeliti preduzetnicima koji su već bili u problemima (u smislu Uredbe o opštem zajedničkom izuzeću³⁸) na dan 31. decembra 2019.;
  - g.a Odstupajući od prethodno navedenog, podrška se ne može dodijeliti mikropreduzećima ili malim preduzećima (u smislu Priloga I. Uredbi o opštem zajedničkom izuzeću) koja su već bila u problemima na dan 31. decembra 2019. ako se nad njima sprovodi cjelokupni stečajni postupak u skladu sa nacionalnim pravom, a još nisu primila pomoći za sanaciju³⁹ ili pomoći za restrukturiranje⁴⁰.
- 27.a** Dužnički instrumenti, koji su u slučaju stečajnog postupka podređeni redovnim povjeriocima sa prioritetnim pravom, mogu se odobriti po sniženim kamatnim stopama koje su najmanje jednake osnovnoj stopi i maržama za kreditni rizik iz tabele u tački 27 podtačka (a) uvećanima za 200 baznih bodova za velika preduzeća i 150 baznih bodova za MSP-ća. Na takve dužničke instrumente primjenjuje se alternativna mogućnost iz tačke 27 podtačka (b). Mora se poštovati i tačka 27 podtačke (c), (f), (g) i (g.a). Ako iznos podređenog duga prelazi obje sljedeće gornje granice⁴¹, kompatibilnost instrumenta sa unutrašnjim tržištem utvrđuje se u skladu sa odjeljkom 3.11.:
- i. dvije trećine godišnjih rashoda korisnika za plate u slučaju velikih preduzeća i godišnji rashod korisnika za plate u slučaju MSP-ća, kako je definisano u tački 27 podtačka (d) podtačka i; i ,
  - ii. 8,4 % ukupnog prometa korisnika u 2019. u slučaju velikih preduzeća i 12,5 % ukupnog prometa korisnika u 2019. u slučaju MSP-ća.

3.4. Pomoći u obliku jemstva i zajmova preko kreditnih institucija ili drugih finansijskih posrednika

- 28. Pomoći u obliku jemstava i zajmova u skladu sa odjelicima 3.1., 3.2., 3.3 i 3.12. ove Komunikacije mogu se odobriti preduzećima koja su suočena sa iznenadnim manjkom likvidnosti, direktno ili preko kreditnih i drugih finansijskih institucija kao finansijskih posrednika. U poslednjem slučaju moraju biti ispunjeni uslovi navedeni u nastavku.
- 29. Iako je takva pomoć direktno usmjerena na preduzeća koja su suočena sa iznenadnim manjkom likvidnosti, a ne na kreditne ili druge finansijske institucije, ona i njima može donijeti direktnu prednost. Međutim, cilj takve direktnе pomoći nije očuvanje ili obnova održivosti, likvidnosti ili solventnosti kreditnih institucija. Komisija stoga smatra da takvu pomoć ne bi trebalo smatrati vanrednom javnom finansijskom podrškom u skladu sa članom 2 stav 1 definicijom br. 28 Direktive o oporavku i sanaciji banaka i članom 3 stav 1 definicija br. 29 Uredbe o jedinstvenom sanacionom mehanizmu i da je ne bi trebalo ocjenjivati u skladu sa pravilima o državnim podrškama koja se primjenjuju na bankarski sektor⁴².
- 30. U svakom slučaju, primjereno je uvesti određene zaštitne mjere za moguće direktne pomoći kreditnim institucijama ili drugim finansijskim institucijama kako bi se ograničilo neopravданo narušavanje tržišnog takmičenja.

³⁶ Kako je definisano u Prilogu I. Opšte uredbe o zajedničkom izuzeću.

³⁷ Plan likvidnosti može uključivati i obrtni kapital i troškove ulaganja.

³⁸ Kako je definirano u članu 2 tačka 18 Uredbe Komisije (EU) br. 651/2014 od 17. juna 2014. o ocjenjivanju određenih kategorija pomoći kompatibilnih sa unutrašnjim tržištem u primjeni člana 107 i 108 Ugovora, SL L 187, 26.6.2014., str. 1.

³⁹ Kao druga mogućnost, ako su primila pomoći za sanaciju, nadoknadiла zajam ili okončala jemstvo u trenutku dodjele pomoći u skladu sa ovom Komunikacijom.

⁴⁰ Kao druga mogućnost, ako su primila pomoći za restrukturiranje, više nisu podložna planu restrukturiranja u trenutku dodjele pomoći u skladu sa ovom Komunikacijom.

⁴¹ Ako su isplate kupona kapitalizovane, to se mora uzeti u obzir pri određivanju tih gornjih granica, pod uslovom da je takva kapitalizacija bila predviđena ili se mogla predvidjeti u vrijeme obaviještenja o predmetnoj državnoj pomoći. U taj obračun moraju se uključiti i sve druge mjere državne pomoći dodijeljene u kontekstu pandemije COVID-19 u obliku podređenog duga, čak i van ove Komunikacije. Međutim, te gornje granice ne obuhvataju podređene dugove odobrene u skladu sa odjeljkom 3.1. ove Komunikacije.

⁴² Vidjeti tačku 6. ovog privremenog okvira.

31. Kreditne ili druge finansijske institucije trebale bi u najvećoj mogućoj mjeri prenijeti pogodnosti državnog jemstva ili subvencionisanih kamatnih stopa za zajam na krajnje korisnike. Finansijski posrednik mora biti u stanju da dokaže da primjenjuje mehanizam kojim se u najvećoj mogućoj mjeri osigurava prenos pogodnosti na krajnje korisnike u obliku većeg obima finansiranja, rizičnijih portfelja, nižih zahtjeva za kolateralom, nižih premija za jemstvo ili nižih kamatnih stopa nego što bi bio slučaj bez takvih državnih jemstava ili zajmova.

3.5. Kratkoročno osiguranje izvoznih kredita

32. U Komunikaciji Komisije o kratkoročnom osiguranju izvoznih kredita utvrđeno je da se tržišni rizici ne pokrivaju osiguranjem izvoznih kredita uz pomoć država članica. Zbog aktuelne pandemije COVID-19 i nakon što je sprovela javno savjetovanje o dostupnosti kratkoročnog osiguranja izvoznih kredita za izvoz u sve države koje se trenutno smatraju državama sa tržišnim rizicima, Komisija je utvrdila da je kapacitet privatnog osiguranja za kratkoročne izvozne kredite nedovoljan i da je pokriće za tržišne rizike privremeno nedostupno.
33. U tom kontekstu Komisija smatra da su svi komercijalni i politički rizici povezani sa izvozom u države navedene na popisu u Prilogu Komunikacije Komisije o kratkoročnom osiguranju izvoznih kredita privremeno netržišni do 31. decembra 2021.

3.6. Pomoć za istraživanje i razvoj u području bolesti COVID-19

34. Uz postojeće mogućnosti na osnovu člana 107 stav 3 tačka (c) UFEU-e nužno je olakšati istraživanje i razvoj u području bolesti COVID-19 radi suočavanja sa aktuelnom zdravstvenom krizom.
35. Komisija će pomoći projekte istraživanja i razvoja u području bolesti COVID-19 i drugim područjima relevantnim za suzbijanje širenja virusa⁴³, uključujući i projekte povezane sa bolesti COVID-19 koji su dobili oznaku kvaliteta „pečat izvrsnosti“ u okviru instrumenta za MSP-ća programa Horizont 2020., koje treba smatrati kompatibilnim sa unutrašnjim tržistem, ako su ispunjeni svi sljedeći uslovi:
- a. pomoć se dodjeljuje u obliku direktnih bespovratnih sredstava, povratnih avansa ili poreskih olakšica najkasnije 31. decembra 2021.;
  - b. za projekte istraživanja i razvoja započete nakon 1. februara 2020. ili za projekte povezane sa bolesti COVID-19 koji su dobili „pečat izvrsnosti“ smatra se da pomoć ima efekat podsticaja; za projekte započete prije 1. februara 2020. smatra se da pomoć ima efekat podsticaja ako je potrebna za ubrzavanje projekta ili proširenje njegovog obima. U tim su slučajevima za pomoć prihvatljivi samo dodatni troškovi povezani sa ubrzavanjem projekta ili proširenjem njegovog obima;
  - c. prihvatljivi troškovi mogu se odnositi na sve troškove koji su potrebni za projekt istraživanja i razvoja tokom njegovog trajanja, uključujući, između ostalih, troškove lica, troškove za digitalnu i računarsku opremu, za dijagnostičke alate, za alate za prikupljanje i obradu podataka, za usluge istraživanja i razvoja, za pretklinička i klinička ispitivanja (faze ispitivanja I.–IV.), za sticanje, potvrđivanje i zaštitu patenata i druge nematerijalne imovine i troškove dobijanja ocjena saglasan i/ili odobrenja potrebnih za stavljanje na tržište novih i poboljšanih vakcina i lijekova, medicinskih proizvoda, bolničke i medicinske opreme, dezinfekcionih sredstava i lične zaštitne opreme; ispitivanja faze IV. prihvatljiva su ako omogućavaju dalji naučni ili tehnološki napredak;
  - d. intenzitet pomoći za svakog korisnika može iznositi 100 % prihvatljivih troškova za osnovno istraživanje i ne više od 80 % prihvatljivih troškova za industrijsko istraživanje i eksperimentalni razvoj⁴⁴;
  - e. intenzitet podrške za industrijsko istraživanje i eksperimentalni razvoj može se povećati za 15 postotnih bodova ako dvije ili više država članica podstiče taj istraživački projekt ili ako se on sprovodi u prekograničnoj saradnji sa istraživačkim organizacijama ili drugim preduzetnicima;
  - f. pomoć u okviru ove mјere može se kombinovati sa podrškom iz drugih izvora za iste prihvatljive troškove ako kombinovana podrška ne prelazi gornje granice određene u tačkama (d) i (e);
  - g. korisnik pomoći obvezuje se na dodjelu neisključivih licenci trećim stranama na jedinstvenom evropskom tržištu na osnovu nediskriminirajućih tržišnih uslova;

⁴³Istraživanje u području bolesti COVID-19 i drugim područjima bitnima za suzbijanje širenja virusa uključuje istraživanje koje se odnosi na vakcine, lijekove i terapijska sredstva, medicinske proizvode, bolničku i medicinsku opremu, dezinfekciona sredstva, zaštitnu odjeću i opremu, kao i relevantne inovativne procese za efikasnu proizvodnju potrebnih proizvoda.

⁴⁴Kako je definisano u članu 2 tačka 84, 85 i 86 Uredbe Komisije (EU) br. 651/2014 od 17. juna 2014. o ocjenjivanju određenih kategorija pomoći kompatibilnim sa unutrašnjim tržistem u primjeni člana 107 i 108 Ugovora, SLL 187, 26.6.2014., str. 1.

- h. pomoć se ne može dodijeliti preduzetnicima koji su već bili u problemima (u smislu Uredbe o opštem zajedničkom izuzeću⁴⁵) na dan 31. decembra 2019.;
- h.a Odstupajući od prethodno navedenog, podrška se ne može dodijeliti mikropreduzećima ili malim preduzećima (u smislu Priloga I. Uredbi o opštem zajedničkom izuzeću) koja su već bila u problemima na dan 31. decembra 2019. ako se nad njima sprovodi cjelokupni stečajni postupak u skladu sa nacionalnim pravom, a još nisu primila pomoć za sanaciju⁴⁶ ili pomoć za restrukturiranje⁴⁷.

3.7. Pomoć za ulaganje u izgradnju ili nadogradnju infrastrukture za ispitivanje i za unaprjeđenje procesa sa laboratorijskog na proizvodni nivo

- 36. Uz postojeće mogućnosti na osnovu člana 107 stav 3 tačka (c) UFEU-e nužno je podstići infrastrukture za ispitivanje i za unaprjeđenje procesa sa laboratorijskog na proizvodni nivo koje doprinose razvoju proizvoda bitnih za suzbijanje širenja bolesti COVID-19.
- 37. Komisija će pomoći za ulaganje u izgradnju ili nadogradnju infrastrukture za ispitivanje i za unaprjeđenje procesa sa laboratorijskog na proizvodni nivo potrebnih za razvoj, ispitivanje i za unaprjeđenje procesa, do prve industrijske primjene prije masovne proizvodnje proizvoda bitnih za suzbijanje širenja bolesti COVID-19 navedenih u odjeljku 3.8. smatrati kompatibilnim sa unutrašnjim tržistem ako su ispunjeni sljedeći uslovi:
  - a. pomoć se dodjeljuje za izgradnju ili nadogradnju infrastrukture za ispitivanje i za unaprjeđenje procesa sa laboratorijskog na proizvodni nivo potrebnih za razvoj, ispitivanje i unaprjeđenje procesa sa laboratorijskog na proizvodni nivo, do prve industrijske primjene prije masovne proizvodnje lijekova bitnih za suzbijanje širenja bolesti COVID-19 (uključujući vakcinu) i terapijskih sredstava, njihovih međuproizvoda, aktivnih farmaceutskih sastojaka i sirovina; medicinskih proizvoda, bolničke i medicinske opreme (uključujući respiratore, zaštitnu odjeću i opremu i dijagnostičke alate) i potrebnih sirovina; dezinfekcionih sredstava, njihovih međuproizvoda i hemijskih sirovina potrebnih za njihovu proizvodnju; te alata za prikupljanje/obradu podataka;
  - b. pomoć se dodjeljuje u obliku direktnih bespovratnih sredstava, poreskih olakšica ili povratnih avansa najkasnije 31. decembra 2021.;
  - c. za projekte započete nakon 1. februara 2020. smatra se da pomoć ima efekat podsticaja; za projekte započete prije 1. februara 2020. smatra se da pomoć ima efekat podsticaja ako je potrebna za ubrzavanje projekta ili proširenje njegovog obima. U tim su slučajevima za pomoći prihvatljivi samo dodatni troškovi povezani sa ubrzavanjem rada ili proširenjem obima;
  - d. projekt ulaganja završava se u roku od šest mjeseci od datuma dodjele pomoći. Smatra se da je projekt ulaganja završen kada ga kao takvog prihvate nacionalna tijela. U slučaju prekoračenja roka od šest mjeseci za svaki mjesec kašnjenja vraća se 25 % iznosa pomoći dodijeljene u obliku direktnih bespovratnih sredstava ili poreskih olakšica, osim ako je kašnjenje uzrokovano uslovima izvan kontrole korisnika pomoći. Ako se rok ispoštije, pomoći u obliku povratnih avansa pretvaraju se u bespovratna sredstva; u suprotnom se povratni avans vraća u jednakim godišnjim ratama u roku od pet godina od datuma dodjele pomoći;
  - e. prihvatljivi troškovi su troškovi ulaganja neophodni za uspostavljanje infrastrukture za ispitivanje i za unaprjeđenje procesa sa laboratorijskog na proizvodni nivo potrebnih za razvoj proizvoda iz tačke (a). Intenzitet pomoći ne prelazi 75 % prihvatljivih troškova;
  - f. najveći dopušteni intenzitet pomoći u obliku direktnih bespovratnih sredstava ili poreske olakšice može se povećati za dodatnih 15 postotnih bodova ako se ulaganje dovrši u roku od dva mjeseca od datuma dodjele pomoći ili datuma početka primjene poreske olakšice ili ako pomoć dolazi iz više država članica. Ako se pomoć dodjeljuje u obliku povratnog avansa i ulaganje se dovrši u roku od dva mjeseca ili ako pomoć dolazi iz više država članica, može se odobriti dodatnih 15 postotnih bodova;
  - g. pomoć u okviru ove mjere ne kombinuje se sa drugim podrškama za ulaganje za iste prihvatljive troškove;

⁴⁵Kako je definisano u članu 2 tačka 18 Uredbe Komisije (EU) br. 651/2014 od 17. juna 2014. o ocjenjivanju određenih kategorija pomoći kompatibilnih sa unutrašnjim tržistem u primjeni člana 107 i 108 Ugovora, SLL 187, 26.6.2014., str. 1.

⁴⁶Kao druga mogućnost, ako su primila pomoći za sanaciju, nadoknadila zajam ili okončala jemstvo u trenutku dodjele pomoći u skladu s ovom Komunikacijom.

⁴⁷Kao druga mogućnost, ako su primila pomoći za restrukturiranje, više nisu podložna planu restrukturiranja u trenutku dodjele pomoći u skladu sa ovom Komunikacijom.

- h. jemstvo za pokriće gubitaka može se odobriti uz direktna bespovratna sredstva, poresku olakšicu ili povratni avans ili kao samostalna mjera pomoći. Jemstvo za pokriće gubitaka preduzetniku se izdaje u roku od mjesec dana od podnošenja zahtjeva; iznos gubitaka koji je potrebno nadoknaditi utvrđuje se pet godina nakon dovršetka ulaganja. Iznos nadoknade izračunava se kao razlika između broja troškova ulaganja, razumne godišnje dobiti od 10%, troškova ulaganja tokom pet godina i operativnih troškova, s jedne strane, i broja iznosa primljenih direktnih bespovratnih sredstava, prihoda ostvarenih tokom petogodišnjeg razdoblja i konačne vrijednosti projekta, s druge strane;
- i. cijena koja se naplaćuje za usluge koje pruža infrastruktura za ispitivanje i za unaprjeđenje procesa sa laboratorijskog na proizvodni nivo mora odgovarati tržišnoj cijeni;
- j. pristup infrastrukturom za ispitivanje i za unaprjeđenje procesa sa laboratorijskog na proizvodni nivo otvoren je za više korisnika i omogućuje se na transparentnoj i nediskriminirajućoj osnovi. Preduzetnicima koji su finansirali najmanje 10% troškova ulaganja može se odobriti povlašćeni pristup pod povoljnijim uslovima;
- k. pomoć se ne može dodijeliti preduzetnicima koji su već bili u problemima (u smislu Uredbe o opštem zajedničkom izuzeću⁴⁸) na dan 31. decembar 2019.
- k.a Odstupajući od prethodno navedenog, podrška se ne može dodijeliti mikropreduzećima ili malim preduzećima (u smislu Priloga I. Uredbi o opštem zajedničkom izuzeću) koja su već bila u problemima na dan 31. decembra 2019. ako se nad njima sprovodi cjelokupni stečajni postupak u skladu sa nacionalnim pravom, a još nisu primila pomoć za sanaciju⁴⁹ ili pomoć za restrukturiranje⁵⁰.

3.8. Pomoć za ulaganje u proizvodnju proizvoda bitnih za suzbijanje širenja bolesti COVID-19

- 38. Uz postojeće mogućnosti na osnovu člana 107 stav 3 tačka (c) UFEU-e nužno je olakšati proizvodnju proizvoda bitnih za suzbijanje širenja bolesti COVID-19. To obuhvata: relevantne lijekove (uključujući vakcine) i terapijska sredstva, njihove međuproizvode, aktivne farmaceutske sastojke i sirovine; medicinske proizvode, bolničku i medicinsku opremu (uključujući respiratore, zaštitnu odjeću i opremu i dijagnostičke alate) i potrebne sirovine; dezinfekciona sredstva, njihove međuproizvode i hemijske sirovine potrebne za njihovu proizvodnju; alate za prikupljanje/obradu podataka.
- 39. Komisija će pomoći za ulaganje u proizvodnju proizvoda bitnih za suzbijanje širenja bolesti COVID-19 smatrati kompatibilnim sa unutrašnjim tržištem ako su ispunjeni sljedeći uslovi:
  - a. pomoć za ulaganje dodjeljuje se za proizvodnju proizvoda bitnih za suzbijanje širenja bolesti COVID-19, kao što su lijekovi (uključujući vakcine) i terapijska sredstva, njihovi međuproizvodi, aktivni farmaceutski sastojci i sirovine; medicinski proizvodi, bolnička i medicinska oprema (uključujući respiratore, zaštitnu odjeću i opremu i dijagnostičke alate) i potrebne sirovine; dezinfekcijska sredstva, njihovi međuproizvodi i hemijske sirovine potrebne za njihovu proizvodnju; alati za prikupljanje/obradu podataka;
  - b. pomoć se dodjeljuje u obliku direktnih bespovratnih sredstava, poreskih olakšica ili povratnih avansa najkasnije 31. decembra 2021.;
  - c. za projekte započete nakon 1. februara 2020. smatra se da pomoć ima efekat podsticaja; za projekte započete prije 1. februara 2020. smatra se da pomoć ima efekat podsticaja ako je potrebna za ubrzavanje projekta ili proširenje njegovog obima. U tim su slučajevima za pomoć prihvatljivi samo dodatni troškovi povezani sa ubrzavanjem rada ili proširenjem obima;
  - d. projekt ulaganja završava se u roku od šest mjeseci od datuma dodjele pomoći. Smatra se da je projekt ulaganja završen kada ga kao takvog prihvate nacionalna tijela. U slučaju prekoračenja roka od šest mjeseci za svaki mjesec kašnjenja vraća se 25 % iznosa pomoći dodijeljene u obliku direktnih bespovratnih sredstava ili poreskih olakšica, osim ako je kašnjenje uzrokovano uslovima izvan kontrole korisnika pomoći. Ako se rok ispoštije, pomoć u obliku povratnih avansa pretvaraju se u bespovratna sredstva; u suprotnom se povratni avans vraća u jednakim godišnjim ratama u roku od pet godina od datuma dodjele pomoći;
  - e. prihvatljivi troškovi odnose se na sve troškove ulaganja potrebne za proizvodnju proizvoda iz tačke (a) i na troškove eksperimentalnog rada novih proizvodnih postrojenja. Intenzitet pomoći ne prelazi 80 % prihvatljivih troškova;
  - f. najveći dopušteni intenzitet pomoći u obliku direktnih bespovratnih sredstava ili poreske olakšice može se povećati za dodatnih 15 postotnih bodova ako se ulaganje dovrši u roku od dva mjeseca od datuma dodjele pomoći ili datuma početka primjene poreske olakšice ili ako pomoć dolazi iz više država članica. Ako se pomoć dodjeljuje u obliku povratnog avansa i

⁴⁸Kako je definisano u članu 2 tačka 18. Uredbe Komisije (EU) br. 651/2014 od 17. juna 2014. o ocjenjivanju određenih kategorija pomoći kompatibilnih sa unutrašnjim tržištem u primjeni člana 107 i 108 Ugovora, SL L 187, 26.6.2014., str. 1.

⁴⁹Kao druga mogućnost, ako su primila pomoć za sanaciju, nadoknадila zajam ili okončala jemstvo u trenutku dodjele pomoći u skladu sa ovom Komunikacijom.

⁵⁰Kao druga mogućnost, ako su primila pomoć za restrukturiranje, više nisu podložna planu restrukturiranja u trenutku dodjele pomoći u skladu sa ovom Komunikacijom.

ulaganje se završi u roku od dva mjeseca ili ako pomoć dolazi iz više država članica, može se odobriti dodatnih 15 postotnih bodova;

- g. pomoć u okviru ove mjere ne kombinuje se drugim podrškama za ulaganje za iste prihvatljive troškove;
- h. jemstvo za pokriće gubitaka može se odobriti uz direktna bespovratna sredstva, poresku olakšicu ili povratni avans ili kao samostalna mjera podrške. Jemstvo za pokriće gubitaka preduzetniku se izdaje u roku od mjesec dana od podnošenja zahtjeva; iznos gubitaka koji je potrebno nadoknaditi utvrđuje se pet godina nakon dovršetka ulaganja. Iznos nadoknade izračunava se kao razlika između zbira troškova ulaganja, razumne godišnje dobiti od 10% troškova ulaganja tokom pet godina i operativnih troškova, s jedne strane, i broja iznosa primljenih direktnih bespovratnih sredstava, prihoda ostvarenih tokom petogodišnjeg razdoblja i konačne vrijednosti projekta, s druge strane;
- i. pomoć se ne može dodijeliti preduzetnicima koji su već bili u problemima (u smislu Uredbe o opštem zajedničkom izuzeću⁵¹) na dan 31. decembra 2019.;
- i.a Odstupajući od prethodno navedenog, podrška se ne može dodijeliti mikropreduzećima ili malim preduzećima (u smislu Priloga I. Uredbi o opštem zajedničkom izuzeću) koja su već bila u problemima na dan 31. decembra 2019. ako se nad njima sprovodi cijelokupni stečajni postupak u skladu sa nacionalnim pravom, a još nisu primila pomoć za sanaciju⁵² ili pomoć za restrukturiranje⁵³.

3.9. Pomoć u obliku odlaganja plaćanja poreza i/ili doprinosa za socijalno osiguranje

- 40. Odlaganje plaćanja poreza i/ili doprinosa za socijalno osiguranje mogu biti korisno sredstvo za smanjenje ograničenja likvidnosti preduzetnika (uključujući samozaposlene) i očuvanje radnih mesta. Ako se takva odlaganja primjenjuju uopšte i ne stavljuju u povoljniji položaj određene preduzetnike ili proizvodnju određene robe, nisu obuhvaćene područjem primjene člana 107 stav 1 UFEU-e. Ako su ograničene na npr. određene sektore, regije ili vrste preduzetnika, čine pomoć u smislu člana 107 stav 1 UFEU-e⁵⁴.
- 41. Komisija će smatrati kompatibilnim sa unutrašnjim tržistem, na osnovu člana 107 stav 3 tačka (b) UFEU-e, programe pomoći koji se sastoje od privremenog odlaganja plaćanja poreza ili doprinosa za socijalno osiguranje koji se primjenjuju na preduzetnike (uključujući samozaposlene) koji su posebno pogodjeni pandemijom COVID-19, na primjer preduzetnike u određenim sektorima i regijama ili preduzetnike određene veličine. To se odnosi i na mjere propisane za poreske obaveze i obaveze za socijalne doprinose kojima se korisnicima želi olakšati poslovanje u situaciji ograničene likvidnosti, kao što su obročna otplata odloženih dospjelih poreskih obaveza, lakši pristup mjerama plaćanja poreskog duga i odobravanje odlaganja bez obračuna kamata, obustava naplate poreskog duga i brži povrat poreza. Pomoć se dodjeljuje prije 31. decembra 2021., a krajnji datum primjene odlaganja nije kasniji od 31. decembra 2022.

3.10. Pomoć u obliku subvencija za plate zaposlenih radi izbjegavanja otpuštanja tokom pandemije bolesti COVID-19

- 42. Radi očuvanja radnih mesta države članice mogu predvidjeti doprinos troškovima preduzetnika za plate, koji bi u protivnom zbog izbijanja pandemije COVID-19 bili primorani otpuštati zaposlene, ili dohotku samozaposlenih lica koji je ekvivalentan plati, za koje bi donošenje nacionalnih mjera kao odgovor na izbijanje pandemije COVID-19 rezultiralo prekidom ili smanjenjem njihove poslovne aktivnosti. Ako se takvi programi pomoći primjenjuju na cijelu privredu, izvan su obima Unijine kontrole državne podrške jer nisu selektivni. U suprotnome, smatra se da se takvim programima preduzetnicima daje selektivna prednost ako su ograničeni na određene sektore, regije ili vrste preduzetnika.
- 43. Ako takve mjere čine pomoć, Komisija će ih smatrati kompatibilnim sa unutrašnjim tržistem na osnovu člana 107 stav 3 tačka (b) UFEU-e ako su ispunjeni sljedeći uslovi:
  - a. Cilj pomoći je izbjegći otpuštanja tokom pandemije COVID-19 (i osigurati nastavak poslovne aktivnosti samozaposlenih lica);
  - b. pomoć se dodjeljuje u obliku programa za preduzetnike u određenim sektorima i regionima ili preduzetnike određene veličine koji su posebno pogodjeni pandemijom bolesti COVID-19;

⁵¹Kako je definisano u članu 2 tačka 18 Uredbe Komisije (EU) br. 651/2014 od 17. juna 2014. o ocjenjivanju određenih kategorija pomoći kompatibilnih sa unutrašnjim tržistem u primjeni člana 107 i 108 Ugovora, SL L 187, 26.6.2014., str. 1.

⁵²Kao druga mogućnost, ako su primila pomoć za sanaciju, nadoknадila zajam ili okončala jemstvo u trenutku dodjele pomoći u skladu sa ovom Komunikacijom.

⁵³Kao druga mogućnost, ako su primila pomoć za restrukturiranje, više nisu podložna planu restrukturiranja u trenutku dodjele pomoći u skladu sa ovom Komunikacijom.

⁵⁴Vidjeti i tačku 118. Obavještenje Komisije o pojmu državne pomoci iz člana 107. stav 1. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije, C/2016/2946, SL C 262, 19.7.2016., str. 1–50.

- c. pojedinačne pomoći u okviru programa subvencionisanja plata dodjeljuju se najkasnije do 31. decembra 2021. zaposlenima koji bi u protivnom bili otpušteni zbog prekida ili smanjenja poslovnih aktivnosti prouzrokovanih pandemijom COVID-19 (ili samozaposlenim licima na čije je poslovanje negativno uticala pandemija bolesti COVID-19) i pod uslovom da je zaposleni čija je plata subvencionisana u stalnom radnom odnosu tokom cijelog perioda subvencionisanja (ili pod uslovom održavanja odgovarajuće poslovne aktivnosti samozaposlenih lica tokom cijelog perioda za koje se dodjeljuje pomoć);
- d. mjesечna subvencija za plate ne smije biti veća od 80 % mjesecne bruto plate (koja uključuje doprinose poslodavca za socijalno osiguranje) lica čija se plata subvencionise (ili 80 % dohotka samozaposlenih koji je ekvivalentan prosječnoj mjesecnoj plati). Osim toga, države članice mogu, posebno u korist nižih platnih kategorija, obavijestiti o alternativnim metodama obračuna intenziteta pomoći, na primjer na osnovu nacionalne prosječne plate, minimalne plate ili mjesecnih bruto troškova zarada zaposlenih (odnosno na osnovu dohotka samozaposlenih koji je ekvivalentan prosječnoj mjesecnoj plati) prije izbijanja pandemije bolesti COVID-19, pod uslovom da je zadržana proporcionalnost pomoći;
- e. subvencija za plate može se kombinovati sa drugim opšte dostupnim ili selektivnim mjerama pomoći zapošljavanju ako kombinovana pomoć ne rezultira prekomernom nadoknadom troškova za plate dotičnih lica. Subvencije za plate mogu se dodatno kombinovati sa odlaganjem plaćanja poreza i odlaganjem plaćanja doprinosa za socijalno osiguranje.

43.a Ako takav program obuhvata i zaposlene kreditnih ili finansijskih institucija, takva pomoć, s obzirom na njegov uglavnom socijalni cilj, nije namijenjena očuvanju ili obnovi održivosti, likvidnosti ili solventnosti tih institucija.⁵⁵ Komisija, stoga, smatra da takvu pomoć ne bi trebalo smatrati direktnom javnom finansijskom podrškom u skladu sa članom 2 stav 1 definicija br. 28 Direktive o oporavku i sanaciji banaka i članom 3 stav 1 definicija br. 29 Uredbe o jedinstvenom sanacijskom mehanizmu i da je ne bi trebalo ocjenjivati u skladu sa pravilima o državnim podrškama koja se primjenjuju na bankarski sektor.⁵⁶

3.11. Mjere dokapitalizacije

- 44. Ovim se privremenim okvirom utvrđuju kriterijumi u skladu sa pravilima EU-e o državnim podrškama na osnovu kojih države članice mogu preduzetnicima koji su u finansijskim problemima zbog pandemije COVID-19 pružiti javnu pomoć u obliku vlasničkih i/ili hibridnih instrumenata kapitala.⁵⁷ Cilj joj je spriječiti da zbog poremećaja u privredi sa tržišta nepotrebno nestanu preduzetnici čije je poslovanje prije pandemije COVID-19 bilo održivo. Iznosi kapitala za dokapitalizaciju zato ne smiju biti veći od minimuma potrebnog za osiguranje održivosti korisnika niti premašiti ono što je nužno za ponovno uspostavljanje strukture kapitala korisnika kakva je bila prije pandemije COVID-19. Veliki preduzetnici moraju izvještavati o načinu na koji se sredstvima primljene pomoći podržavaju njihove aktivnosti u skladu sa ciljevima EU-e i nacionalnim obvezama u pogledu zelene i digitalne tranzicije, uključujući cilj klimatske neutralnosti EU-e do 2050.
- 45. Komisija takođe naglašava da bi pružanje nacionalne javne pomoći u obliku vlasničkih i/ili hibridnih instrumenata kapitala, u okviru programa ili u pojedinačnim slučajevima, trebalo uzeti u obzir samo ako se ne može pronaći drugo odgovarajuće rješenje. Nadalje, uslovi za izdavanje tih instrumenata trebalo bi da budu vrlo strogi jer se njima znatno narušava tržišno takmičenje među preduzetnicima. Na te se intervencije moraju primjenjivati jasno utvrđeni uslovi za ulazak države u predmetne preduzetnike, njihov izlazak iz vlasničkog kapitala preduzetnika i isplaćivanje naknade te odredbe o upravljanju i odgovarajuće mјere za ograničavanje narušavanja tržišnog takmičenja. Zato Komisija napominje da će nacionalne mjere pomoći koje odgovaraju ciljevima politike EU-e u pogledu zelene i digitalne tranzicije privrede država članica omogućiti održiviji dugoročni rast i podstaknuti tranziciju prema cilju klimatske neutralnosti EU-e do 2050.

3.11.1. Primjenjivost

- 46. Sljedeći uslovi, koji nisu obuhvaćeni odjeljkom 3.1. ove Komunikacije, primjenjuju se na programe dokapitalizacije i pojedinačne mjere dokapitalizacije država članica za nefinansijske preduzetnike (pod zajedničkim nazivom „mjere dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19“) u skladu sa ovom Komunikacijom. Primjenjuju se na mjere dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19 namijenjene velikim preduzećima i MSP-ima.⁵⁸
- 47. Sljedeći uslovi primjenjuju se i na podređene dužničke instrumente koji prelaze obje gornje granice utvrđene u odjeljku 3.3. tačka 34 podtačke i. i ii. ove Komunikacije.
- 48. Mjere dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19 ne smiju se odobravati nakon 31. decembra 2021.

⁵⁵Vidjeti po analogiji Odluku Komisije SA.49554-CY – Ciparski program za loše kredite osigurane primarnim boravištem (Estia), uvodnu izjavu 73. i Odluku Komisije SA.53520-EL – Program zaštite primarnog boravišta, uvodnu izjavu 71.

⁵⁶Vidjeti tačku 6. ove Komunikacije.

⁵⁷Mogudnost dodjele pomoći u obliku vlasničkih i/ili hibridnih instrumenata kapitala, ali za puno niže nominalne iznose, već postoji u skladu sa uslovima iz odjeljka 3.1. ove Komunikacije.

⁵⁸Kako je utvrđeno u tački 17. Komunikacije, obaveštenje o alternativnom pristupu i dalje je moguće u skladu sa članom 107 stavkom 3 tačka (b) UFEU-e.

3.11.2. Uslovi prihvatljivosti i ulaska

49. Mjera dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19 mora ispunjavati sljedeće uslove:
- bez intervencije države korisnik bi prekinuo poslovanje ili bi se suočio sa ozbiljnim problemima u održavanju poslovanja. Na takve probleme može lično upućivati pogoršanje odnosa duga i kapitala korisnika ili slični pokazatelji;
  - intervencija je od zajedničkog interesa. To može obuhvatati izbjegavanje socijalnih problema i nefunkcionisanja tržišta zbog znatnog gubitka radnih mesta, izlaska inovativnog preduzeća, izlaska sistemski značajnog preduzeća, rizika od prekida pružanja važne usluge ili sličnih situacija koje je propisno obrazložila predmetna država članica;
  - korisnik ne može pronaći finansiranje na tržištima po pristupačnim uslovima, a horizontalne mjere koje su na snazi u predmetnoj državi članici za pokrivanje potreba za likvidnošću nisu dovoljne da bi se osigurala njegova održivost; i
  - korisnik nije preduzetnik koji je na dan 31. decembra 2019. već bio u problemima (u smislu Uredbe o opštem zajedničkom izuzeću⁵⁹);
    - Odstupajući od prethodno navedenog, podrška se ne može dodijeliti mikropreduzećima ili malim preduzećima (u smislu Priloga I. Uredbi o opštem zajedničkom izuzeću) koja su već bila u problemima na dan 31. decembra 2019. ako se nad njima sprovodi cijelokupni stečajni postupak u skladu sa nacionalnim pravom, a još nisu primila pomoć za sanaciju⁶⁰ ili pomoć za restrukturiranje⁶¹.
50. Mjere dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19 države članice odobravaju u okviru programa pomoći koji je odobrila Komisija, i to samo na osnovu pisanih zahtjeva za pomoć potencijalnih preduzetnika korisnika. Kad je riječ o pomoći koja se prijavljuje pojedinačno, države članice dostavljaju dokaz o takvom pisanim zahtjevima kao dio prijave pojedinačne mjere pomoći Komisiji.
51. Zahtjevi iz ovog odjeljka i odjeljaka 3.11.4., 3.11.5., 3.11.6. i 3.11.7. primjenjuju se na programe dokapitalizacije i pojedinačne mjere pomoći u kontekstu pandemije COVID-19. Komisija će pri odobravanju programa zatražiti posebnu prijavu pojedinačne pomoći iznad iznosa od 250 miliona EUR. U pogledu tih prijava Komisija će procijeniti jesu li postojeće finansiranje na tržištu ili horizontalne mjere za pokrivanje potreba za likvidnošću nedovoljni da bi se garantovala održivost korisnika; jesu li odabrani instrumenti dokapitalizacije i sa njima povezani uslovi primjereni za rješavanje ozbiljnih problema korisnika; je li pomoć proporcionalna; i jesu li ispunjeni uslovi iz ovog odjeljka i odjeljaka 3.11.4., 3.11.5., 3.11.6. i 3.11.7.

3.11.3. Vrste mjera dokapitalizacije

52. Države članice u kontekstu pandemije COVID-19 mogu odobriti mjere dokapitalizacije primjenom dva različita tipa instrumenata dokapitalizacije:
- vlasnički instrumenti, a posebno izdanje novih redovnih ili povlašćenih dionica; i/ili
  - instrumenti sa vlasničkom komponentom (dalje u tekstu „hibridni instrumenti kapitala“)⁶², posebno prava na učestvovanje u dobiti, tiki udjeli i konvertibilne osigurane ili neosigurane obveznice.
53. Država može intervenisati u obliku bilo kojeg navedenog instrumenta ili kombinacijom vlasničkih i hibridnih instrumenata kapitala. Države članice mogu odobriti plasman navedenih instrumenata i u kontekstu tržišne ponude, pod uslovima da svaka posljedična državna intervencija kod korisnika ispunjava uslove iz ovog odjeljka 3.11. Komunikacije. Država članica mora osigurati da odabrani instrumenti dokapitalizacije i sa time povezani uslovi budu najprikladniji odgovor na potrebe korisnika za dokapitalizacijom te da pritom njihov učinak na narušavanje tržišne konkurenčnosti bude što manji.

3.11.4. Iznos dokapitalizacije

54. Kako bi se osigurala srazmjera pomoći, iznosi kapitala za dokapitalizaciju u kontekstu pandemije COVID-19 ne smiju biti veći od minimuma potrebnog za osiguranje održivosti korisnika, niti prekoračiti ono što je nužno za ponovno uspostavljanje strukture

⁵⁹Kako je definisano u članu 2 tačka 18 Uredbe Komisije (EU) br. 651/2014 od 17. juna 2014. o ocjenjivanju određenih kategorija pomoći kompatibilnih sa unutrašnjim tržištem u primjeni člana 107 i 10. Ugovora, SL L 187, 26.6.2014., str. 1.

⁶⁰Kao druga mogućnost, ako su primila pomoći za sanaciju, nadoknadila zajam ili okončala jemstvo u trenutku dodjele pomoći u skladu sa ovom Komunikacijom.

⁶¹Kao druga mogućnost, ako su primila pomoći za restrukturiranje, više nisu podložna planu restrukturiranja u trenutku dodjele pomoći u skladu sa ovom Komunikacijom.

⁶²Hibridni instrumenti kapitala instrumenti su koji imaju obilježja dužničkih i vlasničkih instrumenata. Naknada za konvertibilne obveznice plaća se na primjer kao obične obveznice sve do njihove konverzije u vlasnički instrument. Procjena ukupne naknade za hibridne instrumente kapitala stoga zavisi, s jedne strane, o iznosu naknade za dužnički instrument i, s druge strane, o uslovima konverzije u vlasnički instrument.

kapitala korisnika kakva je bila prije pandemije COVID-19, odnosno stanja na dan 31. decembra 2019. Pri ocjeni srazmjere pomoći užimaju se u obzir državne pomoći koje su primljene ili planirane u kontekstu izbjivanja pandemije COVID-19.⁶³

3.11.5. Naknada i izlazak države

Opšta načela

55. Država prima odgovarajuću naknadu za ulaganje. Što je naknada bliža tržišnim uslovima, manje je potencijalno narušavanje tržišne konkurenциje prouzrokovano državnom intervencijom.
56. Ulaganje u dokapitalizaciju u kontekstu pandemije COVID-19 trebalo bi se otkupiti kad se privreda stabilizuje. Komisija smatra prikladnim dati korisniku dovoljno vremena za otkup ulaganja u dokapitalizaciju. Država članica mora uspostaviti mehanizam za postepen otkup.
57. Naknada za mjeru dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19 trebala bi se povećati kako bi se uskladila sa tržišnim cijenama te bi se na taj način pružila podrška korisnicima i ostalim akcionarima za otkup ulaganja u okviru državne mjere dokapitalizacije i smanjio rizik od narušavanja tržišne konkurenциje.
58. Iz toga slijedi da mjere dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19 treba da obuhvataju odgovarajuću podršku preduzećima da otkupe ulaganje u dokapitalizaciju i potraže alternativni kapital kad to omoguće uslovi na tržištu, i to na način da se od njih zahtijeva dovoljno visoka naknada za dokapitalizaciju.
59. Države članice umjesto metoda utvrđivanja naknade navedenih u nastavku mogu prijaviti programe ili pojedinačne mjere kod kojih se metoda utvrđivanja naknade prilagođava karakteristikama i nadređenosti instrumenta kapitala, pod uslovima da oni dovode do sličnog ishoda u pogledu podsticajnih efekata na izlazak države i sličnog ukupnog efekta na naknadu državi.

Naknada za vlasničke instrumente

60. Državna dokapitalizacija ili identična intervencija sprovodi se po cijeni koja ne prekoračuje prosječnu cijenu dionice korisnika tokom 15 dana prije podnošenja zahtjeva za dokapitalizaciju. Ako korisnik nije privredno društvo na berzi, procjenu njegove tržišne vrijednosti trebalo bi utvrditi posredstvom nezavisnog stručnjaka ili drugim srazmernim sredstvima.
61. Svaka mjeru dokapitalizacije uključuje mehanizam postupnog povećanja naknade državi kako bi se korisnik podstakao na otkup državnih dokapitalizacija. To povećanje naknade može biti u obliku dodatnih dionica⁶⁴ dodijeljenih državi ili drugih mehanizama i trebalo bi odgovorati najmanje 10-postotnom povećanju naknade državi (za učestvovanje koje proizlazi iz neotplaćene državne dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19) za svaki korak postupnog povećanja:
  - a. Mehanizam postupnog povećanja aktivira se četiri godine nakon dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19 ako država nije prodala najmanje 40 % svojeg vlasničkog udjela koji proizlazi iz dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19.
  - b. Mehanizam postupnog povećanja ponovno se aktivira šest godina nakon dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19 ako država nije u potpunosti prodala svoj vlasnički udio koji proizlazi iz dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19.⁶⁵ Ako korisnik nije društvo koje se nalazi na berzi, države članice mogu odlučiti sprovesti svaki od ta dva koraka jednu godinu kasnije, odnosno pet i sedam godina nakon dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19.
62. Komisija može prihvati alternativne mehanizme pod uslovom da oni rezultiraju sličnim ishodom u pogledu podsticajnog efekta na izlazak države i sličnim ukupnim efektom na naknadu državi.
63. Korisnik bi u svakom trenutku trebao imati mogućnost otkupa vlasničkog udjela koji je država stekla. Kako bi se osiguralo da država primi odgovarajuću naknadu za ulaganje, otkupna cijena trebalo bi da odgovara onome od sljedeća dva iznosa koji je viši:
  - i. nominalno ulaganje države, uvećano za godišnje kamate za naknadu, koja je za 200 baznih bodova viša od navedenog iznosa u tabeli u nastavku⁶⁶; ili
  - ii. tržišna cijena u trenutku otkupa.

⁶³Za potrebe 3.11.4. hibridni instrumenti koje je odobrila država treba smatrati vlasničkim kapitalom.

⁶⁴Dodatne dionice mogu se, na primjer, dodijeliti izdavanjem konvertibilnih obveznica na datum dokapitalizacije, koje će se pretvoriti u vlasnički kapital na datum pokretanja mehanizma postupnog povećanja.

⁶⁵Na primjer, ako povećanje ima oblik dodjele dodatnih dionica državi. Ako udio države u korisniku nakon dokapitalizacije iznosi 40 % i ako država ne proda svoj udio do zatraženog datuma, udio države trebao bi se povećati za najmanje $0,1 \times 40\% = 4\%$ i iznositi 44 % četiri godine nakon dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19 te 48 % šest godina nakon dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19, što podrazumijeva odgovarajuće smanjenje udjela drugih dioničara.

⁶⁶Povećanje od 200 baznih bodova ne primjenjuje se u osmoj godini i periodu nakon toga.

64. Država takođe može u bilo kojem trenutku prodati svoj vlasnički udio po tržišnim cijenama kupcima koji nisu korisnici. Za takvu prodaju u načelu je potrebno otvoreno i nediskriminаторно savjetovanje sa potencijalnim kupcima ili prodaja na berzi. Država može postojećim dioničarima, tj. dioničarima koji su to bili prije dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19, dati pravo prvenstva za kupovinu po cijeni dobijenoj na osnovu javnog savjetovanja. Ako država proda svoj vlasnički udio po cijeni nižoj od najniže cijene utvrđene u tački 63, pravila upravljanja utvrđena u odjeljku 3.11.6. nastavljaju se primjenjivati najmanje četiri godine nakon odobrenja mjere dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19.

64.a Ne dovodeći u pitanje tačku 64, ako je država jedini postoeći dioničar, otkup dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19 može biti u sljedećem obliku, pod uslovom da su od dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19 prošle dvije godine:

- a. postupak prodaje iz tačke 64. nije potreban, i
- b. javno i nediskriminаторno savjetovanje iz tačke 64. može se zamijeniti procjenom korisnika koju sprovodi subjekt nazavistan od tog korisnika i od države.

Ako se tom nezavisnom procjenom utvrdi pozitivna tržišna vrijednost, smatra se da je država izašla iz dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19, čak i ako je korisnik i dalje u državnom vlasništvu. Bez obzira na to, ako je pozitivna tržišna vrijednost manja od najniže cijene utvrđene u tački 63, pravila upravljanja utvrđena u odjeljku 3.11.6. nastavljaju se primjenjivati najmanje četiri godine nakon odobrenja mjere dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19. Za mjere dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19 koje premašuju 250 miliona EUR država članica tu nezavisnu procjenu dostavlja Komisiji. Komisija u svakom slučaju može na vlastitu inicijativu zahtijevati da joj se nezavisna procjena dostavi i može je ocijeniti kako bi provjerila je li u skladu sa normama utvrđenima kako bi se osiguralo da su transakcije u skladu sa tržišnim ponašanjem.

64.b Kao alternativa tački 64, ako je država samo jedan od postoećih dioničara, otkup dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19 može biti u sljedećem obliku, pod uslovom da su od dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19 prošle dvije godine:

- a. za dio vlasničkoga kapitala povezanog sa pandemijom COVID-19 koji bi država trebalo zadržati kako bi se njen vlasnički udio vratio na nivo prije dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19, primjenjiva je mogućnost iz tačke 64a. Ako država proda znatan dio dionica preduzeća privatnim investitorima putem tržišnog postupka izbora kako je dato u tački 64, taj se postupak za potrebe tačke 64a može smatrati nezavisnom procjenom.
- b. Na preostali dio vlasničkog kapitala povezanog sa pandemijom COVID-19 primjenjuje se tačka 64. To znači da je potrebno sprovesti tržišni postupak izbora. Država nema prava prvenstva iz tačke 64 jer je to pravo već ostvarila na osnovu prethodno navedene podtačke (a).⁶⁷ Ako se otkup dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19 odnosi samo na dio vlasničkog kapitala povezanog sa pandemijom COVID-19, na taj se dio primjenjuju prethodno navedene podtačke (a) i (b).

Naknada za vlasničke instrumente

65. Pri utvrđivanju ukupne naknade za hibridne instrumente kapitala moraju se na odgovarajući način uzeti u obzir sljedeći elementi:

- a. obilježja odabranog instrumenta, uključujući njegov odnos podređenosti, rizik i sve načine plaćanja;
- b. uključene podsticaje za izlazak (kao što su klauzule o postupnom povećanju i otkupu); i
- c. odgovarajuću referentnu kamatnu stopu.

66. Minimalna naknada za hibridne instrumente kapitala do njihove konverzije u vlasnički instrument mora biti najmanje jednakna osnovnoj stopi (jednogodišnji IBOR ili ekvivalentna vrijednost koju objavi Komisija⁶⁸), uvećanoj za premiju kako je utvrđeno u nastavku.

Naknada za hibridne instrumente kapitala: jednogodišnji IBOR+

⁶⁷ Primjer: Prije dokapitalizacije država posjeduje 50 % korisnika. Nakon dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19 država posjeduje 90 % (10 % udjela odnosi se na dionice koje je država posjedovala prije pandemije COVID-19, a 80 % udjela odnosi se na dionice povezane s pandemijom COVID-19). Dvije godine nakon dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19 država prodaje 40 % (što odgovara 50 % dionica povezanih sa COVID-om 19) privatnim inestitorima putem tržišnog postupka izbora (po cijeni koja odgovara pozitivnoj tržišnoj vrijednosti). Preostali dio država zadržava na osnovu tačke 73 podtačka (a). Ta prodaja može se smatrati nezavisnom procjenom vrijednosti društva. Smatra se da je država otkupila dokapitalizaciju u kontekstu pandemije COVID-19 jer dio dionica povezanih sa COVID-om 19 koji je zadržala vraća njezin vlasnički udio na osnovu prije pandemije COVID-19, tj. 50 %, što je ekvivalentno iskoriscavanju prava prvenstva. Ako je tržišna cijena vlasničkoga kapitala povezanog sa pandemijom COVID-19 manja od minimalne cijene utvrđene, pravila upravljanja utvrđena u odjeljku 3.11.6. nastavljaju se primjenjivati još dvije godine.

⁶⁸ Osnovne stope izračunate u skladu sa Komunikacijom Komisije o reviziji metoda za utvrđivanje referentnih kamatnih i diskontnih stopa (SL C 14, 19.1.2008., str. 6.) i objavljene na internet stranici Generalnog direktorata za konkureniju https://ec.europa.eu/competition/state_aid/legislation/reference_rates.html.

<i>Vrsta primaoca</i>	<i>Prva godina</i>	<i>Druga i treća godina</i>	<i>Četvrta i peta godina</i>	<i>Šesta i sedma godina</i>	<i>Osma godina i period nakon toga</i>
MSP-ća	225 baznih bodova	325 baznih bodova	450 baznih bodova	600 baznih bodova	800 baznih bodova
Velika preduzeća	250 baznih bodova	350 baznih bodova	500 baznih bodova	700 baznih bodova	950 baznih bodova

67. Konverzija hibridnih instrumenata kapitala u vlasnički kapital sprovodi se po cijeni koja je za pet ili više posto manja od teoretske cijene dionice bez prava u trenutku konverzije.
68. Nakon konverzije u vlasnički kapital mora se uključiti mehanizam postupnog povećanja naknade državi radi podsticaja korisnika na otkup državne dokapitalizacije. Ako je vlasnički kapital koji proizlazi iz državne intervencije u kontekstu pandemije COVID-19 i dalje u vlasništvu države dvije godine nakon konverzije u vlasnički kapital, država dobija dodatni udio u vlasništvu korisnika uz preostali udio koji proizlazi iz konverzije hibridnih instrumenata kapitala u kontekstu pandemije COVID-19 koju je sprovela država. Taj dodatni vlasnički udio iznosi najmanje 10% preostalog udjela koji proizlazi iz konverzije hibridnih instrumenata kapitala u kontekstu pandemije COVID-19 od strane države. Komisija može prihvati alternativne mehanizme postupnog povećanja pod uslovom da imaju isti podsticajni efekat i sličan ukupni efekat na naknadu državi.
69. Države članice mogu odabrati metodu za utvrđivanje cijena koja uključuje dodatne klauzule o postupnom povećanju ili isplati. One bi trebalo biti osmišljene na način da se podstiče rano okončanje državne pomoći za dokapitalizaciju korisnika. Komisija može prihvati i alternativne metode za utvrđivanje cijena, pod uslovom da su naknade koje se njima utvrde više ili slične onima koje proizlaze iz prethodno navedenih metoda.
70. Budući da je priroda hibridnih instrumenata vrlo raznolika, Komisija ne pruža smjernice za sve vrste instrumenata. U svakom slučaju za hibridne instrumente poštuju se prethodno navedena načela, pri čemu naknada odražava rizik pojedinih instrumenata.

3.11.6. Upravljanje i sprečavanje neopravdanog narušavanja tržišne konkurenциje

71. Kako bi se spriječilo neopravdano narušavanje tržišne konkurenциje, korisnici ne smiju sprovoditi agresivno komercijalno širenje pomoći sredstava državne pomoći ili preuzimanjem prekomjernih rizika. Primjenjuje se načelo da manji vlasnički udio države članice i veća naknada podrazumijevaju manju potrebu za zaštitnim mjerama.
72. Ako je korisnik mjere dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19 u vrijednosti većoj od 250 miliona EUR preduzetnik sa značajnom tržišnom snagom na najmanje jednom od relevantnih tržišta na kojima djeluje, države članice moraju predložiti dodatne mjere za očuvanje efikasne tržišne konkurenциje na tim tržištim. Države članice posebno mogu predložiti strukturne obaveze i obaveze praćenja poslovanja predviđene u obavještenju Komisije o korektivnim mjerama prihvatljivim u skladu s Uredbom Vijeća (EZ) br. 139/2004 i Uredbom Komisije (EZ) br. 802/2004.
73. Korisnicima mjera za dokapitalizaciju u kontekstu pandemije COVID-19 zabranjeno je to oglašavati u komercijalne svrhe.
74. Sve dok nije otplaćeno najmanje 75% mjera dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19, korisnicima koji nisu MSP-ća onemoguće se sticanje više od 10% udjela u konkurentima ili drugim subjektima iz iste vrste poslovanja, uključujući poslovanje sa početka i kraja proizvodnog lanca.
75. U izuzetnim okolnostima i ne dovodeći u pitanje kontrolu koncentracija, ti korisnici mogu steći više od 10% udjela u subjektima sa početka ili kraja proizvodnog lanca u svom području djelovanja, ali samo u slučaju da je sticanje potrebno kako bi se osigurala održivost korisnika. Komisija može odobriti sticanje ako je ono potrebno za očuvanje održivosti korisnika. Sticanje se ne može sprovesti prije nego što Komisija donese odluku o tom pitanju.
76. Državne pomoći ne koriste se za unakrsno subvencionisanje privrednih djelatnosti integrisanih preduzeća koja su već bila u ekonomskim problemima na dan 31. decembra 2019. U integrisanim privrednim društvima uvodi se jasno razdvajanje računa kako bi se osiguralo da mjere dokapitalizacije ne koriste tim djelatnostima.
77. Sve dok mjere dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19 nisu u potpunosti otplaćene, korisnici ne mogu izvršavati isplate dividendi i neobvezne isplate kupona niti otkupljivati dionice, osim u odnosu na državu.

78. Sve dok nije otplaćeno najmanje 75% mjera dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19, naknada svakom članu korisnikove uprave ne smije biti veća od fiksнog dijela njegove naknade na dan 31. decembra 2019. Za lica koje postanu članovi uprave tokom ili nakon dokapitalizacije kao ograničenje primjenjuje se fiksna naknada za članove uprave sa istim odnosom odgovornosti na dan 31. decembra 2019. Ni u kakvим okolnostima ne isplaćuju se bonusi ni druge varijabilne ili uporedive naknade.

78.a Ako je država postojeći dioničar, tj. ako je to bila prije dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19, i:

- a. država ulaže novi vlasnički kapital pod istim uslovima kao i privatni ulagači i srazmerno svojem postojećem vlasničkom udjelu (ili manje), i
- b. učestvovanje privatnog sektora je znatno (u načelu najmanje 30% novog uloženog kapitala), i
- c. nova državna dokapitalizacija čini državnu pomoć u kontekstu njenih posebnih okolnosti, npr. zbog druge mjere u korist društva, nije potrebno nametati posebne uslove u pogledu izlaska države i primjenjuje se sljedeće:
  - i. tačke 61 i 62 ne primjenjuju se na takvu mjeru dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19;
  - ii. odstupajući od tačaka 74, 75. i 78, zabrana sticanja i ograničenje naknada za upravu ograničeni su na tri godine;
  - iii. odstupajući od tačke 77, ukida se zabrana isplate dividendi za vlasnike novih dionica. Za postojeće dionice ukida se zabrana isplate dividendi, pod uslovom da se udio svih vlasnika tih postojećih dionica u društvu razrijedi na ispod 10%. Ako se udio svih vlasnika postojećih dionica u društvu ne razrijedi na ispod 10%, zabrana isplate dividendi primjenjuje se na postojeće dioničare u razdoblju od tri godine. U svakom slučaju, naknada u kontekstu pandemije COVID-19 za hibridne instrumente kapitala i podređene dužničke instrumente koje država isplaćuje se prije isplate dividendi dioničarima u određenoj godini;
  - iv. zahtjevi iz odjeljka 3.11.7. ne primjenjuju se, osim za obaveze izvještavanja iz tačke 83 koje se primjenjuju u razdoblju od tri godine; i
  - v. svi ostali uslovi utvrđeni u odjeljku 3.11. primjenjuju se kada se izvrše potrebne izmjene.

78.b Ako država ulaže vlasnički kapital u društvo u kojem nije postojeći dioničar (tj. ako to nije bila prije mjere dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19), i

- a. ulaže novi vlasnički kapital pod istim uslovima kao i privatni ulagači, i
- b. učestvovanje privatnog sektora je znatno (u načelu najmanje 30 % novog uloženog kapitala), i
- c. ako državna dokapitalizacija čini državnu pomoć u kontekstu njenih posebnih okolnosti, npr. zbog druge mjere u korist društva, primjenjuje se sljedeće:
  - i. odstupajući od tačke 77, zabrana isplate dividendi ukida se za sve vlasnike novih dionica. Za postojeće dionice ukida se zabrana isplate dividendi, pod uslovom da se udio svih vlasnika tih postojećih dionica u društvu razrijedi na ispod 10%. U svakom slučaju, naknada u kontekstu pandemije COVID-19 za hibridne instrumente kapitala i podređene dužničke instrumente koje država isplaćuje se prije isplate dividendi dioničarima u određenoj godini; i
  - ii. svi ostali uslovi utvrđeni u odjeljku 3.11. primjenjuju se kada se izvrše potrebne izmjene.

3.11.7. Strategija izlaska države iz učešća koja proizilazi iz obaveza dokapitalizacije i izveštavanja

79. Korisnici koji nisu MSP-ča, a primili su dokapitalizaciju u kontekstu pandemije COVID-19 u iznosu od više od 25% vlasničkog kapitala u trenutku intervencije moraju dokazati postojanje vjerodostojne strategije izlaska države članice iz učešća, osim ako se državna intervencija smanji ispod nivoa od 25% vlasničkog kapitala u roku od 12 mjeseci od datuma dodjele pomoći⁶⁹.

80. Strategijom povlačenja utvrđuje se:

- a. plan korisnika za nastavak djelatnosti i korištenje sredstava koja je uložila država, uključujući raspored plaćanja naknade i otkupa državnog ulaganja (zajedno „raspored otplate”); i
- b. mjere koje će korisnik i država preduzeti kako bi se pridržavali rasporeda otplate.

⁶⁹Za potrebe ovog odjeljka 3.11.7. hibridni instrumenti koje je odobrila država trebalo bi se smatrati vlasničkim kapitalom.

81. Strategiju izlaska trebalo bi pripremiti i dostaviti državi članici u roku od 12 mjeseci nakon dodjele pomoći, a država članica mora je odobriti.
82. Osim obaveze utvrđene u tačkama od 79. do 81., korisnici moraju izvijestiti državu članicu o napretku u sprovođenju rasporeda otplate i usklađenosti sa uslovima iz odjeljka 3.11.6. u roku od 12 mjeseci od objavljivanja rasporeda, a nakon toga periodično svakih 12 mjeseci.
83. Sve dok se u potpunosti ne otplate mjere dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19, korisnici dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19, koji nisu MSP-ća, objavljaju informacije o korišćenju primljene pomoći u roku od 12 mjeseci od datuma dodjele pomoći, a nakon toga periodično svakih 12 mjeseci. To bi posebno trebalo uključivati informacije o načinu na koji se sredstvima primljene pomoći podržavaju njihove aktivnosti u skladu s ciljevima EU-e i nacionalnim obvezama u pogledu zelene i digitalne tranzicije, uključujući cilj klimatske neutralnosti EU-e do 2050.
84. Država članica trebalo bi svake godine da izvještava Komisiju o sprovođenju rasporeda otplate i ispunjavanju uslova iz odjeljka 3.11.6. Ako je korisnik primio dokapitalizaciju u kontekstu pandemije COVID-19 u iznosu većem od 250 miliona EUR, izvještavanje uključuje informacije o ispunjavanju uslova iz tačke 62.
85. Ako šest godina nakon dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19 intervencija države nije smanjena na odnos ispod 15% vlasničkog kapitala korisnika, Komisiji se mora dostaviti na odobrenje plan restrukturiranja u skladu sa Smjernicama o državnoj pomoći za sanaciju i restrukturiranje. Komisija će procijeniti osiguravaju li mjere predviđene u planu restrukturiranja održivost korisnika, između ostalog s obzirom na obaveze na osnovu ciljeva EU-e i nacionalne obaveze u pogledu zelene i digitalne tranzicije te izlazak države, a da pritom ne utiču negativno na trgovinu u mjeri u kojoj bi to bilo suprotno zajedničkom interesu. Ako korisnik nije društvo koje se nalazi na berzi ili je riječ o MSP-u, država može odlučiti dostaviti plan restrukturiranja samo ako intervencija države nije smanjena ispod nivoa od 15% vlasničkog kapitala sedam godina nakon dokapitalizacije u kontekstu pandemije COVID-19.

3.12. Državna pomoć u obliku podrške za nepokrivene fiksne troškove

86. Države članice mogu predvidjeti pomoć za nepokrivene fiksne troškove preduzeća u kojima je zbog pandemije COVID-19 došlo do prekida ili smanjenja poslovne aktivnosti.
87. Ako takve mjere čine državnu pomoć, Komisija će ih smatrati kompatibilnim sa unutrašnjim tržištem na osnovu člana 107 stav 3 tačka (b) UFEU-a ako su ispunjeni sljedeći uslovi:
  - a. pomoć se dodjeljuje najkasnije 31. decembra 2021. i pokriva nepokrivene fiksne troškove nastale u periodu od 1. marta 2020. do 31. decembra 2021., uključujući takve troškove nastale u dijelu tog perioda („prihvatljiv period”);
  - b. pomoć je dodijeljena na osnovu programa preduzećima koji su tokom prihvatljivog perioda pretrpjeli pad prometa od najmanje 30% u poređenju sa istim periodom 2019.;⁷⁰
  - c. nepokriveni fiksni troškovi su fiksni troškovi preduzeća nastali u prihvatljivom periodu koji nisu pokriveni doprinosom dobiti (prihodi minus varijabilni troškovi) tokom istog perioda i koji nisu pokriveni iz drugih izvora, kao što su osiguranje, privremene mjere pomoći predviđene ovom Komunikacijom ili pomoć iz drugih izvora.⁷¹ Intenzitet pomoći ne smije preći 70% nepokrivenih fiksnih troškova, osim za mikropreduzeća i mala preduzeća (u smislu Priloga I. Uredba o opštem zajedničkom izuzeću), za koja intenzitet pomoći ne smije preći 90% nepokrivenih fiksnih troškova. Za potrebe ove tačke gubici preduzeća zabilježeni u njihovim računima dobiti i gubitka tokom prihvatljivog perioda⁷² smatraju se nepokrivenim fiksnim troškovima. Pomoć u okviru ove mjere može se dodjeliti na osnovu predviđenih gubitaka, a konačni iznos pomoći određuje se nakon ostvarenja gubitaka, na osnovu revidiranih finansijskih izvještaja ili, uz odgovarajuće obrazloženje koje je država članica dostavila Komisiji (npr. u vezi sa obilježjima ili veličinom određenih vrsta preduzeća), na osnovu poreskih računa. Svaka isplata koja premašuje konačni iznos pomoći vraća se;
  - d. ukupna pomoć ne smije preći iznos od 10 miliona EUR po preduzeću. Pomoć se može dodjeliti u obliku direktnih bespovratnih sredstava, poreskih olakšica i povoljnijih uslova plaćanja ili u drugim oblicima, kao što su povratni avansi, jemstva, zajmovi i vlasnički kapital, pod uslovom da ukupna nominalna vrijednost takvih mjera ne prelazi ukupnu gornju granicu od 10 miliona EUR po preduzeću; svi iznosi moraju biti bruto iznosi, tj. prije odbitka poreza ili drugih troškova;

⁷⁰Referentni period je period u 2019. bez obzira na to je li prihvatljiv period u 2020. ili u 2021.

⁷¹Za potrebe ove tačke troškovi se odnose na fiksne i varijabilne troškove: fiksni troškovi nastaju nezavisno od nivoa proizvodnje, a varijabilni zavisno od nivoa proizvodnje.

⁷²jednokratni gubici od umanjenja vrijednosti nisu uključeni u obračun gubitaka za potrebe ove odredbe.

- e. pomoć u okviru ove mjere ne spaja se sa drugim podrškama za iste prihvatljive troškove;
- f. pomoć se ne može dodijeliti preduzećima koja su već bila u problemima (u smislu Uredbe o opštem zajedničkom izuzeću)⁷³ na dan 31. decembra 2019. Odstupajući od prethodno navedenog, pomoć se može dodijeliti mikropreduzećima i malim preduzećima (u smislu Priloga I. Uredbi o opštem zajedničkom izuzeću) koja su već bila u problemima na dan 31. decembra 2019. pod uslovom da se nad njima ne provodi postupak u slučaju nesolventnosti u skladu s nacionalnim pravom i da nisu primila pomoć za sanaciju⁷⁴ ili pomoć za restrukturiranje⁷⁵.

4. PRAĆENJE I IZVJEŠTAVANJE

- 88. Uz izuzetak podrške dodijeljene u skladu sa odjelicima 3.9., 3.10. i 3.11. države članice dužne su relevantne informacije o svakoj pojedinačnoj pomoći većoj od 100 000 EUR⁷⁶ dodijeljenoj u skladu sa ovom Komunikacijom objaviti na internet stranicama o državnim podrškama ili pomoći IT alata Komisije⁷⁷ u roku od 12 mjeseci od trenutka dodjele. Države članice dužne su objaviti relevantne informacije⁷⁸ o svakoj pojedinačnoj dokapitalizaciji odobrenoj u skladu s odjeljkom 3.11. na internet stranicama o državnim pomoći IT alata Komisije u roku od 3 mjeseca od trenutka dokapitalizacije. Nominalna vrijednost dokapitalizacije navodi se po korisniku.
- 89. Države članice dužne su da Komisiji dostavljaju godišnje izvještaje⁷⁹.
- 90. Države članice dužne su da do 31. decembra 2021. Komisiji dostave popis mera uvedenih na osnovu programa odobrenih na osnovu ove Komunikacije.
- 91. Države članice moraju osigurati vođenje detaljne evidencije o dodjeli pomoći predviđenih ovom Komunikacijom. Te evidencije moraju sadržati sve potrebne informacije kako bi se utvrdilo da su ispunjeni potrebni uslovi, i moraju se čuvati 10 godina nakon dodjele pomoći i na zahtjev dostaviti Komisiji.
- 92. Komisija može zatražiti dodatne informacije o dodijeljenim podrškama kako bi provjerila jesu li se poštovali uslovi utvrđeni u odluci Komisije kojom je odobrila pomoć.

5. ZAVRŠNE ODREDBE

- 93. Komisija ovu Komunikaciju primjenjuje od 19. marta 2020. imajući u vidu ekomske posljedice izbijanja COVID-19, zbog kojih je bilo nužno djelovati bez odlaganja. Aktuelne vanredne okolnosti opravdani su razlog za ovu Komunikaciju, koja se neće primjenjivati nakon 31. decembra 2021. Komisija će sve odjeljke ove Komunikacije preispitati prije 31. decembra 2021. uzimajući u obzir važna pitanja o politici tržišnog takmičenja ili privredi. Ako bude potrebno, Komisija može dodatno objasniti svoj pristup određenim pitanjima.
- 94. Komisija će odredbe ove Komunikacije primjenjivati na sve relevantne prijavljene mjeru počevši od 19. marta 2020., čak i ako su mjeru prijavljene prije tog datuma.
- 95. U skladu sa obavještenjem Komisije o utvrđivanju pravila koja se primjenjuju na ocjenu nezakonite državne pomoći⁸⁰ Komisija na neprijavljene pomoći primjenjuje sljedeće odredbe:
  - a. ovu Komunikaciju, ako je pomoć dodijeljena nakon 1. februara 2020.;
  - b. pravila koja su bili primjenjiva u trenutku dodjele pomoći, u svim drugim slučajevima.

⁷³Kako je definisano u članu 2 stav 18 Uredbe Komisije (EU) br. 651/2014 o ocjenjivanju određenih kategorija pomoći kompatibilnih sa unutarsnjim tržištem u primjeni člana 107 i 108 Ugovora, (SL L 187, 26.6.2014., str.1.

⁷⁴ Kao druga mogućnost, ako su primila pomoć za sanaciju, nadoknadiла zajam ili okončala jemstvo u trenutku dodjele pomoći u skladu sa ovom Komunikacijom.

⁷⁵ Kao druga mogućnost, ako su primila pomoć za restrukturiranje, više nisu podložna planu restrukturiranja u trenutku dodjele pomoći u skladu sa ovom Komunikacijom.

⁷⁶Riječ je o informacijama propisanima u Prilogu III. Uredbi Komisije (EU) br. 651/2014 od 17. 2014. i Prilogu III. Uredbi Komisije (EU) br. 702/2014. Za povratne avanse, jemstva, zajam, podređeni zajam i druge oblike pomoći nominalna vrijednost temeljnog instrumenta navodi se po korisniku. Za poreske olakšice i povoljnije uslove plaćanja iznos pomoći za pojedinačnu pomoć može se navesti u rasponima.

⁷⁷Stranica za javno pretraživanje baze podataka „Transparentnost državne pomoći“ omogućava pristup relevantnim podacima koje su države članice dostavile u skladu s evropskim zahtjevima transparentnosti za državne pomoći i dostupna je na: <https://webgate.ec.europa.eu/competition/transparency/public?lang=en>.

⁷⁸ Riječ je o informacijama propisanima u Prilogu III. Uredbi Komisije (EU) br. 651/2014 od 17. juna 2014., Prilogu III. Uredbi Komisije (EU) br. 702/2014 i Prilogu III. Uredbi Komisije (EU) br. 1388/2014 od 16. decembra 2014.

⁷⁹ SL L 140, 30.4.2004., str. 1-134.

⁸⁰ SL C 119, 22.5.2002., str. 22.

96. Komisija u bliskoj saradnji sa dotičnim državama članicama osigurava brzo donošenje odluka nakon jasnog i potpunog prijavljivanja mjera obuhvaćenih ovom Komunikacijom. Države članice trebale bi obavijestiti Komisiju o svojim namjerama i što je moguće prije i detaljnije prijaviti planove uvođenja takvih mjera. Komisija će državama članicama pružiti smjernice i pomoći u tom procesu."

Član 2

Ovaj pravilnik stupa na snagu danom objavljenja u "Službenom listu Crne Gore".

Broj: 05 – 5929
Podgorica, 22. aprila 2021. godine

Ministar,
mr **Milojko Spajić**, s.r.

555.

Na osnovu člana 6 stav 1 tačka 9, člana 23 stav 3 i člana 32 stav 6 Zakona o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 30/12, 30/17 i 82/20), uz prethodnu saglasnost Ministarstva kapitalnih investicija, Agencija za civilno vazduhoplovstvo donijela je

P R A V I L N I K O USLOVIMA I NAČINU OBAVLJANJA VAZDUŠNIH OPERACIJA JEDRILICAMA I USLOVIMA ZA IZDAVANJE DOZVOLA ČLANOVIMA LETAČKE POSADE JEDRILICA

Predmet Član 1

Ovim pravilnikom utvrđuju se uslovi i način obavljanja vazdušnih operacija jedrilicama, uslovi za izdavanje dozvola i ovlašćenja članovima letačke posade jedrilice, kao i uslovi za izdavanje uvjerenja instruktora letenja jedrilicom i uvjerenja ispitiča u letu za jedrilice.

Preuzimanje propisa Evropske unije Član 2

(1) Ovim pravilnikom se, uz prilagođavanje pravu Crne Gore, preuzima prečišćeni tekst Sprovedbene Regulative Komisije (EU) br. 2018/1976 od 14. decembra 2018. godine o utvrđivanju detaljnih pravila za operacije jedrilica i izdavanje dozvola članovima letačke posade za jedrilice u skladu sa Regulativom (EU) 2018/1139 Evropskog parlamenta i Savjeta, koji je pripremila Agencija za civilno vazduhoplovstvo, a koji sadrži izmjene i dopune Sprovedbene Regulative Komisije (EU) br. 2018/1976 propisane Sprovedbenom Regulativom Komisije (EU) br. 2020/358 od 04. marta 2020. godine.

(2) Prečišćeni tekst Sprovedbene Regulative Komisije (EU) broj 2018/1976 od 14. decembra 2018. godine dat je u Prilogu 1, koji je sastavni dio ovog pravilnika.

Značenje izraza Član 3

(1) Pojedini izrazi upotrijebljeni u ovom pravilniku imaju sljedeća značenja:

- 1)** **Agencija** je Agencija Evropske unije za sigurnost vazdušnog saobraćaja (EASA – European union Aviation Safety Agency);
- 2)** **ECAA Sporazum** je Multilateralni sporazum između Evropske zajednice i njenih država članica i Republike Albanije, Bosne i Hercegovine, Republike Bugarske, Republike Hrvatske, Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, Republike Island, Republike Crne Gore, Kraljevine Norveške, Rumunije, Republike Srbije i Misije privremene uprave Ujedinjenih nacija na Kosovu (u skladu sa Rezolucijom Savjeta bezbjednosti UN 1244 od 10. juna 1999. godine) o uspostavljanju Zajedničkog evropskog vazduhoplovног područja, koji je ratifikovan Zakonom o ratifikaciji („Službeni list RCG“, broj 62/07 i „Službeni list CG – međunarodni ugovori“, broj 01/11);

- 3) **nadležna vlast** tumači se kao Agencija za civilno vazduhoplovstvo;
- 4) **Zajednica i država članica** tumače se u skladu sa tač. 2 i 3 Aneksa II ECAA Sporazuma;
- 5) **Regulativa (EU) br. 1178/2011** je Regulativa Evropske komisije (EU) br. 1178/2011 od 03. novembra 2011. godine o uspostavljanju tehničkih zahtjeva i administrativnih procedura u vezi sa letačkim posadama u civilnom vazduhoplovstvu u skladu sa Regulativom (EZ) broj 216/2008 Evropskog Parlamenta i Savjeta, koja je preuzeta Pravilnikom o posadi vazduhoplova („Službeni list CG“, br. 08/13, 23/14, 27/15, 15/17, 81/18 i 46/19);
- 6) **Regulativa (EU) br. 748/2012** je Regulativa Komisije (EU) br. 748/2012 od 03. avgusta 2012. godine kojom se utvrđuje sprovođenje propisa za certifikaciju plovidbenosti i ekološku certifikaciju vazduhoplova i vazduhoplovnih proizvoda, djelova i uređaja i za certifikaciju projektnih i proizvodnih organizacija, koja je preuzeta Pravilnikom o certifikaciji plovidbenosti i ekološkoj certifikaciji vazduhoplova i vazduhoplovnih proizvoda, djelova i uređaja i za certifikaciju projektnih i proizvodnih organizacija („Službeni list CG“, br. 53/12, 10/13, 13/14, 57/15, 12/17, 43/20 i 87/20);
- 7) **Regulativa (EU) br. 965/2012** je Uredba Komisije (EU) br. 965/2012 od 05. oktobra 2012. godine o tehničkim zahtjevima i administrativnim procedurama za obavljanje vazdušnih operacija, koja je preuzeta Pravilnikom o tehničkim zahtjevima i procedurama za obavljanje vazdušnih operacija vazduhoplova („Službeni list CG“, br. 31/13, 24/14, 47/14, 56/15, 27/16, 6/17, 25/17, 39/18, 67/18, 21/19, 63/20 i 107/20);
- 8) **Regulativa (EU) br. 923/2012** je Sprovedbena Regulativa Komisije (EU) br. 923/2012 od 26. septembra 2012. godine, kojom se utvrđuju zajednička pravila letenja i operativne odredbe u vezi sa uslugama i postupcima u vazdušnoj plovidbi i mijenjaju i dopunjavaju Regulativa (EU) br. 1035/2011 i regulative (EZ) br. 1265/2007, (EZ) br. 1794/2006, (EZ) br. 730/2006, (EZ) br. 1033/2006 i (EZ) br. 255/2010, koja je preuzeta Pravilnikom o načinu, pravilima i postupcima letenja vazduhoplova i operativnim uslugama u vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 11/16, 40/18 i 35/19);
- 9) **Regulativa Komisije (EU) br. 1321/2014** je Regulativa Komisije (EU) br. 1321/2014 od 26. novembra 2014. godine o kontinuiranoj plovidbenosti vazduhoplova i vazduhoplovnih proizvoda, djelova i uređaja i o odobravanju organizacija i osoblja koji se bave ovim poslovima, koja je preuzeta Pravilnikom o kontinuiranoj plovidbenosti vazduhoplova i vazduhoplovnih proizvoda, djelova i uređaja i o odobravanju organizacija i osoblja koji obavljaju ove poslove („Službeni list CG“, br. 57/15, 69/15, 32/19 i 108/20);
- 10) **Regulativa (EU) br. 2018/395** je Regulativa Komisije (EU) broj 2018/395 od 13. marta 2018. godine, kojom se propisuju detaljna pravila za operacije balona u skladu sa Uredbom (EZ) broj 216/2008 Evropskog parlamenta i Savjeta, koja je preuzeta Pravilnikom o načinu i pravilima vršenja letačkih operacija balonom („Službeni list CG“, broj 48/18).

(2) Ostali izrazi koji su upotrijebljeni u ovom pravilniku imaju značenja propisana u članu 2 i Aneksu I Priloga 1 ovog pravilnika.

Član 4

U primjeni Regulative iz Priloga 1 ovog pravilnika koriste se rješenja utvrđena odlukama izvršnog direktora Agencije (EASA-e), koje sadrže prihvatljive načine usaglašavanja (Acceptable means of compliance – AMC), uputstva (Guidance Material - GM) i sertifikacione specifikacije (Certification Specifications – CS) EASA-e, za Regulativu iz Priloga 1 ovog pravilnika.

Član 5
Stupanje na snagu

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore“.

Broj: 01/2-040/21-223/8
Podgorica, 21.04.2021. godine

Direktor,
Dragan Đurović, s.r.

Sprovedbena Regulativa Komisije (EU) 2018/1976**od 14. decembra 2018. godine****o utvrđivanju detaljnih pravila za operacije jedrilica i izdavanje dozvola članovima letačke posade za jedrilice u skladu sa Regulativom (EU) 2018/1139 Evropskog parlamenta i Savjeta**

(Prečišćeni tekst Sprovedbene Regulative Komisije (EU) br. 2018/1976 od 14. decembra 2018. godine o utvrđivanju detaljnih pravila za operacije jedrilica i izdavanje dozvola članovima letačke posade za jedrilice u skladu sa Regulativom (EU) 2018/1139 Evropskog parlamenta i Savjeta, koji je pripremila Agencija za civilno vazduhoplovstvo, a koji sadrži izmjene i dopune Sprovedbene Regulative Komisije (EU) br. 2018/1976 propisane Sprovedbenom Regulativom Komisije (EU) br. 2020/358 od 04. marta 2020. godine)

Član 1**Predmet i područje primjene**

1. Ovom Regulativom se utvrđuju detaljna pravila za letačke operacije jedrilicama, kao i za izdavanje i održavanje dozvola pilota i povezanih ovlašćenja, prava i uvjerenja za jedrilice, kada takvi vazduhoplovi ispunjavaju uslove iz člana 2 stav 1 tačka b podtač. (i) i (ii) Regulative (EU) 2018/1139.”;

Član 2**Značenje izraza**

U ovoj Regulativi primjenjuju se sljedeća značenja izraza i, osim ako su pojmovi drugačije definisani u ovom članu, značenja izraza iz člana 2 Regulative (EU) br. 1178/2011:

- (1) „jedrilica” označava vazduhoplov teži od vazduha koji se u vazduhu održava reakcijom vazduha u odnosu na aerodinamički profil krila i čiji let ne zavisi od motora;
- (2) „motor” označava uređaj koji se upotrebljava ili namjerava da se upotrebljava za pogon motorne jedrilice;
- (3) „motorna jedrilica” označava jedrilicu opremljenu jednim ili više motora koji imaju, sa motorima van upotrebe, karakteristike kao jedrilica;
- (4) „komercijalne operacije” su sve operacije vazduhoplova koje se pružaju uz novčanu ili drugu vrstu naknade, koje su dostupne javnosti ili koje se, ako nijesu dostupne javnosti obavljaju u skladu sa ugovorom između operatora vazduhoplova i korisnika usluge, pri čemu korisnik usluge nema kontrolu nad operatorom vazduhoplova;
- (5) „takmičarski let” označava vazduhoplovnu aktivnost jedrilicom u kojoj se jedrilica koristi za vazdušne trke ili takmičenja, uključujući korištenje jedrilice u svrhu vježbanja za takve operacije i letenje do oglašenog događaja i natrag;
- (6) „vazduhoplovna priredba” označava vazduhoplovnu aktivnost jedrilicom koja se izvodi sa ciljem izlaganja ili razonode na oglašenom događaju otvorenom za javnost, uključujući i kada se jedrilica koristi u svrhu vježbanja za takvu priredbu, kao i za letenje do oglašenog događaja i natrag;
- (7) „uvodni let” označava vazduhoplovnu aktivnost za novčanu ili drugu vrstu naknade koja se sastoji od vazdušnog obilaska kratkog trajanja, u svrhu privlačenja novih učenika ili novih članova koji pruža odobrena organizacija za obuku iz člana 10a Regulative Komisije (EU) br. 1178/2011¹ ili organizacija osnovana sa ciljem promovisanja sportskog letenja ili letenja za razonodu;
- (8) „akrobatski let” označava namjerni manevar koji uključuje neku naglu promjenu u položaju jedrilice, neuobičajen položaj, ili neuobičajeno ubrzanje, koje nije neophodno za normalan let ili obuku za dozvolu ili ovlašćenje, osim ovlašćenja za akrobacije;
- (9) „glavno mjesto poslovanja” označava upravu ili registrovanu kancelariju operatora jedrilice unutar koje se obavljaju glavne finansijske djelatnosti i sprovodi operativna kontrola aktivnosti navedenih u ovoj Regulativi;
- (10) „ugovor o zakupu vazduhoplova bez posade” je ugovor između fizičkih ili pravnih lica u skladu sa kojim je za upravljanje jedrilicom odgovoran zakupac;
- (11) „nacionalna dozvola” je dozvola pilota koju je država članica izdala u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom prije datuma primjene Aneksa III (Dio-SFCL) ove Regulative ili Aneksa I (Dio-FCL) Regulative (EU) br. 1178/2011;
- (12) „Dio-SFCL dozvola” je dozvola za članove letačke posade koja je usaglašena sa zahtjevima Aneksa III (Dio-SFCL) ove Regulative;
- (13) „izvještaj o konverziji” je izvještaj na osnovu kojeg dozvola može da se konvertuje u Dio-SFCL dozvolu.

Član 3**Vazdušne operacije**

1. Operatori jedrilica izvode operacije jedrilicama u skladu sa zahtjevima iz Aneksa II.

Prvi podstav ne primjenjuje se na projektne ili proizvodne organizacije koje su u skladu sa članom 8 odnosno članom 9 Regulative Komisije (EU) br. 748/2012² i koje upravljaju jedrilicom, u okviru područja primjene njihovih privilegija, za potrebe uvođenja ili izmjene tipa jedrilice.

2. U skladu sa članom 30 stav 1 tačka a Regulative (EU) 2018/1139 operatori jedrilica stupaju u komercijalne operacije tek nakon što su nadležnoj vlasti dali izjavu o svojoj sposobnosti i o raspolaganju sredstvima za ispunjavanje odgovornosti u vezi sa operacijama jedrilice.

Prvi podstav ne primjenjuje se na sljedeće operacije jedrilicama:

- (a) operacije osoba koje dijele troškove, pod uslovom da neposredne troškove leta jedrilice i srazmerni dio godišnjih troškova za skladištenje, osiguranje i održavanje jedrilice dijele sve osobe u jedrilici;

¹ Regulativa Komisije (EU) br. 1178/2011 od 3. novembra 2011. godine o uspostavljanju tehničkih zahtjeva i administrativnih procedura u vezi sa letačkim posadama u civilnom vazduhoplovstvu u skladu sa Regulativom (EZ) broj 216/2008 Evropskog parlamenta i Savjeta (SL L 311, 25.11.2011, str. 1);

² Regulativa Komisije (EU) br. 748/2012 od 03. avgusta 2012. godine kojom se utvrđuje sprovođenje propisa za sertifikaciju plovidbenosti i ekološku sertifikaciju vazduhoplova i vazduhoplovnih proizvoda, djelova i uređaja i za sertifikaciju projektnih i proizvodnih organizacija (SL L 224, 21.8.2012., str. 1.).

- (b) takmičarske letove ili vazduhoplovne priredbe pod uslovom da je naknada ili bilo koja druga nagrada za takve letove ograničena na povraćaj neposrednih troškova leta jedrilice i sraznjernog dijela godišnjih troškova za skladištenje, osiguranje i održavanje jedrilice, kao i da dobijene nagrade ne prelaze vrijednost koju je odredila nadležna vlast;
- (c) uvodne letove, letove za potrebe skakanja padobranom, vuču jedrilice ili akrobatske letove koje obavlja organizacija za obuku koja ima glavno mjesto poslovanja u državi članici i na koju se poziva u članu 10a Regulative (EU) br. 1178/2011 ili organizacija osnovana za potrebe promovisana letačkih sportova ili rekreativnog letenja, pod uslovom da ta organizacija upravlja jedrilicom na osnovu vlasništva ili ugovora o zakupu bez posade, da se letom ne ostvaruje profit koji se dijeli van organizacije i da takvi letovi čine tek marginalnu djelatnost organizacije;
- (d) letove obuke koje obavlja organizacija za obuku čije se glavno mjesto poslovanja nalazi u državi članici i na koju se poziva u članu 10a Regulative (EU) br. 1178/2011.

Član 3a

Dozvole pilota i izdavanje ljekarskih uvjerenja

1. Ne dovodeći u pitanje Delegiranu Regulativu Komisije (EU)³, piloti vazduhoplova iz člana 1 stav 1 ove Regulative moraju da budu usaglašeni sa tehničkim zahtjevima i administrativnim procedurama iz Aneksa III (Dio-SFCL) ove Regulative i Aneksa IV (Dio-MED) Regulative (EU) br. 1178/2011.
2. Kao izuzetak od prava imalaca dozvola kako je definisano u Aneksu III (Dio-SFCL), imaoci tih dozvola mogu da obavljaju letove iz člana 3 stav 2 tač. od (a) do (d) bez usaglašavanja sa tačkom SFCL.115 podtačkom a podpodtačkom 3 Aneksa III (Dio-SFCL) ove Regulative.
3. Država članica pilote studente koji pohađaju kurs obuke za dobijanje dozvole pilota jedrilice („SPL“) može da ovlasti za korišćenje ograničenih prava bez nadzora prije nego što ispunе sve zahtjeve potrebne za izdavanje SPL-a u skladu sa Anekson III (Dio-SFCL) ove Regulative, u skladu sa svim sljedećim uslovima:
  - (a) oblast primjene datih prava zasniva se na procjeni sigurnosnog rizika koju obavlja država članica, uzimajući u obzir nivo obuke koji je potreban za postizanje potrebnog nivoa pilotske kompetentnosti;
  - (b) prava su ograničena na sljedeće:
    - (i) cijelu ili dio nacionalne teritorije države članice koja izdaje ovlašćenje; i
    - (ii) jedrilice koje su registrovane u državi članici koja izdaje ovlašćenje;
  - (c) imaoci ovlašćenja koji podnese zahtjev za izdavanje SPL-a kreditira se obuka obavljena na osnovu preporuke odobrene organizacije za obuku („ATO“) ili deklarisane organizacije za obuku („DTO“);
  - (d) država članica svake tri godine dostavlja izvještaje i procjene sigurnosnog rizika Komisiji i Agenciji Evropske unije za sigurnost vazdušnog saobraćaja („EASA“);
  - (e) država članica prati korišćenje ovlašćenja izdatih na osnovu ovog stava kako bi se obezbijedio prihvatljiv nivo sigurnosti vazdušnog saobraćaja i preduzela odgovarajuća mjera u slučaju povećanog sigurnosnog rizika ili bilo kakvih sigurnosnih zabrinutosti.

Član 3b

Postojeće dozvole pilota i nacionalna ljekarska uvjerenja

1. Dio-FCL dozvole za jedrilice i povezana prava, ovlašćenja i uvjerenja koje je država članica izdala prije datuma početka primjene ove Regulative smatraju se izdatim u skladu sa ovom Regulativom. Prilikom ponovnog izdavanja dozvola iz administrativnih razloga ili na zahtjev imalaca dozvole države članice te dozvole zamjenjuju dozvolama u formatu navedenom u Aneksu VI (Dio-ARA) Regulative (EU) br. 1178/2011.
2. Kada država članica ponovo izdaje dozvole i povezana prava, ovlašćenja i uvjerenja u skladu sa stavom 1, država članica, zavisno od slučaja:
  - (a) prenosi sva prava koja su već upisana u Dio-FCL dozvole u novi format dozvole;
  - (b) vrši konverziju ovlašćenja za akrobatsko letenje izdatih u skladu sa tačkom FCL.800 Aneksa I (Dio-FCL) Regulative (EU) br. 1178/2011 u napredna prava za akrobatsko letenje u skladu sa tačkom SFCL.200 podtačkom s Aneksa III (Dio-SFCL) ove Regulative;
  - (c) upisuje datum isteka uvjerenja instruktora letenja povezanog sa Dio-FCL dozvolom u knjižicu letenja pilota ili izdaje ekvivalentan dokument. Nakon tog datuma isteka, piloti koriste prava instruktora samo kada su usaglašeni sa uslovima iz tačke SFCL.360 Aneksa III (Dio-SFCL) ove Regulative.
3. Imaoci nacionalnih dozvola za jedrilice koje je država članica izdala prije datuma početka primjene Aneksa III (Dio-SFCL) ove Regulative nastavljaju da koriste prava iz njihovih dozvola do 8. aprila 2021. godine. Do tog datuma države članice moraju da izvrše konverziju tih dozvola u Dio-FCL dozvole i povezana ovlašćenja, prava i uvjerenja u skladu sa elementima navedenim u izvještaju o konverziji koji je usaglašen sa zahtjevima iz člana 4 st. 4 i 5 Regulative (EU) br. 1178/2011.
4. Nacionalna ljekarska uvjerenja pilota povezana sa dozvolom kako je navedeno u stavu 2 ovog člana, koja je država članica izdala prije datuma početka primjene Aneksa III (Dio-SFCL) ove Regulative ostaju važeći do datuma njihovog sljedećeg produženja ili do 8. aprila 2021. godine, zavisno od toga šta nastupi ranije. Produženje tih ljekarskih uvjerenja mora da bude usaglašeno sa zahtjevima iz Aneksa IV (Dio-MED) Regulative (EU) br. 1178/2011.

Član 3c

Kreditiranje obuke započete prije datuma početka primjene ove Regulative

1. U odnosu na izdavanje Dio-SFCL dozvola i povezanih prava, ovlašćenja ili uvjerenja u skladu sa Aneksom III (Dio-SFCL) ove Regulative, smatra se da je obuka koja je započeta prije datuma početka primjene ove Regulative u skladu sa Aneksom I (Dio-FCL) Regulative (EU) br. 1178/2011 usaglašena sa zahtjevima ove Regulative.
2. Obuka započeta prije datuma primjene ove Regulative ili Aneksa I (Dio-FCL) Regulative (EU) br. 1178/2011, u skladu sa Aneksom 1 Čikaške konvencije, kreditira se u svrhu izdavanja Dio-SFCL dozvola na osnovu izvještaja o kreditiranju koji sačinjava država članica uz konsultacije sa EASA-om.
3. U izvještaju o kreditiranju iz stava 2 opisuje se obim obuke, navodi se za koje se zahtjeve iz Dijela-SFCL daje kredit i, ukoliko je primjenljivo, sa kojim zahtjevima podnosioci zahtjeva moraju da se usaglase da bi im se izdala Dio-SFCL dozvola. Izvještaj uključuje kopije svih dokumenata koji su potrebeni kako bi se potvrdio obim obuke, kao i kopije nacionalnih propisa i procedura u skladu sa kojima je obuka započela.

³ Delegirana Regulativa Komisije (EU) od 4. marta 2020. godine (još nije objavljena u Službenom listu).

Član 3d

Organizacije za obuku

1. Organizacije za obuku za sticanje dozvola pilota iz člana 1 stav 1 ove Regulative moraju da budu usaglašene sa zahtjevima iz člana 10a Regulative (EU) br. 1178/2011.

2. Organizacije za obuku iz stava 1 koje imaju odobrenje izdato u skladu sa Aneksom VII (Dio-ORA) Regulative (EU) br. 1178/2011 ili su dostavile izjavu u skladu sa Aneksom VIII (Dio-DTO) Regulative (EU) br. 1178/2011 prije datuma primjene ove Regulative svoje programe obuke prilagođavaju, kada je to potrebno, najkasnije do 8. aprila 2021. godine.

Član 4

Stupanje na snagu i primjena

Ova Regulativa stupa na snagu dvadesetog dana od dana objavljivanja u *Službenom listu Evropske unije*.

Primjenjuje se od 9. jula 2019. godine.

Ova Regulativa je u cijelosti obavezujuća i neposredno se primjenjuje u svim državama članicama.

Sačinjeno u Briselu 14. decembra 2018. godine.

Za Komisiju

Predsjednik

Žan-Klod JUNKER

ANEKS I
ZNAČENJE IZRAZA
(DIO-DEF)

U ovoj Regulativi primjenjuju se sljedeća značenja izraza i, osim ako su termini drugačije definisani u ovom Aneksu, značenja izraza iz člana 2 Regulative Komisije (EU) br. 1178/2011 i tačke FCL.010 Aneksa I (Dio-FCL) te Regulative:

1. „prihvatljivi načini usaglašavanja (AMC)” su neobavezujući standardi koje je Agencija donijela da bi opisala način za uspostavljanje usaglašenosti sa Regulativom (EU) br. 2018/1139 i njenim delegiranim i sprovedbenim pravilima;
2. „alternativni načini usaglašavanja (AltMoC)” su načini koji predlažu alternativu postojećim prihvatljivim načinima usaglašavanja ili oni koji predlažu nove načine uspostavljanja usaglašenosti sa Regulativom (EU) br. 2018/1139 i njenih delegiranih i sprovedbenih pravila za koje nema povezanih prihvatljivih načina usaglašavanja koje je donijela Agencija;
3. „vođa vazduhoplova” je pilot koji je određen za vođu vazduhoplova i odgovoran je za sigurno izvođenje leta;
4. „letački priručnik vazduhoplova (AFM)” je dokument koji sadrži primjenjiva i odobrena operativna ograničenja jedrilice i informacije o jedrilici;
5. „psihoaktivne supstance” su alkohol, opijati, kanabinoidi, sedativi i hipnotici, kokain, ostali psihostimulansi, halucinogeni i isparljivi rastvarači, osim kofeina i duvana;
6. „kritične faze leta” su zalet za polijetanje, putanja tokom polijetanja, završni prilaz, neuspjeli prilaz, slijetanje, uključujući usporavanje i bilo koju drugu fazu leta koju odredi vođa jedrilicom;
7. „operativno mjesto” je mjesto izvan aerodroma odabранo od vođe vazduhoplova ili operatora za slijetanje ili polijetanje;
8. „član posade” je osoba koju je operator odredio da izvršava dužnosti u jedrilici pod nadležnošću vođe vazduhoplova, ako već sama nije vođa vazduhoplova;
9. „elektronska letačka torba (EFB)” je elektronski informacioni sistem koji se sastoji od opreme i aplikacija za letačku posadu kojim se omogućava skladištenje, ažuriranje, prikazivanje i obrada funkcija EFB-a za pružanje podrške letačkim operacijama ili dužnostima;
10. „opasne materije” su predmeti ili supstance koji mogu da predstavljaju rizik po zdravlje, sigurnost, imovinu ili životnu sredinu i koji se nalaze na listi opasnih materija u tehničkim instrukcijama ili su klasifikovani u skladu sa tehničkim instrukcijama;
11. „tehničke instrukcije” su posljednje važeće izdanje „Tehničkih instrukcija za siguran prevoz opasnih materija vazduhom”, uključujući dodatak i bilo koju dopunu, odobrene i objavljene od strane Međunarodne organizacije za civilno vazduhoplovstvo (ICAO) u dokumentu 9284-AN/905;
12. „specijalizovana operacija jedrilicom” je svaka operacija jedrilicom, koja može da bude komercijalna ili nekomercijalna, čija glavna svrha nije u vezi sa uobičajenim sportskim i rekreativnim operacijama, već sa padobranskim operacijama, letovima za potrebe medija, televizijskim ili filmskim letovima, letačkim prikazima i sličnim specijalizovanim aktivnostima;
13. „noć” je vremenski period između završetka večernjeg građanskog sumraka i početka jutarnjeg građanskog svitanja. Građanski sumrak se završava uveče kad je središte Sunčevog diska šest stepeni ispod horizonta i počinje ujutro kad je središte Sunčevog diska šest stepeni ispod horizonta;
14. „praktični ispit” je demonstracija vještine u svrhu izdavanja dozvole ili ovlašćenja, ili proširenja prava, uključujući po potrebi i usmena ispitivanja;
15. „procjena kompetentnosti” je demonstracija vještine, znanja i stava u okviru prvog izdavanja, produženja ili obnove uvjerenja instruktora ili ispitivača;
16. „nalet” je:
  - (a) za jedrilice sa samostalnim startom i motorne jedrilice, ukupno vrijeme od trenutka kad se vazduhoplov pokrene u svrhu polijetanja do trenutka kad se potpuno zaustavi na kraju leta;
  - (b) za jedrilice, ukupno vrijeme od trenutka zaleta jedrilice pri polijetanju do trenutka kad se jedrilica potpuno zaustavi na kraju leta;
17. „provjera stručnosti” je demonstracija vještine u svrhu usaglašenosti sa zahtjevima u odnosu na nedavno iskustvo iz ove Regulative, koja po potrebi uključuje i usmena ispitivanja;
18. „samostalni let” je let tokom kojeg je pilot student jedino lice u vazduhoplovu;
19. „maršrutni let” je let izvan vidokruga ili na udaljenosti od tačke polaska koju odredi nadležna vlast, uz korišćenje standardnih navigacionih procedura.

ANEKS II

VAZDUŠNE OPERACIJE JEDRILICOM

[DIO-SAO]

PODDIO GEN

OPŠTI ZAHTJEVI

SAO.GEN.100 Područje primjene

U skladu sa članom 3, ovim odjeljkom utvrđuju se zahtjevi koje mora da zadovolji svaki operator jedrilice, osim organizacija za projektovanje i proizvodnju iz člana 3 stav 1 podstav 2.

SAO.GEN.105 Nadležna vlast

Nadležna vlast je vlast koju je imenovala država članica u kojoj se nalazi glavno mjesto poslovanja operatora ili, ako operator nema glavno mjesto poslovanja, mjesto u kom je operator osnovan ili ima prebivalište. Nadležna vlast podliježe zahtjevima iz člana 3 Regulative (EU) br. 965/2012 u skladu sa članom 1 stav 7 te Regulative.

SAO.GEN.110 Demonstriranje usaglašenosti

- (a) Operator, ako to zatraži nadležna vlast koja provjerava kontinuiranu usaglašenost operatora u skladu sa tačkom ARO.GEN.300 podtačkom a podpodtačkom 2 Aneksa II Regulative (EU) br. 965/2012, demonstrira usaglašenost sa zahtjevima iz Aneksa V Regulative (EU) 2018/1139 i sa zahtjevima ove Regulative.
- (b) Za demonstriranje te usaglašenosti, operator može da se pozove na sljedeće načine:
  - (1) prihvatljive načine usaglašavanja (AMC);
  - (2) alternativne načine usaglašavanja (AltMoC).

SAO.GEN.115 Uvodni letovi

Uvodnim letovima:

- (a) upravlja se po danu prema pravilima vizuelnog letenja (VFR) i
- (b) njihovu sigurnost nadzire osoba koju je imenovala organizacija nadležna za uvodne letove.

SAO.GEN.120 Hitna reakcija na sigurnosni problem

Operator sprovodi:

- (a) mjere sigurnosti koje je naložila nadležna vlast u skladu sa tačkom ARO.GEN.135 podtačkom c Aneksa II Regulative (EU) br. 965/2012; i
- (b) direktive o plovidbenosti i ostale obavezne informacije koje je izdala Agencija u skladu sa članom 77 stav 1 tačka h Regulative (EU) 2018/1139.

SAO.GEN.125 Određivanje vođe vazduhoplova

Operator određuje vođu vazduhoplova koji je kvalifikovan da djeluje u svojstvu vođe vazduhoplova u skladu sa Aneksom III ove Regulative.

SAO.GEN.130 Odgovornosti vođe vazduhoplova

Vođa vazduhoplova:

- (a) je odgovoran za sigurnost jedrilice i bilo koje osobe ili imovine koji se u njoj nalaze tokom obavljanja operacija jedrilicom;
- (b) je odgovoran za početak, nastavljanje ili prekid leta u interesu sigurnosti;
- (c) obezbeđuje usaglašenost sa svim primjenljivim operativnim procedurama i ček listama;
- (d) započinje let samo ako je siguran u usaglašenost sa svim operativnim zahtjevima, kako slijedi:
  - (1) jedrilica je plovilbena;
  - (2) jedrilica je propisno registrovana;
  - (3) instrumenti i oprema potrebni za obavljanje leta nalaze se u jedrilici i operativni su;
  - (4) masa jedrilice i položaj centra težišta takvi su da let može da se izvede u granicama definisanim letačkim priručnikom vazduhoplova (AFM);
  - (5) sva oprema i prtljag su adekvatno ukrcani i osigurani, i evakuacija u slučaju nužde je moguća; i
  - (6) operativna ograničenja jedrilice navedena u AFM-u neće biti prekoračena u bilo koje vrijeme tokom leta;
- (e) obezbeđuje da je izvršen pretpoletni pregled kako je navedeno u AFM-u;
- (f) ne obavlja dužnosti u jedrilici u jednoj od sljedećih situacija:
  - (1) kada je nesposoban da obavlja svoje dužnosti iz bilo kog razloga, uključujući povredu, bolest, liječenje, umor ili uticaj psihoaktivnih supstanci ili se zbog nečeg drugog osjeća nesposobnim;
  - (2) ako nisu ispunjeni primjenljivi medicinski zahtjevi;
- (g) odbija da preze ili da iskrca bilo koju osobu ili prtljag koji mogu da predstavljaju potencijalnu opasnost po sigurnost jedrilice ili bilo koje osobe koja se njome prevozi;
- (h) ne dopušta prevoz jedrilicom osobi za koju se čini da je pod uticajem psihoaktivnih supstanci do tolike mjere da bi mogla biti ugrožena sigurnost jedrilice ili osoba u njoj;
- (i) obezbeđuje da su tokom kritičnih faza leta ili kad god se to smatra neophodnim u interesu sigurnosti svi članovi posade na svojim sjedištima sa vezanim sigurnosnim pojasevima;
- (j) tokom leta:

- (1) veže sigurnosni pojaz; i
- (2) sve vrijeme ostaje za kontrolama jedrilice, osim ako kontrole preuzeće drugi pilot;
- (k) u slučajevima nužde koji zahtijevaju hitno donošenje odluke i djelovanje, preduzima sve radnje koje smatra neophodnim u tim uslovima. U takvim slučajevima može, u interesu sigurnosti, da odstupi od pravila, operativnih procedura i metoda u mjeri koja je potrebna;
- (l) ne nastavlja let dalje od najbližeg aerodroma ili operativnog mjesta na koje je moguće slijetanje u datim meteorološkim uslovima kada je njegova sposobnost za izvršavanje dužnosti znatno umanjena zbog bolesti, umora, nedostatka kiseonika ili nekog drugog uzroka;
- (m) u trenutku završetka leta ili serije letova zapisuje u tehničku knjigu vazduhoplova ili dnevnik putovanja jedrilice podatke o upotrebi i sve kvarove jedrilice koji su mu poznati ili na koje sumnja;
- (n) bez odlaganja obavještava nadležno tijelo za sigurnosnu istragu države na čijoj se teritoriji dogodio događaj, kao i hitne službe te države, najbržim mogućim sredstvima o bilo kojoj nesreći ili ozbiljnoj nezgodi u vezi sa jedrilicom;
- (o) bez odlaganja podnosi izvještaj nadležnoj vlasti o djelu nezakonitog miješanja i obavještava lokalno tijelo koje je odredila država na čijem se državnom području dogodilo nezakonito miješanje; i
- (p) bez odlaganja odgovarajućoj jedinici za pružanje usluga u vazdušnom saobraćaju (ATS) prijavljuje sve nastale opasne vremenske uslove ili uslove letenja koji mogu da utiču na sigurnost drugih vazduhoplova.

SAO.GEN.135 Odgovornosti članova posade

- (a) Svaki član posade odgovoran je za adekvatno izvršavanje svojih dužnosti u vezi sa operacijom jedrilice.
- (b) Članovi posade ne izvršavaju dužnosti na jedrilici kada su iz bilo kog razloga za to nesposobni, između ostalog zbog povrede, bolesti, liječenja, umora ili uticaja nekih psihoaktivnih supstanci ili, ako se iz nekog drugog razloga osjećaju nesposobnim.
- (c) Svi članovi posade prijavljaju vođi vazduhoplova sljedeće:
  - (1) sve nedostatke, neispravnosti, kvarove ili oštećenja za koje vjeruju da mogu da utiču na plovidbenost ili siguran rad jedrilice, uključujući sisteme za slučaj nužde;
  - (2) sve nezgode.

SAO.GEN.140 Usaglašenost sa zakonima, regulativama i procedurama

- (a) Vođa vazduhoplova i svi ostali članovi posade su dužni da poštuju zakone, propise i procedure država u kojima se operacije izvode.
- (b) Vođa vazduhoplova mora da bude upoznat sa zakonima, propisima i procedurama u vezi sa obavljanjem njegovih dužnosti, koji su propisani za područja koja treba preći, aerodrome i operativna mjesta koja treba koristiti i povezane navigacione uređaje.

SAO.GEN.145 Prenosivi elektronski uređaji

Vođa vazduhoplova ne dozvoljava upotrebu prenosivog elektronskog uređaja u jedrilici, uključujući elektronsku letačku torbu (EFB), koji negativno utiče na performanse sistema i opreme jedrilice ili na sposobnost upravljanja njome.

SAO.GEN.150 Opasne materije

- (a) Vođa vazduhoplova ne dozvoljava prevoz opasnih materija u jedrilici.
- (b) Razumne količine predmeta i supstanci koji bi mogli da se klasifikuju kao opasne materije i koji se upotrebljavaju da olakšaju sigurnost leta, kada se preporučuje prevoz u jedrilici kako bi se obezbijedila njihova pravovremena raspoloživost u operativne svrhe, smatraju se odobrenim.

SAO.GEN.155 Dokumenti, priručnici i informacije koje treba imati u jedrilici

- (a) Na svakom letu nose se originalni ili kopije svih sljedećih dokumenata, priručnika i informacija:
  - (1) AFM, ili ekvivalentni dokument/i;
  - (2) detaljne informacije o planu leta koji je podnijet ATS-u, kada je to potrebno u skladu sa sekcijom 4 Aneksa Sprovedbene Regulative Komisije (EU) br. 923/2012⁴;
  - (3) ažurirane i odgovarajuće vazduhoplovne karte područja za namjeravani let;
  - (4) bilo koja druga dokumentacija koja može biti važna za let ili koju zahtijevaju države preko kojih se obavlja let;
  - (5) informacije o procedurama i vizuelnim signalima koje koriste vazduhoplovi koji sprovode presrijetanje i vazduhoplovi koji bivaju presrijetani.
- (b) Osim toga, kada je potrebna izjava u skladu sa tačkom SAO.DEC.100 kopija izjave nosi se na svakom letu.
- (c) Kad se ne nose u jedrilici, svi sljedeći dokumenti, priručnici i informacije dostupni su na aerodromu ili operativnom mjestu kao originali ili kopije:
  - (1) uvjerenje o registraciji vazduhoplova;
  - (2) uvjerenje o plovidbenosti, uključujući priloge;
  - (3) potvrda o provjeri plovidbenosti;
  - (4) uvjerenje o buci, ako je uvjerenje o buci izdato za motornu jedrilicu;
  - (5) dozvola za radio stanicu, ako je jedrilica opremljena opremom za radio-komunikaciju u skladu sa tačkom SAO.IDE.130;
  - (6) polisa ili polise osiguranja od odgovornosti za štetu pričinjenu trećim licima;
  - (7) dnevnik putovanja ili ekvivalentni dokument.
- (d) Odstupajući od podatč. (a) i (b), dokumenti, priručnici i informacije navedeni u njima mogu se držati na aerodromu ili operativnom mjestu:

⁴ Sprovedbena Regulativa Komisije (EU) br. 923/2012 od 26. septembra 2012. godine kojom se utvrđuju zajednička pravila letenja i operativne odredbe u vezi sa uslugama i postupcima u vazdušnoj plovidbi i mijenjaju i dopunjavaju Regulativa (EU) br. 1035/2011 i Regulativa (EZ) br. 1265/2007, (EZ) br. 1794/2006, (EZ) br. 730/2006, (EZ) br. 1033/2006 i (EZ) br. 255/2010 (SL L 281, 13.10.2012, str.1).

- (1) kada se u letu namjerava ostati unutar vidokruga aerodroma ili operativnog mjesta; ili
  - (2) kad se ostaje na udaljenosti ili području koje je odredila nadležna vlast.
- (e) Kada to zatraži nadležna vlast, vođa vazduhoplova ili operator stavlja na raspolaganje nadležnoj vlasti originalnu dokumentaciju u vremenskom periodu koji je odredila nadležna vlast, a koji nije kraći od 24 časa.

SAO.GEN.160 Dnevnik putovanja

Za svaki let ili niz letova, u dnevnik putovanja ili ekvivalentni dokument upisuju se podaci o jedrilici, njenoj posadi i svakom putovanju.

PODDIO OP

OPERATIVNE PROCEDURE

SAO.OP.100 Upotreba aerodroma i operativnih mesta

Vođa vazduhoplova upotrebljava samo aerodrome i operativna mesta koja su odgovarajuća za relevantni tip jedrilice i operacije.

SAO.OP.105 Procedure za smanjenje buke – motorne jedrilice

Vođa vazduhoplova uzima u obzir operativne procedure da se smanji uticaj buke motorne jedrilice i istovremeno obezbjeđuje da sigurnost ima prednost nad smanjivanjem buke.

SAO.OP.110 Davanje uputstava putnicima

Vođa vazduhoplova je u obavezi da obezbijedi da prije ili, ako je potrebno, tokom leta putnici dobiju uputstva u vezi sa redovnim, vanrednim i procedurama u slučaju nužde.

SAO.OP.115 Prevoz posebnih kategorija putnika

Vođa vazduhoplova je u obavezi da obezbijedi da se lica kojima su pri prevozu jedrilicom potrebni posebni uslovi, pomoć ili pomagala, prevoze pod uslovima kojima se obezbjeđuje sigurnost jedrilice i svih osoba ili imovine koji se njom prevoze.

SAO.OP.120 Priprema za let

Prije početka leta vođa vazduhoplova je u obavezi da obezbijedi sljedeće:

- (a) oprema za sigurne operacije jedrilicom adekvatna je za vrstu operacije u okviru koje se izvodi let;
- (b) meteorološki uslovi omogućavaju sigurno izvođenje leta;
- (c) u motornoj jedrilici i kada namjerava da se upotrebljava motor, količina goriva ili energije iz drugog izvora je dovoljna za sigurno izvođenje leta.

SAO.OP.125 Punjenje gorivom i dopunjavanje ili zamjena baterija kada su lica u jedrilici – motorne jedrilice

Kada se putnik nalazi u motornoj jedrilici:

- (a) jedrilica se ne puni gorivom; i
- (b) baterije korišćene za pogon ne smiju da se dopunjavaju ili mijenjaju.

SAO.OP.130 Pušenje u jedrilici

U jedrilici je zabranjeno pušenje u svim fazama leta.

SAO.OP.135 Meteorološki uslovi

Vođa vazduhoplova počinje ili nastavlja let, samo ako najnoviji raspoloživi meteorološki podaci pokazuju da će biti moguće sigurno slijetanje.

SAO.OP.140 Led i drugi kontaminanti – procedure na zemlji

Vođa vazduhoplova počinje polijetanje samo ako je jedrilica čista od bilo kojih nanosa koji mogu da naruše performanse i upravljivost jedrilice, osim ako je to dozvoljeno u skladu sa AFM-om.

SAO.OP.145 Upravljanje gorivom ili drugim izvorima energije u letu – motorne jedrilice

Za motorne jedrilice, vođa vazduhoplova provjerava u redovnim intervalima da količina preostalog upotrebljivog goriva tokom leta nije manja od količine goriva koja je potrebna da se obezbijedi sigurno slijetanje.

SAO.OP.150 Upotreba dodatnog kiseonika

Vođa vazduhoplova obezbjeđuje da sva lica u jedrilici upotrebljavaju dodatni kiseonik svaki put kada utvrđe da bi na visini predviđenog leta nedostatak kiseonika mogao da uzrokuje smanjenje njihovih sposobnosti ili štetno uticao na njih.

SAO.OP.155 Specijalizovane operacije jedrilicom

- (a) Prije početka specijalizovane operacije ili niza takvih operacija jedrilicom, vođa vazduhoplova sprovodi procjenu rizika, procjenjujući složenost aktivnosti radi utvrđivanja opasnosti i rizika u vezi sa planiranom operacijom i prema potrebi uspostavlja mjeru za njihovo ublažavanje.
- (b) Specijalizovana operacija jedrilicom obavlja se u skladu sa ček listom. Vođa vazduhoplova izrađuje tu ček listu i obezbjeđuje da je odgovarajuća za tu specijalizovanu aktivnost i jedrilicu koja se upotrebljava, na osnovu procjene rizika i uzimajući u obzir sve zahtjeve utvrđene u ovom aneksu. Ček lista je dostupna vođi vazduhoplova i članovima posade na svakom letu, ako je relevantna za izvršavanje njihovih dužnosti.
- (c) Vođa vazduhoplova redovno, prema potrebi, kontroliše i ažurira ček listu kako bi na odgovarajući način razmotrio procjenu rizika.

PODDIO POL

PERFORMANSE I OPERATIVNA OGRANIČENJA

SAO.POL.100 Mjerenje mase

- (a) Mjerenje mase jedrilice obavlja proizvođač jedrilice ili se ono obavlja u skladu sa Aneksom I Regulative Komisije (EU) br. 1321/2014.

- (b) Operator obezbeđuje da je masa jedrilice utvrđena stvarnim mjerenjem mase prije početka korišćenja. Akumulirani efekti modifikacija i opravki na masu uzimaju se u obzir i propisno dokumentuju. Te informacije se stavljaju na raspolaganje vođi vazduhoplova. Jedrilici mora ponovo da se mjeri masa, ako efekat modifikacija ili opravki na masu nije tačno poznat.

SAO.POL.105 Performan – opšte

Vođa vazduhoplova upravlja jedrilicom samo ako su njene performanse u skladu sa svim zahtjevima iz Aneksa Sprovedbene Regulative (EU) br. 923/2012 i sa svim ostalim ograničenjima koja se primjenjuju na let, vazdušni prostor, aerodrome ili operativna mjesta koja se upotrebljavaju, i obezbeđuje da se koristi posljednje izdanje potrebnih karata ili mapa.

PODDIO IDE

INSTRUMENTI, PODACI I OPREMA

SAO.IDE.100 Instrumenti i oprema – opšte

- (a) Instrumenti i oprema koji se zahtijevaju ovim odjeljkom odobravaju se u skladu sa Aneksom I Regulative (EU) br. 748/2012 ili ako su registrovani u trećoj zemlji, sa zahtjevima plovidbenosti države registra, ako je ispunjen jedan od sljedećih uslova:
- (1) upotrebljava ih letačka posada za upravljanje putanjom leta;
  - (2) upotrebljavaju se za usaglašavanje sa tač. SAO.IDE.130 ili SAO.IDE.135;
  - (3) trajno su instalirani u jedrilici.
- (b) Odstupajući od podtačke a, za sljedeće instrumente ili opremu, kada se zahtijevaju ovim odjeljkom, nije potrebno odobrenje:
- (1) ručne prenosive svjetiljke;
  - (2) tačni mjerički vremena;
  - (3) oprema za preživljavanje i signaliziranje.
- (c) Instrumenti i oprema spremni su za upotrebu ili su dostupni sa mjesta na kojem sjedi vođa vazduhoplova ili bilo koji drugi član posade koji treba da ih koristi.

SAO.IDE.105 Instrumenti za letenje i navigaciju

- (a) Jedrilice su opremljene uređajima za mjerenje i prikazivanje svih sljedećih pokazatelja:
- (1) vremena u časovima, minutima i sekundama;
  - (2) visine po pritisku;
  - (3) indicirane brzine;
  - (4) magnetnog smjera, u slučaju motornih jedrilica.
- (b) Uz opremu iz podtačke a, u operacijama u uslovima u kojima jedrilicu nije moguće zadržati na planiranoj putanji leta bez jednog ili više dodatnih instrumenata, pri letenju u oblaku ili noćnim operacijama, jedrilice su opremljene uređajima za mjerenje i prikazivanje svih sljedećih pokazatelja:
- (1) vertikalne brzine;
  - (2) položaja ili skretanja i klizanja;
  - (3) magnetnog smjera.

SAO.IDE.110 Operativna svjetla

Jedrilice kojima se izvode noćne operacije opremljene su:

- (a) sistemom svjetala protiv sudara;
- (b) navigacionim/pozicionim svjetlima;
- (c) svjetlima za slijetanje;
- (d) osvjetljenjem koje se napaja iz električnog sistema jedrilice koje obezbeđuje adekvatno osvjetljenje za sve instrumente i opremu od suštinskog značaja za sigurnu operaciju jedrilicom;
- (e) nezavisnim prenosivim svjetlom za vođu vazduhoplova i za svakog člana posade.

SAO.IDE.115 Dodatni kiseonik

Jedrilice kojima se izvode operacije, na kojima se zahtijeva snabdijevanje kiseonikom u skladu sa tačkom SAO.OP.150, opremljene su kiseoničkom opremom koja može da skladišti i distribuira potrebne kiseoničke zalihe.

SAO.IDE.120 Oprema za spašavanje i signalizaciju – letovi iznad vode

Vođa jedrilice kojom se leti iznad vode utvrđuje, prije početka leta, rizike za preživljavanje osoba koje se prevoze jedrilicom u slučaju prinudnog slijetanja. Uzimajući u obzir te rizike, vođa jedrilice utvrđuje treba li da se nosi oprema za spašavanje i signalizaciju.

SAO.IDE.125 Oprema za spašavanje i signalizaciju – teškoće sa traganjem i spašavanjem

Jedrilice kojima se vrše operacije u područjima u kojima bi traganje i spašavanje bili posebno teško opremljene su opremom za spašavanje i signalizaciju u skladu sa područjem koje je potrebno preletjeti.

SAO.IDE.130 Radio-komunikaciona oprema

Jedrilice imaju opremu za radio-komunikaciju kojom se omogućava komunikacija tražena u skladu sa Dodatkom 4 Aneksa Sprovedbene Regulative (EU) br. 923/2012, a ako se let održava u vazdušnom prostoru treće zemlje, u skladu sa zakonom treće zemlje.

SAO.IDE.135 Transponder

Jedrilice su opremljene transponderom za sekundarni nadzorni radar (SSR) sa svim zahtijevanim mogućnostima u skladu sa tačkom SERA.6005 podtačkom b Aneksa Sprovedbene Regulative (EU) br. 923/2012 i ako se let izvodi u vazdušnom prostoru treće zemlje, u skladu sa zakonom treće zemlje.

PODDIO DEC

IZJAVA

SAO.DEC.100 Izjava

- (a) U izjavi iz člana 3 stav 2 operator potvrđuje da ispunjava i da će i dalje ispunjavati neophodne zahtjeve iz Aneksa V Regulative (EU) 2018/1139 i zahtjeve iz ove Regulative.
- (b) Operator u tu izjavu uključuje sve sljedeće informacije:
  - (1) naziv operatora;
  - (2) mjesto u kom se nalazi njegovo glavno mjesto poslovanja;
  - (3) kontakt podatke operatora;
  - (4) datum početka operacija i prema potrebi, datum stupanja na snagu promjena postojeće izjave;
  - (5) za sve jedrilice koje se upotrebljavaju za komercijalne operacije: vrstu jedrilice, registraciju, glavnu bazu, vrstu operacija i organizaciju za obezbjeđenje kontinuirane plovidbenosti.
- (c) Operator, kada daje izjavu, dostavlja nadležnoj vlasti listu alternativnih načina usaglašavanja (AltMoC) za dokazivanje usaglašenosti kada se to od njega traži u skladu sa tačkom SAO.GEN.110. Ta lista treba da sadrži reference na povezane prihvatljive načine usaglašavanja (AMC).
- (d) Operator sastavlja izjavu na obrascu iz Dodatka ovog Aneksa.

SAO.DEC.105 Izmjene izjave i prestanak komercijalnih operacija

- (a) Operator bez odlaganja obavještava nadležnu vlast o promjenama okolnosti koje utiču na ispunjavanje neophodnih zahtjeva iz Aneksa V Regulative (EU) 2018/1139 i zahtjeva iz ove Regulative, u odnosu na stanje tih okolnosti kakvo je bilo dostavljeno nadležnoj vlasti i o svim promjenama informacija iz tačke SAO.DEC.100 podtačke b i liste alternativnih načina usaglašavanja iz tačke SAO.DEC.100 podtačke c, koji su uključeni u izjavu ili su u prilogu iste.
- (b) Operator bez odlaganja obavještava nadležnu vlast o prestanku obavljanja komercijalnih operacija jedrilicama.

Dodatak

IZJAVA

u skladu sa Sprovedbenom Regulativom Komisije (EU) 2018/1976

Operator

Naziv:

Mjesto gdje se nalazi glavno mjesto poslovanja operatora:

Kontakt podaci:

Operacija jedrilice

Datum početka komercijalnih operacija i prema potrebi, datum promjene postojećih komercijalnih operacija:

- Datum početka komercijalnih operacija: Click or tap to enter a date.
- Datum promjene postojećih komercijalnih operacija: Click or tap to enter a date.

Informacije o jedrilicama koje se upotrebljavaju, komercijalnim operacijama i o upravljanju kontinuiranom plovidbenošću:⁵

Vrsta jedrilice	Registracija jedrilice	Glavna baza	Vrsta/vrste operacija ⁶	Organizacija za obezbjeđenje kontinuirane plovidbenosti ⁷

Prema potrebi, lista alternativnih načina usklađivanja (AltMoC) sa referencama na postupke usklađivanja (AMC) (aneks izjave):

Izjave

☐ Operator ispunjava, i nastaviće da ispunjava, neophodne zahtjeve utvrđene u Aneksu V Regulative (EU) 2018/1139 i zahtjeve iz Sprovedbene Regulative (EU) 2018/1976.
☐ Operator posebno obavlja svoje komercijalne operacije u skladu sa sljedećim zahtjevima iz Aneksa II Sprovedbene Regulative (EU) 2018/1976:
☐ Sve jedrilice kojima se upravlja imaju uvjerenje o plovidbenosti ⁸ izdato u skladu sa Regulativom (EU) br. 748/2012.
☐ Svi piloti imaju dozvolu i ovlašćenja koji su izdati ili prihvaćeni u skladu sa Aneksom I Regulative (EU) br. 1178/2011, kako je propisano tačkom SAO.GEN.125 podtačkom c Aneksa II.
☐ Operator će obavijestiti nadležnu vlast o svim promjenama okolnosti koje utiču na njegovo ispunjavanje neophodnih zahtjeva utvrđenih u Aneksu V Regulative (EU) 2018/1139 i zahtjeva iz Sprovedbene Regulative (EU) 2018/1976 prijavljenih nadležnoj vlasti putem ove izjave i o svim promjenama informacija i listama alternativnih načina usaglašavanja koji su uključeni u ovu izjavu i koji su u prilogu ove izjave, kako je propisano tačkom SAO.DEC.100 podtačkom c Aneksa II.
☐ Operator potvrđuje da su sve informacije uključene u ovu izjavu, uključujući njene priloge, potpune i tačne.

Datum, ime i potpis

⁵ Ispunite tabelu. Ako nema dovoljno prostora za navođenje informacija, one se navode u zasebnom prilogu. Prilog se datira i potpisuje.

⁶ „Vrste operacija“ odnose se na vrstu komercijalnih operacija koje se obavljaju jedrilicom.

⁷ Informacije o organizaciji koja je odgovorna za upravljanje kontinuiranom plovidbenošću uključuju ime organizacije, adresu i referencu na odobrenje.

⁸ Uvjerenje o plovidbenosti je redovno uvjerenje o plovidbenosti, ograničeno uvjerenje o plovidbenosti ili dozvola za letenje izdata u skladu sa zahtjevima iz Aneksa I Regulative (EU) br. 748/2012.

ANEKS III

ZAHTJEVI ZA IZDAVANJE DOZVOLA ČLANOVIMA LETAČKE POSADE JEDRILICE

[DIO SFCL]

PODDIO GEN

OPŠTI ZAHTJEVI

SFCL.001 Oblast primjene

Ovim Aneksom se utvrđuju zahtjevi za izdavanje dozvole pilota jedrilice („SPL”) i povezanih prava, ovlašćenja i uvjerenja, kao i uslovi za njihovo važenje i korišćenje.

SFCL.005 Nadležna vlast

Za potrebe ovog Aneksa nadležna vlast je onaj organ koji odredi država članica kojoj lice podnosi zahtjev za izdavanje SPL-a ili povezanih prava, ovlašćenja ili uvjerenja.

SFCL.015 Podnošenje zahtjeva za izdavanje, produženje i obnovu SPL-a i povezanih prava, ovlašćenja i uvjerenja, kao i njihovo izdavanje, produženje i obnova

- (a) Nadležnim vlastima, u obliku i na način koje odredi ta nadležna vlast, podnosi se sljedeće:
- (1) zahtjev za:
    - (i) izdavanje SPL-a i povezanih ovlašćenja;
    - (ii) proširenje prava SPL-a, osim prava navedenih u tački SFCL.115 podtački a podpodtač. 2 i 3 i tač. SFCL.155, SFCL.200 i SFCL.215;
    - (iii) izdavanje uvjerenja instruktora letenja za jedrilice („FI(S)“);
    - (iv) izdavanje, produženje i obnovu uvjerenja ispitivača u letu za jedrilice („FE(S)“);
    - (v) bilo kakve izmjene i dopune SPL-a i povezanih prava, ovlašćenja i uvjerenja, osim prava navedenih u podpodpodtački (ii); i
  - (2) ako to naloži nadležna vlast, kopiju odgovarajućih unosa iz knjižice letenja kako je navedeno u tački SFCL.115 podtački d, tački SFCL.155 podtački b, tački SFCL.200 podtački f i tački SFCL.215 podtački d.
- (b) Uz zahtjev iz podtačke a prilaže se dokaz da je podnositelj zahtjeva usaglašen sa odgovarajućim zahtjevima utvrđenim u ovom Aneksu i Aneksu IV (Dio-MED) Regulative (EU) br. 1178/2011.
- (c) Svako ograničenje ili proširenje prava koje daje dozvola, ovlašćenje ili uvjerenje mora da bude upisano u dozvolu ili uvjerenje koje je izdala nadležna vlast, osim kad je riječ o sticanju prava iz podtačke a podpodtačke 1 podpodpodtačke (ii) ove tačke.
- (d) Lice ne smije da posjeduje više od jednog SPL-a izdatog u skladu sa ovim Aneksom.
- (e) Imač dozvole predaje zahtjeve iz podtačke a nadležnoj vlasti koju odredi država članica u kojoj je izdata bilo koja njegova dozvola u skladu sa ovim Aneksom (Dio-SFCL), ili Aneksom I (Dio-FCL) Regulative (EU) br. 1178/2011 ili Aneksom III (Dio-BFCL) Regulative (EU) 2018/395, zavisno od toga što je primjenljivo.
- (f) Imač SPL-a može da preda zahtjev za promjenu nadležne vlasti nadležnim vlastima koje odredi druga država članica, ali u tom slučaju nova nadležna vlast je ista za sve posjedovane dozvole.
- (g) Podnosioci zahtjeva podnose zahtjev za izdavanje SPL-a i povezanih ovlašćenja, prava i uvjerenja najkasnije šest mjeseci nakon uspješnog polaganja praktičnog ispita ili procjene kompetentnosti.

SFCL.030 Praktični ispit

Podnosioci zahtjeva za praktični ispit preporučuju ATO ili DTO odgovoran za njihovu obuku, nakon završene obuke. ATO ili DTO ispitivaču mora da obezbijedi pristup evidenciji sa obuke.

SFCL.035 Kreditiranje naleta

Podnosiocima zahtjeva za izdavanje SPL ili povezano pravo, ovlašćenje ili uvjerenje u potpunosti se kreditiraju svi samostalni naleti, naleti sa instruktorom ili naleti u svojstvu PIC-a na jedrilicama u odnosu na zahtjeve za ukupni nalet potreban za dozvolu, pravo, ovlašćenje ili uvjerenje.

SFCL.045 Obaveza nošenja i prezentovanja dokumenata

- (a) Prilikom korišćenja prava koji im pripadaju u skladu sa SPL-om, imaoci SPL-a moraju da nose sljedeće:
- (1) važeći SPL;
  - (2) važeće ljekarsko uvjerenje;
  - (3) lični identifikacioni dokument sa fotografijom;
  - (4) dovoljnu količinu podataka u knjižici letenja da se demonstrira usaglašenost sa zahtjevima iz ovog Aneksa.
- (b) Piloti studenti na svim samostalnim maršrutnim letovima moraju da imaju:
- (1) dokumente iz podtačke a podpodtač. 2 i 3 ove tačke;
  - (2) dokaz o autorizaciji u skladu sa tačkom SFCL.125 podtačkom a.

- (c) Imaoci SPL-a ili piloti studenti moraju bez bespotrebnog odlaganja da daju na uvid dokumente iz podtačke a ove tačke na zahtjev ovlašćenog predstavnika nadležne vlasti.
- (d) Odstupajući od podtač. (a) i (b) ove tačke, dokumenti koji su u njima navedeni mogu da se zadrže na aerodromu ili operativnom mjestu za letove koji ostaju:
  - (1) unutar vidokruga aerodroma ili operativnog mjesta; ili
  - (2) na udaljenosti od aerodroma ili operativnog mjesta koje je odredila nadležna vlast.

SFCL.050 Evidentiranje naleta

Imaoci SPL-a i piloti studenti moraju da vode pouzdanu evidenciju o pojedinostima svih obavljenih letova u obliku i na način koji je utvrdila nadležna vlast.

SFCL.065 Ograničenje prava imalaca SPL-a starih 70 godina ili više u komercijalnom prevozu putnika jedrilicom

Imaoci SPL-a koji su navršili 70 godina ne smiju da budu piloti jedrilice u komercijalnom prevozu putnika jedrilicom.

SFCL.070 Ograničenje, suspenzija i ukidanje dozvola, prava, ovlašćenja i uvjerenja

- (a) SPL i pripadajuća prava, ovlašćenja i uvjerenja izdata u skladu sa ovim Aneksom nadležna vlast može da ograniči, suspenduje ili ukine u skladu sa uslovima i procedurama navedenim u Aneksu VI (Dio-ARA) Regulative (EU) br. 1178/2011 ako imalac SPL-a ne ispunjava osnovne zahtjeve navedene u Aneksu IV Regulative (EU) 2018/1139 ili zahtjeve iz ovog Aneksa i Aneksa II (Dio-SAO) ove Regulative ili Aneksa IV (Dio-MED) Regulative (EU) br. 1178/2011.
- (b) Imaoci SPL-a dozvolu ili uvjerenje bez odlaganja moraju da vrate nadležnim vlastima ako su njihova dozvola, pravo, ovlašćenje ili uvjerenje ograničeni, suspendovani ili ukinuti.

PODDIO SPL

DOZVOLA PILOTA JEDRILICE („SPL”)

SFCL.115 SPL – Prava i uslovi

- (a) Pod uslovom da postoji usaglašenost sa zahtjevima iz tačke SFCL.150, prava imalaca SPL-a omogućavaju im da djeluju u svojstvu PIC-a jedrilice:
  - (1) bez naknade u nekomercijalnim operacijama;
  - (2) uključujući prevoz putnika samo ako:
    - (i) su usaglašeni sa zahtjevima iz tačke SFCL.160 podtačke e; i
    - (ii) ili:
      - (A) nakon izdavanja SPL-a, imaju najmanje 10 sati naleta ili su obavili 30 startova ili polijetanja i slijetanja u svojstvu PIC-a jedrilice i, dodatno, jedan let za obuku tokom kojeg imaoci FI(S)-u moraju da demonstriraju kompetentnost potrebnu za prevoz putnika; ili
      - (B) imaju uvjerenja FI(S)-a u skladu sa Odjeljkom FI;
  - (3) u operacijama koje nisu navedene u podpodtački 1, samo ako:
    - (i) su navršili 18 godina starosti;
    - (ii) nakon izdavanja dozvole, imaju 75 sati naleta ili su obavili 200 startova ili polijetanja i slijetanja u svojstvu PIC-a jedrilice.
- (b) Odstupajući od podtačke a, imaoci SPL-a koji imaju prava instruktora ili ispitivača mogu da primaju naknadu za:
  - (1) sprovođenje letačke obuke za SPL;
  - (2) sprovođenje praktičnog ispita i provjera stručnosti za SPL;
  - (3) sprovođenje obuke, ispita i provjere za prava, ovlašćenja i uvjerenja povezana sa SPL-om.
- (c) Imaoci SPL-a moraju da koriste prava SPL-a samo ako ispunjavaju odgovarajuće zahtjeve u odnosu na nedavno iskustvo i samo ako je njihovo ljekarsko uvjerenje, koje odgovara pravima koje koriste, važeće.
- (d) U knjižicu letenja pilota upisuje se da je pilot obavio let za obuku u skladu sa podtačkom a podpodtačkom 2 podpodpodtačkom (ii) podpodpodpodtačkom (A) i to potpisuje instruktor odgovoran za taj let za obuku.

SFCL.120 SPL – Minimalna starost

Podnosioci zahtjeva za izdavanje SPL moraju da imaju najmanje 16 godina.

SFCL.125 SPL – Pilot student

- (a) Piloti studenti ne smiju da lete samostalno osim ako im se to ne odobri i ako su pod nadzorom FI(S)-a.
- (b) Pilot student mora da ima najmanje 14 godina da bi smio da leti samostalno.

SFCL.130 SPL – Zahtjevi koji se odnose na kurseve obuke i iskustvo

- (a) Podnosioci zahtjeva za izdavanje SPL moraju da završe kurs obuke u ATO-u ili DTO-u. Kurs mora da bude prilagođen traženim pravima i da uključuje:

- (1) teorijsko znanje kako je navedeno u tački SFCL.135;
- (2) najmanje 15 sati letačke obuke u jedrilicama, uključujući najmanje:
- (i) 10 sati letačke obuke sa instruktorom koja uključuje letačku obuku sa instruktorom iz podpodpodtačke (iv) podpodpodpodtačke (A) ili podpodpodtačke (v) podpodpodpodtačke (A), zavisno od toga što je primjenljivo;
  - (ii) dva sata samostalnog letenja pod nadzorom;
  - (iii) 45 startova ili polijetanja i slijetanja;
  - (iv) ako se traže prava za jedrilice, isključujući TMG-ove, najmanje sedam sati letačke obuke u jedrilicama, isključujući TMG-ove, i uključujući najmanje:
    - (A) tri sata letačke obuke sa instruktorom;
    - (B) jedno od sljedećeg:
      - (a) jedan samostalni maršrutni let od najmanje 50 km (27 NM); ili
      - (b) jedan maršrutni let sa instruktorom od najmanje 100 km (55 NM) koji, odstupajući od podpodpodtačke 2 podpodpodpodtačke (iv), može da se obavi u TMG-u;
  - (v) ako se traže prava za TMG-ove, najmanje šest sati letačke obuke u TMG-ovima, uključujući najmanje:
    - (A) četiri sata letačke obuke sa instruktorom;
    - (B) jedan samostalni maršrutni let od najmanje 150 km (80 NM) u TMG-u, tokom kojeg se jednom mora sletjeti sa potpunim zaustavljanjem na aerodromu koji nije aerodrom polaska.

SFCL.135 SPL – Polaganje ispita iz teorijskog znanja

(a) Teorijsko znanje

Podnosioci zahtjeva za izdavanje SPL moraju da demonstriraju nivo teorijskog znanja koji odgovara traženim pravima putem sljedećih ispita:

- (1) opšti predmeti:
  - (i) vazduhoplovni propisi;
  - (ii) ljudske mogućnosti;
  - (iii) meteorologija;
  - (iv) komunikacije;
- (2) specifični predmeti povezani sa jedrilicama:
  - (i) teorija letenja;
  - (ii) operativne procedure;
  - (iii) performanse i planiranje leta;
  - (iv) opšte poznavanje vazduhoplova u vezi sa jedrilicama;
  - (v) navigacija.

(b) Odgovornosti podnosioca zahtjeva

- (1) Podnositelj zahtjeva mora da pristupi cijelokupnom setu ispita iz teorijskog znanja za SPL za koji je odgovorna ista nadležna vlast države članice.
- (2) Podnositelj zahtjeva smije da pristupi ispitu iz teorijskog znanja samo ako ga preporuči ATO ili DTO odgovoran za njegovu obuku, i to nakon što je završio odgovarajuće elemente kursa obuke iz teorijskog znanja na zadovoljavajućem nivou.
- (3) Preporuka ATO-a ili DTO-a važi 12 mjeseci. Ako podnositelj zahtjeva nije pristupio polaganju pismenog ispita iz teorijskog znanja barem jednom u tom periodu, potrebu za daljom obukom određuje ATO ili DTO na osnovu potreba podnosioca zahtjeva.

(c) Standardi prolaza

- (1) Prolaz na pismenom ispitu iz teorijskog znanja podnositelj zahtjeva postiže ako ima barem 75% poena na tom ispitu. Nema kaznenih poena.
- (2) Ako nije drugačije navedeno u ovom Aneksu, smatra se da je podnositelj zahtjeva uspješno položio ispit iz teorijskog znanja za SPL ako je uspješno položio sve potrebne pismene ispite iz teorijskog znanja u roku od 18 mjeseci od kraja kalendarskog mjeseca u kojem je podnositelj zahtjeva prvi put pristupio polaganju ispita.

- (3) Ako podnositelj zahtjeva nije uspio da položi jedan od pismenih ispita iz teorijskog znanja u četiri pokušaja ili nije uspio da položi sve pismene ispite tokom perioda iz podpodtačke 2, podnositelj zahtjeva mora ponovo da polaže cijelokupni set pismenih ispita iz teorijskog znanja.
- (4) Prije ponovnog polaganja ispita iz teorijskog znanja, podnositelj zahtjeva mora da obavi dodatnu obuku u ATO-u ili DTO-u. Obim i trajanje te obuke određuje ATO ili DTO na osnovu potreba podnositelja zahtjeva.

(d) Period važenja

Uspješno položen ispit iz teorijskog znanja važi 24 mjeseca od datuma kada je podnositelj zahtjeva uspješno položio ispit iz teorijskog znanja, u skladu sa podtačkom c podpodtačkom 2.

SFCL.140 SPL – Kreditiranje teorijskog znanja

Podnositocima zahtjeva za izdavanje SPL-a priznaje se da zadovoljavaju zahtjeve za teorijsko znanje iz opštih predmeta iz tačke SFCL.135 podtačke a podpodtačke 1 ukoliko:

- (a) imaju dozvolu u skladu sa Aneksom I (Dio-FCL) Regulative (EU) br. 1178/2011 ili Aneksom III (Dio-BFCL) Regulative (EU) 2018/395; ili
- (b) su položili ispite iz teorijskog znanja za dozvolu kako je navedeno u stavu (a), pod uslovom da su to uradili u roku navedenom u tački SFCL.135 podtački d.

SFCL.145 SPL – Praktični ispit

- (a) Podnositelj zahtjeva za izdavanje SPL mora polaganjem praktičnog ispita da demonstrira sposobnost da obavlja, u svojstvu PIC-a jedrilice, odgovarajuće procedure i manevre sa kompetencijom koja odgovara traženim pravima.
- (b) Podnositoci zahtjeva moraju da polože praktični ispit u jedrilici, isključujući TMG-ove, ili u TMG-u, zavisno od traženih prava i pod uslovom da je kurs obuke u skladu sa tačkom SFCL.130 uključivao potrebne elemente obuke za odgovarajući vazduhoplov. Podnositelj zahtjeva koji je završio kurs obuke, uključujući potrebne elemente za obuku za jedrilice i TMG-ove, može da položi dva praktična ispita, jedan u jedrilici, isključujući TMG-ove, i jedan u TMG-u, kako bi stekao prava za oba vazduhoplova.
- (c) Kako bi pristupio praktičnom ispitu za izdavanje SPL-a, podnositelj zahtjeva najprije mora da položi odgovarajuće ispite iz teorijskog znanja.
- (d) Standardi prolaza
  - (1) Praktični ispit mora da bude podijeljen u različite djelove, koji predstavljaju sve različite faze leta jedrilicom.
  - (2) Ako podnositelj zahtjeva ne položi neku stavku neke sekcije, smatra se da nije položio cijelu sekciju. Ako podnositelj zahtjeva ne položi samo jednu sekciju, ponavlja samo tu sekciju. Ako podnositelj zahtjeva ne položi više od jedne sekcije, ponovo pristupa polaganju cijelog ispita.
  - (3) Ako podnositelj zahtjeva ponovlja ispit u skladu sa podpodtačkom 2 i ne položi bilo koju sekciju uključujući sekcije koje je položio u prethodnom pokušaju, mora ponovo da polaže cijeli ispit.
- (e) Ako podnositelj zahtjeva ne uspije da položi sve sekcije ispita u dva pokušaja, mora da prođe dodatnu praktičnu obuku.

SFCL.150 SPL – Prava za jedrilice i TMG-ove

- (a) Ako je praktični ispit iz tačke SFCL.145 položen u jedrilici, isključujući TMG-ove, prava SPL-a ograničene su na jedrilice, isključujući TMG-ove.
- (b) U slučaju opisanom u podtački a, prava SPL-a proširuju se na TMG-ove na osnovu zahtjeva ako je pilot:
  - (1) u ATO-u ili DTO-u završio elemente obuke iz tačke SFCL.130 podtačke a podpodtačke 2 podpodpodtačke (v);
  - (2) položio praktični ispit kojim se demonstrira odgovarajući nivo praktične vještine u TMG-u. Tokom tog praktičnog ispita podnositelj zahtjeva ispitivač demonstrira i odgovarajući nivo teorijskog znanja za TMG-ove iz sljedećih predmeta:
    - (i) teorije letenja;
    - (ii) operativnih procedura;
    - (iii) performansi i planiranja leta;
    - (iv) opšteg poznavanja vazduhoplova; i
    - (v) navigacije.
- (c) Imaćocima dozvole izdate u skladu sa Aneksom I (Dio-FCL) Regulative (EU) br. 1178/2011 priznaje se da u potpunosti zadovoljavaju zahtjeve iz podtačke b ove tačke pod uslovom da:
  - (1) imaju ovlašćenje za klasu za TMG-ove; ili
  - (2) imaju prava za TMG-ove i usaglašeni su sa zahtjevima u odnosu na nedavno iskustvo iz tačke FCL.140.A Aneksa I (Dio-FCL) Regulative (EU) br. 1178/2011.
- (d) Ako je praktični ispit iz tačke SFCL.145 položen u TMG-u, prava SPL-a ograničena su na TMG-ove.
- (e) U slučaju opisanom u podtački d ove tačke, prava SPL-a proširuju se na jedrilice na osnovu zahtjeva ako je pilot:
  - (1) u ATO-u ili DTO-u završio elemente obuke iz tačke SFCL.130 podtačke a podpodtačke 2 podpodpodtačke (iv) i obavio najmanje 15 startova i slijetanja u jedrilici, isključujući TMG-ove; i

- (2) položio praktični ispit kojim se demonstrira odgovarajući nivo praktične vještine u jedrilici, isključujući TMG-ove. Tokom tog praktičnog ispita podnositac zahtjeva ispitivaču demonstrira i odgovarajući nivo teorijskog znanja za jedrilice, isključujući TMG-ove, iz sljedećih predmeta:
- (i) teorije letenja;
  - (ii) operativnih procedura;
  - (iii) performansi i planiranja leta;
  - (iv) opšteg poznavanja vazduhoplova; i
  - (v) navigacije.
- (f) Završetak obuke iz podtačke b podpodtačke 1 i podtačke e podpodtačke 1 upisuje se u knjižicu letenja pilota i potpisuje ga rukovodilac obuke ATO-a ili DTO-a odgovoran za tu obuku.

SFCL.155 SPL – Metode starta

- (a) Imaoci SPL-a koriste svoja prava samo primjenom onih metoda startova za koje su završili posebnu obuku tokom kursa obuke u skladu sa tačkom SFCL.130 ili tačkom SFCL.150 podtačkom e podpodtačkom 1 ili tokom dodatne obuke koju je sproveo instruktor nakon izdavanja SPL-a. Ta posebna obuka sastoji se od sljedećeg:
- (1) ako je riječ o startu pomoću vitla ili pomoću automobila, minimalno 10 startova u okviru letačke obuke sa instruktorom, i pet samostalnih startova pod nadzorom;
  - (2) ako je riječ o startu vazduhoplovnom vučom ili samostalnom startu, minimalno pet startova u okviru letačke obuke sa instruktorom i pet samostalnih startova pod nadzorom. Ako je riječ o samostalnom startu, letačka obuka sa instruktorom može da se obavi u TMG-ovima;
  - (3) ako je riječ o startu pomoću gume, minimalno tri starta obavljena u okviru letačke obuke sa instruktorom ili samostalno pod nadzorom instruktora; i
  - (4) u slučaju drugih metoda startova, obuka u skladu sa zahtjevima nadležne vlasti.
- (b) Završetak obuke iz podtačke a ove tačke upisuje se u knjižicu letenja pilota i potpisuje ga rukovodilac obuke ATO-a ili DTO-a ili instruktor odgovoran za tu obuku, zavisno od slučaja.
- (c) Kako bi se zadržala prava za svaku metodu starta i u skladu sa zahtjevima iz podtač. (a) i (b) ove tačke, imaoci SPL-a moraju da obave najmanje pet startova u posljednje dvije godine, osim u slučaju starta uz pomoć gume, u kojem slučaju moraju da obave samo dva starta. Ako je riječ o samostalnom startu, startovi mogu da se obave u jedrilici sa samostalnim startom ili polijetanjima u TMG-ovima ili njihovom kombinacijom.
- (d) Ako imaoci SPL-a ne ispunjavaju zahtjeve iz podtačke c ove tačke, za obnovu svojih prava moraju da obave dodatni broj startova sa instruktorom ili samostalno pod nadzorom instruktora.

SFCL.160 SPL – Zahtjevi u odnosu na nedavno iskustvo

- (a) Jedrilice, isključujući TMG-ove

Imaoci SPL-a smiju da koriste prava SPL-a, isključujući TMG-ove, samo ako su u zadnja 24 mjeseca prije planiranog leta:

- (1) u jedrilicama obavili barem pet sati naleta u svojstvu PIC-a ili letjeli sa instruktorom ili samostalno pod nadzorom FI(S)-a, pri čemu su u jedrilicama, isključujući TMG-ove, obavili najmanje:
  - (i) 15 startova; i
  - (ii) dva leta za obuku sa FI(S)-om; ili
- (2) položili provjeru stručnosti sa FE(S) u jedrilici, isključujući TMG-ove; provjera stručnosti zasnovana je na praktičnom ispitu za SPL.

- (b) TMG-ovi

Imaoci SPL-a smiju da koriste prava za TMG-ove samo ako su u zadnja 24 mjeseca prije planiranog leta:

- (1) obavili makar 12 sati naleta u svojstvu PIC-a ili letjeli sa instruktorom ili samostalno pod nadzorom FI(S)-a, pri čemu su u TMG-ovima obavili najmanje:
  - (i) šest sati naleta;
  - (ii) 12 polijetanja i slijetanja; i
  - (iii) let za obuku u trajanju od najmanje jednog sata ukupnog naleta sa instruktorom; ili
- (2) položili provjeru stručnosti sa ispitivačem; provjera stručnosti zasnovana je na praktičnom ispitu navedenom u tački SFCL.150 podtački b podpodtački 2.
- (c) Imaoci SPL-a sa pravima za letenje TMG-ovima koji takođe imaju dozvolu uključujući prava za letenje u TMG-ovima u skladu sa odredbama Aneksa I (Dio-FCL) Regulative (EU) br. 1178/2011 izuzimaju se od usaglašavanja sa zahtjevima iz podtačke b.
- (d) U knjižicu letenja pilota upisuje se da je pilot obavio letove sa instruktorem, letove pod nadzorom i letove za obuku iz podtačke a podpodtačke 1 i podtačke b podpodtačke 1, kao i provjere stručnosti iz podtačke a podpodtačke 2 i podtačke b podpodtačke 2, a navedeno potpisuje odgovorni FI(S) u slučaju iz podtačke a podpodtačke 1 i podtačke b podpodtačke 1, kao i odgovorni FE(S) u slučaju iz podtačke a podpodtačke 2 i podtačke b podpodtačke 2.

(e) Prevoz putnika

Imaoci SPL-a prevoze putnike samo ako su u prethodnih 90 dana obavili u svojstvu PIC-a, najmanje:

- (1) tri starta u jedrilicama, isključujući TMG-ove, ako će se putnici prevoziti jedrilicama, isključujući TMG-ove; ili
- (2) tri polijetanja i slijetanja u TMG-ovima, ako će se putnici prevoziti u TMG-u. U slučaju prevoza putnika noć u TMG-u, najmanje jedno od tih polijetanja i slijetanja mora da se obavi noću.

PODDIO ADD

DODATNA OVLAŠĆENJA I PRAVA

SFCL.200 Prava za akrobatsko letenje

- (a) Imaoci SPL-a smiju da obavljaju akrobatske letove jedrilicama sa ugašenim motorima ili, u slučaju iz podtač. (d) i (e) ove tačke, sa upaljenim motorom, ako imaju odgovarajuća prava za akrobatsko letenje u skladu sa ovom tačkom.
- (b) Osnovna prava za akrobatsko letenje:
- (1) imaocu daju pravo na obavljanje akrobatskih letova ograničenih na sljedeće manevre:
    - (i) penjanje i poniranje sa nagibom od 45°, koji se obavljaju kao akrobatski manevri;
    - (ii) petlje;
    - (iii) ranversman;
    - (iv) položena osmica;
    - (v) koviti;
  - (2) uključena su u prava SPL-a nakon što pilot završi:
    - (i) nakon izdavanja SPL-a, najmanje 30 sati naleta ili 120 startova u svojstvu PIC-a na jedrilicama;
    - (ii) kurs obuke u ATO-u ili DTO-u, uključujući:
      - (A) teorijsku obuku koja odgovara traženim pravima;
      - (B) obuku za akrobatsko letenje u vezi sa manevrima iz podpodtačke 1.

(c) Napredna prava za akrobatsko letenje:

- (1) svojem imaocu daju pravo na obavljanje akrobatskih letova koji nisu ograničeni samo na manevre iz podtačke b podpodtačke 1;

- (2) uključena su u prava SPL-a nakon što je pilot:

- (i) usaglašen sa zahtjevima iz podtačke b podpodtačke 2 podpodpodtačke (i);

- (ii) završio kurs obuke u ATO-u ili DTO-u, uključujući:

- (A) teorijsku obuku koja odgovara traženim pravima;

- (B) najmanje pet sati ili 20 letova u okviru obuke za akrobatsko letenje.

- (d) Osnovne ili napredne privilegije za akrobatsko letenje uključuju akrobatske letove u jedrilicama na motorni pogon, ako je pilot prošao obuku za akrobatsko letenje u jedrilicama na motorni pogon tokom kursa obuke u skladu sa podtačkom b podpodtačkom 2 podpodpodtačkom (ii) ili podtačkom c podpodtačkom 2 podpodpodtačkom (ii), zavisno od slučaja.

- (e) Prava SPL-a uključuju napredna prava za akrobatsko letenje za TMG-ove u letu na motorni pogon ako pilot ima ili je imao ovlašćenje za akrobatsko letenje u skladu sa tačkom FCL.800 Aneksa I (Dio-FCL) Regulative (EU) br. 1178/2011, uključujući prava za akrobatsko letenje u TMG-ovima.

- (f) Završetak kursa obuke iz podtačke b podpodtačke 2 podpodpodtačke (ii) i podtačke c podpodtačke 2 podpodpodtačke (ii) i, ukoliko je primjenljivo, uključivanje obuke iz podtačke (d), upisuju se u knjižicu letenja pilota i to potpisuje rukovodilac obuke ATO-a ili DTO-a odgovoran za tu obuku.

SFCL.205 Ovlašćenje za vuču jedrilica i vuču transparenata

- (a) Imaoci SPL-a koji imaju prava za letenje TMG-ovima smiju da vuku jedrilice ili transparente samo ako imaju odgovarajuće ovlašćenje za vuču jedrilica ili vuču transparenata u skladu sa ovom tačkom.

- (b) Podnosioci zahtjeva za ovlašćenje za vuču jedrilica moraju da završe:

- (1) najmanje 30 sati naleta u svojstvu PIC-a i 60 polijetanja i slijetanja u TMG-ovima, nakon dobijanja prava za TMG-ove;

- (2) kurs obuke u ATO-u ili DTO-u, uključujući:

- (i) teorijsku obuku iz operacija i procedura za vuču jedrilica;

- (ii) najmanje 10 letova obuke u vuči jedrilica, uključujući najmanje pet letova obuke sa instruktorem;

- (iii) ako je riječ o imaocu SPL-a sa pravima koja su ograničena na TMG u skladu sa tačkom SFCL.150 podtačkom d, pet letova za upoznavanje u jedrilici koja je startovala pomoću vazduhoplova.

- (c) Podnosioci zahtjeva za ovlašćenje za vuču transparenata moraju da završe:

- (1) najmanje 100 sati naleta i 200 polijetanja i slijetanja u svrhu PIC-a na TMG-ovima, nakon dobijanja prava za TMG-ove;
  - (2) kurs obuke u ATO-u ili DTO-u, uključujući:
    - (i) teorijsku obuku iz operacija i procedura za vuču transparenata;
    - (ii) najmanje 10 letova obuke u vuči transparenata, uključujući najmanje pet letova sa instruktorom.
- (d) Za podnosioce zahtjeva za ovlašćenje za vuču jedrilice ili ovlašćenje za vuču transparenata u skladu sa ovom tačkom koji već imaju ovlašćenje za vuču jedrilice ili vuču transparenata u skladu sa tačkom FCL.805 podtačkom b Aneksa I (Dio-FCL) Regulative (EU) br. 1178/2011 ili koji su ispunili sve zahtjeve za izdavanje tog ovlašćenja, zavisno od slučaja, važi sljedeće:
- (1) priznaje im se da u potpunosti zadovoljavaju zahtjeve iz podtač. b ili c za sticanje ovlašćenja za vuču jedrilica ili za vuču transparenata, zavisno od slučaja, ako im odgovarajuće ovlašćenje za vuču, kako je navedeno u podtački d, uključuje prava za vuču TMG-ovima; ili
  - (2) obavili su najmanje tri leta obuke sa instruktorom kojima je obuhvaćen cijeli nastavni program obuke za vuču jedrilica ili vuču transparenata, zavisno od slučaja, u TMG-ovima.
- (e) Završetak kursa obuke iz podtačke b podpodtačke 2, podtačke c podpodtačke 2 i podtačke d podpodtačke 2 upisuje se u knjižicu letenja i potpisuje ga rukovodilac obuke ATO-a ili DTO-a ili instruktor odgovoran za tu obuku, zavisno od slučaja.
- (f) Kako bi mogao da koristi prava ovlašćenja za vuču jedrilica ili vuču transparenata, imalac ovlašćenja morao je da obavi najmanje pet vuča u posljednje dvije godine.
- (g) Ako imalac ovlašćenja za vuču jedrilica nije usaglašen sa zahtjevima iz podtačke f, prije nego što nastavi da koristi prava svojeg ovlašćenja, mora da obavi broj vuča koji nedostaje sa instruktorom ili pod nadzorom instruktora.

SFCL.210 Ovlaštenje za noćno letenje za TMG

- (a) Imaoci SPL-a sa pravima za letenje TMG-ovima smiju da koriste svoja prava za TMG-ove u VFR uslovima noću samo ako imaju ovlašćenje za noćno letenje za TMG u skladu sa ovom tačkom.
- (b) Podnosioci zahtjeva za ovlašćenje za noćno letenje za TMG moraju da završe kurs obuke u ATO-u ili DTO-u. Kurs mora da obuhvata:
  - (1) teorijsku obuku o letenju po pravilima vizuelnog letenja (VFR) noću;
  - (2) najmanje pet sati naleta na TMG-ovima noću, uključujući najmanje tri sata obuke sa instruktorom, uključujući najmanje:
    - (i) jedan sat maršrutne navigacije sa najmanje jednim maršrutnim letom sa instruktorom od najmanje 50 km (27 NM);
    - (ii) pet samostalnih polijetanja; i
    - (iii) pet samostalnih slijetanja sa potpunim zaustavljanjem.
- (c) Kako bi završio obuku noću, imalac SPL-a prvo mora da završi osnovnu obuku za instrumentalno letenje potrebnu za izdavanje dozvole privatnog pilota (PPL) u skladu sa odredbama Aneksa I (Dio-FCL) Regulative (EU) br. 1178/2011.
- (d) Podnosiocima zahtjeva za ovlašćenje za noćno letenje za TMG u skladu sa ovom tačkom priznaje se da u potpunosti zadovoljavaju zahtjeve iz podtač. (b) i (c) ako imaju ovlašćenje za noćno letenje u skladu sa tačkom FCL.810 Aneksa I (Dio-FCL) Regulative (EU) br. 1178/2011 ili ako su ispunili sve zahtjeve za izdavanje tog ovlašćenja.

SFCL.215 Prava za letenje jedrilicom u uslovima bez spoljne vidljivosti

- (a) Imaoci SPL-a upravljaju jedrilicom u uslovima bez spoljne vidljivosti samo ako:
  - (1) se bilo koji od motora isključi; i
  - (2) imaju prava za letenje jedrilicom u uslovima bez spoljne vidljivosti u skladu sa ovom tačkom.
- (b) Prava SPL-a uključuju prava za letenje jedrilicom u uslovima bez spoljne vidljivosti, ako je pilot završio najmanje:
  - (1) 30 sati u svojstvu PIC-a jedrilice, nakon izdavanja dozvole;
  - (2) kurs obuke u ATO-u ili DTO-u, uključujući:
    - (i) teorijsku obuku;
    - (ii) najmanje dva sata letačke obuke sa instruktorom u jedrilici sa ugašenim bilo kojim motorom, pri čemu je vazduhoplovom upravlja samo prema instrumentima. Međutim, najviše 50% letačke obuke sa instruktorom može da se obavi u TMG-ovima u letu na motorni pogon, pod uslovom da se ti letovi za obuku obavljaju u VMC.
- (c) Kako bi stekao prava za letenje jedrilicom u uslovima bez spoljne vidljivosti, za imaoča SPL-a koji posjeduje i osnovno ovlašćenje za instrumentalno letenje (BIR) ili IR(A) u skladu sa Aneksom I (Dio-FCL) Regulative (EU) br. 1178/2011 ili koji je ispunio sve zahtjeve za izdavanje jednog od tih ovlašćenja važi sljedeće:
  - (1) priznaje mu se da zadovoljava zahtjev iz podtačke b podpodtačke 2 podpodpodtačke (i);
  - (2) odstupajući od podtačke b podpodtačke 2 podpodpodtačke (ii), obavio je najmanje jedan sat letačke obuke sa instruktorom u jedrilici, pri čemu je vazduhoplovom upravlja samo prema instrumentima.
- (d) Završetak kursa obuke iz podtačke b podpodtačke 2 ili podtačke c podpodtačke 2, zavisno od slučaja, upisuje se u knjižicu letenja i potpisuje ga rukovodilac obuke ATO-a ili DTO-a odgovoran za tu obuku.

- (e) Imaoci SPL-a smiju da koriste svoja prava za letenje jedrilicom u uslovima bez spoljne vidljivosti samo ako su u posljednje dvije godine prije planiranog leta u uslovima bez spoljne vidljivosti obavili najmanje jedan sat naleta ili pet letova u svojstvu PIC-a koristeći prava za letenje jedrilicom u uslovima bez spoljne vidljivosti.
- (f) Ako imaoči SPL-a sa pravima za letenje jedrilicom u uslovima bez spoljne vidljivosti nisu usaglašeni sa zahtjevima iz podtačke e, a žele da nastave da koriste svoja prava za letenje jedrilicom u uslovima bez spoljne vidljivosti, moraju:
  - (1) da polože provjeru stručnosti s FE(S)-om; ili
  - (2) da obave dodatne nalete ili letove koji se zahtijevaju u skladu sa podtačkom e sa FI(S)-om.
- (g) Imaočima SPL-a sa pravima za letenje jedrilicom u uslovima bez spoljne vidljivosti koji imaju i BIR ili IR(A) u skladu sa Aneksom I (Dio-FCL) Regulative (EU) br. 1178/2011 priznaje se da u potpunosti zadovoljavaju zahtjeve iz podtačke e.

PODDIO FI

INSTRUKTORI LETENJA

Sekcija 1

Opšti zahtjevi

SFCL.300 Uvjerjenje instruktora letenja

(a) Opšte

Instruktor obavlja letačku obuku u jedrilici samo ako:

- (1) posjeduje:
  - (i) SPL uključujući prava, ovlašćenja i uvjerenja za koje će da pruža letačku obuku;
  - (ii) uvjerenje instruktora letenja jedrilicom (FI(S)) koji odgovara obuci koju će da pruža, izdat u skladu sa ovim Odjeljkom;
- (2) ovlašćen je da djeluje u svojstvu PIC-a u jedrilici tokom letačke obuke.

(b) Obuka koja se obavlja izvan teritorije država članica

- (1) Odstupajući od podtačke a podpodtačke 1, u slučaju letačke obuke sprovedene tokom kursa obuke odobrenog u skladu sa ovim Aneksom (Dio-SFCL) izvan teritorije za koje su države članice odgovorne u skladu sa Čikaškom konvencijom, nadležna vlast izdaje uvjerenje instruktora letenja podnosiocu zahtjeva koji ima dozvolu pilota jedrilice koja je usaglašena sa Aneksom 1 Čikaške konvencije, pod uslovom da podnositelj zahtjeva:
  - (i) ima makar dozvolu koja uključuje, ukoliko je odgovarajuće, prava, ovlašćenja ili uvjerenja ekvivalentne onima za koje je ovlašćen da sprovodi obuku;
  - (ii) usaglašen je sa zahtjevima utvrđenim u ovom Odjeljku za izdavanje uvjerenja FI(S)-a sa odgovarajućim instruktorskim pravima;
  - (iii) demonstrira nadležnoj vlasti odgovarajući nivo poznavanja evropskih pravila o sigurnosti vazdušnog saobraćaja kako bi mogao da koristi svoja instruktorska prava u skladu sa ovim Aneksom.
- (2) Uvjerenje se ograničava na sproveođenje letačke obuke:
  - (i) izvan teritorije za koju su države članice odgovorne u skladu sa Čikaškom konvencijom;
  - (ii) pilotima studentima koji dovoljno poznaju jezik na kojem se sprovodi letačka obuka.

Sekcija 2

Uvjerjenje instruktora letenja za jedrilice – FI(S)

SFCL.315 Uvjerjenje FI(S)-a – Prava i uslovi

- (a) Pod uslovom da podnosioci zahtjeva ispunjavaju zahtjeve iz tačke SFCL.320 i sljedeće uslove, uvjerenje FI(S)-a izdaje se sa pravima za sproveođenje letačke obuke za:
  - (1) SPL;
  - (2) dodatna prava za jedrilice u skladu sa tačkom SFCL.150 podtačkom e;
  - (3) metode starta u skladu sa tačkom SFCL.155, pod uslovom da je podnositelj zahtjeva u svojstvu PIC-a obavio:
    - (i) u slučaju starta vazduhoplovnom vućom, najmanje 30 startova; ili
    - (ii) u slučaju starta pomoću vitla, najmanje 50 startova;
  - (4) dodatna prava za TMG-ove u skladu sa tačkom SFCL.150 podtačkom b, pod uslovom da je podnositelj zahtjeva:
    - (i) obavio najmanje 30 sati naleta u svojstvu PIC-a na TMG-ovima;
    - (ii) završio obuku kako je navedeno u tački SFCL.330 podtački b podpodtački 2;
    - (iii) demonstrirao sposobnost sproveođenja obuke u TMG-ovima FI(S)-u koji je kvalifikovan u skladu sa podpodtačkom 7 i kojeg nominuje vođa obuke ATO-a ili DTO-a;

- (5) osnovna prava za akrobatsko letenje, napredna prava za akrobatsko letenje ili prava za letenje jedrilicom u uslovima bez spoljne vidljivosti ili ovlašćenje za vuču jedrilica ili za vuču transparentata, pod uslovom da podnositelj zahtjeva:
- (i) u slučaju obuke za osnovna prava za akrobatsko letenje ili za napredna prava za akrobatsko letenje, ima napredna prava za akrobatsko letenje u skladu sa tačkom SFCL.200 podatčkom c;
  - (ii) demonstrirao je sposobnost sprovođenja obuke za odgovarajuća prava ili ovlašćenja FI(S)-u koji je kvalifikovan u skladu sa podatčkom a podpodatčkom 7 i kojeg je nominovao rukovodilac obuke ATO-a ili DTO-a;
- (6) letenje TMG-ovima noću, pod uslovom da je podnositelj zahtjeva:
- (i) usaglašen sa zahtjevom koji se odnosi na iskustvo letenja noću iz tačke SFCL.160 podatčke e podpodatčke 2;
  - (ii) demonstrirao sposobnost sprovođenja obuke u TMG-ovima noću FI(S)-u koji je kvalifikovan u skladu sa podatčkom 7 i kojeg je nominovao rukovodilac obuke ATO-a ili DTO-a;
- (7) uvjerenje FI(S)-a, pod uslovom da je podnositelj zahtjeva:
- (i) obavio najmanje 50 sati ili 150 startova u okviru letačke obuke u jedrilicama;
  - (ii) u skladu sa procedurama koje je nadležna vlast uspostavila u tu svrhu, demonstrirao sposobnost sprovođenja obuke za uvjerenja FI(S)-a FI(S)-u koji je kvalifikovan u skladu sa ovom tačkom i kojeg je nominovao rukovodilac obuke ATO-a ili DTO-a.
- (b) Prava navedena u podatčki i uključuju prava za sprovođenje letačke obuke za:
- (1) izdavanje odgovarajuće dozvole, prava, ovlašćenja ili uvjerenja; i
  - (2) produženje, obnovu ili usaglašenost sa odgovarajućim zahtjevima u odnosu na nedavno iskustvo iz ovog Aneksa, zavisno od slučaja.

SFCL.320 Uvjerenje FI(S)-a – Preduslovi i zahtjevi

Podnositoci zahtjeva za izdavanje uvjerenja FI(S)-a moraju:

- (a) da imaju najmanje 18 godina,
- (b) da ispunjavaju zahtjeve iz tačke SFCL.300 podatčke a podpodatčke 1 podpodatčke (i) i podatčke a podpodatčke 2;
- (c) da imaju 100 sati naleta i 200 startova u svojstvu PIC-a jedrilice;
- (d) da završe kurs obuke za instruktora u skladu sa tačkom SFCL.330 u ATO-u ili DTO-u; i
- (e) da polože procjenu kompetentnosti u skladu sa tačkom SFCL.345.

SFCL.325 Kompetencije i procjena FI(S)-a

Podnositoci zahtjeva za izdavanje uvjerenja FI(S)-a moraju da budu obučeni kako bi stekli sljedeće kompetencije:

- (a) pripremanje resursa;
- (b) stvaranje atmosfere pogodne za učenje;
- (c) prezentacija znanja;
- (d) integriranje upravljanja prijetnjama i greškama (TEM) i upravljanje resursima posade (CRM);
- (e) upravljanje vremenom kako bi se postigli ciljevi obuke;
- (f) olakšavanje učenja;
- (g) procjenjivanje učinka učenika;
- (h) praćenje i revidiranje napretka;
- (i) ocjenjivanje djelova obuke; i
- (j) izvještavanje o rezultatima.

SFCL.330 FI(S) – Kurs obuke

- (a) Podnositoci zahtjeva za izdavanje uvjerenja FI(S)-a najprije moraju da polože posebnu procjenu prije ulaska u ATO-u ili DTO-u koja mora da se održi u roku od 12 mjeseci prije početka kursa obuke, kako bi se procijenila njihova sposobnost da pohađaju kurs.
- (b) Kurs obuke za FI(S) mora da uključuje:
  - (1) kod jedrilica, uključujući TMG-ove:
    - (i) elemente navedene u tački SFCL.325;
    - (ii) 25 sati podučavanja i učenja;
    - (iii) 30 sati teorijske obuke, uključujući testove napretka;
    - (iv) najmanje šest sati, od čega najviše tri sata mogu da budu obavljena u TMG-ovima, ili 20 startova letačke obuke;
  - (2) pored toga, ako prava uvjerenja FI(S)-a uključuju prava iz tačke SFCL.315 podatčke a podpodatč. 4 i 6, najmanje šest sati letačke obuke sa instruktorem u TMG-ovima.

- (c) Podnosiocima zahtjeva koji već imaju uvjerenje instruktora u skladu sa Aneksom III (Dio-BFCL) Regulative (EU) 2018/395 ili sa Aneksom I (Dio-FCL) Regulative (EU) br. 1178/2011 priznaje se da u potpunosti zadovoljavaju zahtjev iz podatke b podpodatke 1 podpodatke (ii).
- (d) Ako podnese zahtjev za izdavanje uvjerenja FI(S)-a, pilotu koji ima, ili je imao, FI(A), (H) ili (As) kreditira se 18 sati u odnosu na zahtjev iz podatke b podpodatke 1 podpodatke (iii).

SFCL.345 FI(S) – Procjena kompetentnosti

- (a) Podnosioci zahtjeva za izdavanje uvjerenja FI(S)-a moraju da polože procjenu kompetentnosti kako bi ispitivaču kvalifikovanom u skladu sa tačkom SFCL.415 podatkom c demonstrirali sposobnost za obučavanje pilota studenta na nivou koji je potreban za izdavanje SPL-a.
- (b) Ta procjena mora da sadrži:
  - (1) demonstriranje kompetencija opisanih u tački SFCL.325, prije leta, nakon leta i tokom teorijske obuke;
  - (2) usmeno ispitivanje teorijskog znanja na zemlji, usmeno informisanje prije i nakon leta i demonstracije u letu u jedrilici;
  - (3) vježbe koje odgovaraju procjeni instruktorskih kompetencija.
- (c) Procjena kompetentnosti za prvo izdavanje uvjerenja FI(S)-a sprovodi se u jedrilicama, isključujući TMG-ove.

SFCL.350 FI(S) – Ograničena prava

- (a) Prava FI(S)-a ograničena su na sprovođenje letačke obuke pod nadzorom FI(S)-a bez ograničenih prava kojeg je za tu svrhu nominovao ATO ili DTO, u sljedećim slučajevima:
  - (1) za izdavanje SPL-a;
  - (2) za proširenje prava SPL-a na dodatna prava za jedrilice ili TMG u skladu sa tačkom SFCL.150;
  - (3) za proširenje prava SPL-a na dodatne metode starta u skladu sa tačkom SFCL.155; i
  - (4) za osnovna prava za akrobatsko letenje, napredna prava za akrobatsko letenje ili prava za letenje jedrilicom u uslovima bez spoljne vidljivosti ili za ovlašćenje za vuču jedrilica ili za vuču transparenta.
- (b) Dok sprovodi obuku pod nadzorom, u skladu sa podatkom a, FI(S) nema pravo da odobri pilotu studentu izvođenje prvog samostalnog leta ili prvog samostalnog maršrutnog leta.
- (c) Ograničenja iz podatč. (a) i (b) uklanjanju se iz uvjerenja FI(S)-a nakon što FI(S) završi najmanje 15 sati ili 50 startova u okviru letačke obuke kojom su obuhvaćene sve faze leta jedrilicom. U slučaju FI(S)-a sa ograničenim pravima koji ispunjava zahtjeve iz tačke SFCL.330 podatke b podpodatke 2, pet od tih 15 sati može da se obavi u TMG-ovima, a 15 od tih 50 startova može da se zamjeni polijetanjima i slijetanjima u TMG-ovima.

SFCL.360 Uvjerenja FI(S)-a – Zahtjevi u odnosu na nedavno iskustvo

- (a) Imalac uvjerenja FI(S)-a može da koristi prava svojeg uvjerenja samo ako je prije planiranog korišćenja tih prava:
  - (1) u posljednje tri godine, završio:
    - (i) obuku osvježenja instruktorskog znanja u ATO-u ili DTO-u ili u nadležnim vlastima, tokom čega imalac pohađa teorijsku obuku zbog osvježenja i ažuriranja odgovarajućeg znanja za instruktore letenja jedrilicom; i
    - (ii) ako pruža letačku obuku kao FI(S), najmanje:
      - (A) 30 sati; ili
      - (B) 60 startova ili polijetanja i slijetanja; i
  - (2) tokom proteklih devet godina i u skladu sa procedurama koje je nadležna vlast uspostavila za tu svrhu, demonstrirao sposobnost za sprovođenje obuke za jedrilice FI(S)-u kvalifikovanom u skladu sa tačkom SFCL.315 podatkom a podpodatkom 7 i kojeg je nominovao rukovodilac obuke ATO-a ili DTO-a.
- (b) Sati letenja kao FE(S) za vrijeme praktičnih ispita, provjera stručnosti i procjena kompetentnosti u potpunosti se kreditiraju u odnosu na zahtjeve iz podatke a podpodatke 1 podpodatke (ii).
- (c) Ako imalac uvjerenja FI(S)-a ne završi let obuke pod nadzorom FI(S)-a za koji taj FI(S) smatra da je imalac uvjerenja zadovoljio u skladu sa podatkom a podpodatkom 2, ne smije da koristi prava uvjerenja FI(S)-a dok uspješno ne položi procjenu kompetentnosti u skladu sa tačkom SFCL.345.
- (d) Za nastavak korišćenja prava uvjerenja FI(S)-a, imalac uvjerenja FI(S)-a koji nije usaglašen sa svim zahtjevima iz podatke a mora da ispuni zahtjeve iz podatke a podpodatke 1 podpodatke (i) ove tačke i zahtjeve iz tačke SFCL.345.

PODDIO FE
ISPITIVAČI U LETU
Sekcija 1
Opšti zahtjevi

SFCL.400 Uvjerenje ispitača u letu za jedrilice

(a) Opšte

Ispitač sprovodi samo praktične ispite, provjere stručnosti ili procjene kompetentnosti u skladu sa ovim Aneksom ako:

(1) ima:

- (i) SPL uključujući prava, ovlašćenja i uvjerenja za koje je ovlašćen da sprovodi praktične ispite, provjere stručnosti ili procjene kompetentnosti, kao i prava za obučavanje za njih;
- (ii) uvjerenje FE(S)-a, uključujući prava koja odgovaraju praktičnom ispitom, provjere stručnosti ili procjene kompetentnosti, izdat u skladu sa ovim Odjeljkom;

(2) ovlašćen je da djeluje u svojstvu PIC-a jedrilice tokom praktičnog ispita, provjere stručnosti ili procjene kompetentnosti.

(b) Sprovođenje ispita izvan teritorije država članica

(1) Odstupajući od podstačke a podpodstačke 1, u slučaju praktičnih ispita i provjera stručnosti koji se sprovode izvan teritorije za koju su države članice odgovorne u skladu sa Čikaškom konvencijom, nadležna vlast izdaje uvjerenje ispitača podnosiocu zahtjeva koji ima dozvolu pilota jedrilice koja je usaglašena sa Aneksom 1 Čikaške konvencije, pod uslovom da podnositelj zahtjeva:

- (i) ima makar dozvolu koja uključuje, ukoliko je odgovarajuće, prava, ovlašćenja ili uvjerenja ekvivalentne onima za koje je ovlašćen da sprovodi praktične ispite ili provjere stručnosti;
- (ii) je usaglašen sa zahtjevima utvrđenim u ovom Odjeljku za izdavanje odgovarajućeg uvjerenja ispitača;
- (iii) demonstrira nadležnim vlastima odgovarajući nivo poznavanja Unijinih pravila sigurnosti vazdušnog saobraćaja kako bi mogao da koristi svoja prava ispitača u skladu sa ovim Aneksem.

(2) Uvjerenje iz podstačke 1 ograničeno je na sprovođenje praktičnih ispita i provjera stručnosti:

- (i) izvan teritorije za koje su države članice odgovorne u skladu sa Čikaškom konvencijom; i
- (ii) pilota koji dovoljno poznaju jezik na kojem se ispit/provjera sprovodi.

SFCL.405 Ograničenje prava u slučaju konflikta interesa

Ispitač za jedrilice ne sprovodi:

- (a) praktični ispit ili procjenu kompetentnosti podnosioca zahtjeva za izdavanje dozvole, ovlašćenja ili uvjerenja kojem je pružio više od 50 % zahtijevane letačke obuke za dozvolu, ovlašćenje ili uvjerenja za koje se sprovodi praktični ispit ili procjena kompetentnosti;
- (b) praktični ispit, provjeru stručnosti ili procjenu kompetentnosti ako smatra da bi njegova objektivnost mogla da bude dovedena u pitanje.

SFCL.410 Sprovođenje praktičnih ispita, provjera stručnosti i procjena kompetentnosti

(a) Prilikom sprovođenja praktičnih ispita, provjera stručnosti i procjena kompetentnosti, ispitač za jedrilice mora da uradi sve sljedeće:

- (1) da obezbijedi da ne postoje jezičke barijere za komunikaciju sa podnosiocem zahtjeva;
- (2) da potvrdi da je podnositelj zahtjeva usaglašen sa svim zahtjevima za kvalifikacije, obukom i iskustvom iz ovog Aneksa za izdavanje, produženje ili obnovu dozvole, prava, ovlašćenja ili uvjerenja za koje se sprovodi praktični ispit, provjera stručnosti ili procjena kompetentnosti;
- (3) da upozna podnosioca zahtjeva sa posljedicama pružanja nepotpunih, netačnih ili neistinitih informacija u vezi sa njegovom obukom i letačkim iskustvom.

(b) Nakon završenog praktičnog ispita, provjere stručnosti ili procjene kompetentnosti, ispitač za jedrilice mora:

- (1) da obavijesti podnosioca zahtjeva o rezultatima praktičnog testa, provjere stručnosti ili procjene kompetentnosti;
- (2) u slučaju uspješno položene procjene kompetentnosti za produženje ili obnovu dozvole da unese novi datum roka važenja u dozvolu ili uvjerenje podnosioca zahtjeva, ako ga je za to posebno ovlastila nadležna vlast odgovorna za dozvolu podnosioca zahtjeva;
- (3) da podnosiocu zahtjeva da potpisani izvještaj sa praktičnog ispita, provjere stručnosti ili procjene kompetentnosti i da bez nepotrebognog odlaganja predajte kopiju izvještaja nadležnoj vlasti odgovornoj za dozvolu podnosioca zahtjeva i nadležnoj vlasti koja je izdala uvjerenje ispitača. Izvještaj mora da sadrži:

- (i) izjavu da je ispitač za jedrilice od podnosioca zahtjeva primio informacije o njegovom iskustvu i obuci, i potvrdio da su to iskustvo i obuka usaglašeni sa odgovarajućim zahtjevima iz ovog Aneksa;
- (ii) potvrdru da su svi zahtijevani manevri i vježbe sprovedeni, kao i informacije o usmenom ispitom iz teorijskog znanja, ukoliko je primjenjivo. Ako podnositelj zahtjeva nije uspješno položio neki dio iz navedenih kategorija, ispitač mora da evidentira razloge za takvu procjenu;
- (iii) rezultat praktičnog ispita, provjere stručnosti ili procjene kompetentnosti;

- (iv) izjavu da je ispitivač za jedrilice pregledao i primijenio nacionalne procedure i zahtjeve nadležne vlasti podnosioca zahtjeva ako nadležna vlast koja je odgovorna za dozvolu podnosioca zahtjeva nije ista nadležna vlast koja je izdala uvjerenje ispitivača;
  - (v) kopiju uvjerenja ispitivača za jedrilice u kojem je naveden obim njegovih prava u svojstvu ispitivača za jedrilice u slučaju praktičnog ispita, provjere stručnosti ili procjene kompetentnosti podnosioca zahtjeva čija nadležna vlast nije ista nadležna vlast koja je izdala uvjerenje ispitivača.
- (c) Ispitivač za jedrilice mora pet godina da čuva evidenciju koja sadrži sve detalje praktičnih ispita, provjera stručnosti i procjena kompetentnosti koje je sproveo i njihove rezultate.
- (d) Na zahtjev nadležne vlasti koja je odgovorna za izdavanje uvjerenja ispitivača za jedrilice ili nadležne vlasti koja je odgovorna za izdavanje dozvole podnosioca zahtjeva, ispitivač za jedrilice mora da preda svu evidenciju i izvještaje i sve druge informacije koje se zahtijevaju u svrhu nadzornih aktivnosti.

Sekcija 2

Uvjerenje ispitivača u letu za jedrilice – FE(S)

SFCL.415 Uvjerenje FE(S)-a – Prava i uslovi

Pod uslovom da je podnositelj zahtjeva usaglašen sa zahtjevima iz tačke SFCL.420 i sljedećim uslovima, uvjerenje FE(S)-a izdaje se na osnovu zahtjeva sa pravima za sprovođenje:

- (a) praktičnih ispita i provjera stručnosti za SPL, ukoliko je podnositelj zahtjeva, u jedrilicama, isključujući TMG-ove, obavio najmanje 300 sati naleta kao pilot, uključujući 150 sati ili 300 startova letačke obuke;
- (b) praktičnih ispita za proširenje prava SPL-a na TMG u skladu sa tačkom SFCL.150 podtačkom e, ukoliko podnositelj zahtjeva ima 300 sati naleta na jedrilicama, uključujući 50 sati letačke obuke u TMG-ovima;
- (c) procjena kompetentnosti za izdavanje uvjerenja FI(S)-a u jedrilicama, ukoliko je podnositelj zahtjeva:
  - (1) obavio najmanje 500 sati naleta kao pilot jedrilice, uključujući, ako će se prava uvjerenja FE(S)-a koristiti na:
    - (i) jedrilicama, isključujući TMG-ove, najmanje 10 sati ili 30 startova za obučavanje podnosioca zahtjeva za uvjerenje FI(S)-a u jedrilicama, isključujući TMG-ove;
    - (ii) TMG-ovima, najmanje 10 sati ili 30 polijetanja i slijetanja za obučavanje podnosioca zahtjeva za uvjerenje FI(S)-a u TMG-ovima;
  - (2) prošao posebnu obuku tokom kursa standardizacije ispitivača u skladu sa tačkom SFCL.430.

SFCL.420 Uvjerenje FE(S)-a – Preduslovi i zahtjevi

Podnosioci zahtjeva za izdavanje uvjerenja FE(S)-a moraju da:

- (a) budu usaglašeni sa zahtjevima iz tačke SFCL.400 podtačke a podpodtačke 1 podpodpodtačke (i) i podtačke a podpodtačke 2;
- (b) završe kurs standardizacije FE(S) u skladu sa tačkom SFCL.430;
- (c) završe procjenu kompetentnosti u skladu sa tačkom SFCL.445;
- (d) demonstriraju odgovarajuće iskustvo povezano sa pravima uvjerenja FE(S)-a; i
- (e) demonstriraju da im nisu izrečene sankcije, uključujući suspenziju, ograničavanje ili ukidanje bilo koje od dozvola, ovlašćenja ili uvjerenja izdatih u skladu sa ovim Aneksom, Aneksom I (Dio-FCL) Regulative (EU) br. 1178/2011, ili Aneksom III (Dio-BFCL) Regulative (EU) 2018/395 zbog neusaglašenosti sa Regulativom (EU) 2018/1139 i njenim delegiranim i sprovedbenim aktima tokom posljednje tri godine.

SFCL.430 Uvjerenje FE(S)-a – Kurs standardizacije

- (a) Podnosioci zahtjeva za izdavanje uvjerenja FE(S)-a moraju da pohađaju kurs standardizacije koji sprovodi ili nadležna vlast ili ATO ili DTO i koji odobri ta nadležna vlast.
- (b) Kurs standardizacije prilagođava se zahtjevanim pravima ispitivača u letu za jedrilice i sastoji se od teorijske i praktične obuke, što uključuje, u najmanjoj mjeri:
  - (1) sprovođenje dva praktična ispita, provjere stručnosti ili procjene kompetentnosti za SPL ili povezana ovlašćenja ili uvjerenja;
  - (2) obuku o primjenjivim zahtjevima iz ovog Aneksa i o primjenjivim zahtjevima za letačke operacije, sprovođenje praktičnih ispita, provjera stručnosti ili procjena kompetentnosti, kao i njihovo dokumentovanje i izvještavanje o njima;
  - (3) usmeno informisanje o sljedećem:
    - (i) nacionalnim administrativnim procedurama;
    - (ii) zahtjevima za zaštitu ličnih podataka;
    - (iii) odgovornosti ispitivača;
    - (iv) osiguranju ispitivača od nesreće;
    - (v) nacionalnim naknadama; i
    - (vi) informaciji kako pristupiti informacijama sadržanim u podpodpodtač. od (i) do (v) prilikom sprovođenja praktičnih ispita, provjera stručnosti ili procjena kompetentnosti podnosioca zahtjeva čija nadležna vlast nije ista vlast koja je izdala uvjerenje ispitivača.

- (c) Imalac uvjerenja FE(S)-a ne smije da sprovodi praktične ispite, provjere stručnosti ili procjene kompetentnosti podnosioca zahtjeva čija nadležna vlast nije ista nadležna vlast koja je izdala uvjerenje ispitivača, osim ako revidira posljedne raspoložive informacije o odgovarajućim nacionalnim procedurama nadležne vlasti podnosioca zahtjeva.

SFCL.445 Uvjerenje FE(S)-a – Procjena kompetentnosti

Podnositelj zahtjeva za prvo izdavanje uvjerenja FE(S)-a mora da demonstrira svoju kompetentnost kao FE(S) inspektoru nadležnih vlasti ili višem ispitivaču koje je za to posebno ovlastila nadležna vlast odgovorna za uvjerenje FE(S)-a. Pri procjeni kompetentnosti podnositelj zahtjeva sprovodi praktični ispit, provjeru stručnosti ili procjenu kompetentnosti, uključujući usmeno informisanje, sprovođenje praktičnog ispita, provjeru stručnosti ili procjenu kompetentnosti, kao i procjenu lica koje polaže ispit, provjeru ili procjenu, informisanje nakon leta (*debriefing*) i evidentiranje dokumentacije.

SFCL.460 Uvjerenje FE(S)-a – Rok važenja, produženje i obnova

- (a) Uvjerenje FE(S)-a važi pet godina.
- (b) Vrši se produženje uvjerenja FE(S)-a ako je imalac:
- (1) tokom perioda važenja uvjerenja FE(S)-a završio kurs osvježenja znanja ispitivača koji sprovodi ili nadležna vlast ili ATO ili DTO i koji je odobrila ta nadležna vlast, tokom kojeg imalac pohađa teorijsku obuku zbog osvježenja i ažuriranja znanja odgovarajućeg za ispitivače za jedrilice;
  - (2) tokom posljednjih 24 mjeseca prije isteka perioda važenja uvjerenja, demonstrirao sposobnost sprovođenja praktičnih ispita, provjera stručnosti ili procjena kompetentnosti inspektoru nadležnih vlasti ili ispitivaču koje je za to posebno ovlastila nadležna vlast odgovorna za uvjerenje FE(S)-a.
- (c) Imaocu uvjerenja FE(S)-a koji ima i uvjerenje ispitivača ili više njih za druge kategorije vazduhoplova u skladu sa Aneksom I (Dio-FCL) Regulative (EU) br. 1178/2011 ili Aneksom III (Dio-BFCL) Regulative (EU) 2018/395 može da se zajedno obavi produženje svih uvjerenja ispitivača, u dogovoru sa nadležnim vlastima.
- (d) Ako je uvjerenje FE(S)-a isteklo, njegov imalac mora da bude usaglašen sa svim zahtjevima iz tačke SFCL.445 podtačke b podpodtačke 1 prije nego što nastavi sa korišćenjem prava uvjerenja FE(S)-a.
- (e) Producenje ili obnova roka važenja uvjerenja FE(S)-a može da se izvrši samo ako podnositelj zahtjeva demonstrira kontinuiranu usaglašenosnost sa zahtjevima iz tačke SFCL.410 kao i sa zahtjevima iz tačke SFCL.420 podtač. (d) i (e).".
-

556.

Na osnovu člana 100 Zakona o upravnom postupku („Službeni list CG“, br. 56/14, 20/15, 40/16 i 37/17), čl. 27, 28 i 30 Zakona o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 30/12, 30/17 i 82/20), a u vezi sa članom 6 stav 2 i članom 9 Pravilnika o načinu izdavanja operativne licence za obavljanje komercijalnog vazdušnog prevoza („Službeni list CG“, broj 9/15), postupajući po službenoj dužnosti, direktor Agencije za civilno vazduhoplovstvo donio je

RJEŠENJE

- 1. PRIVREMENO SE UKIDA** Rješenje direktora Agencije za civilno vazduhoplovstvo, broj: 02/2-349/3-17 od 03.08.2017. godine, kojim je Montenegro Airlines AD, Podgorica izdata Operativna licenca, broj: ME.OL.001, kao i Operativna licenca, koja je sastavni dio navedenog rješenja.
2. Operativna licenca iz tačke 1 ovog rješenja privremeno se ukida do dostavljanja dokaza kojima se potvrđuje da je vazdušni prevoznik obezbijedio organizaciju i sredstva potrebna za kontinuirano važenje operativne licence, odnosno do dobijanja certifikata vazdušnog operatora – AOC, koji je privremeno ukinut Rješenjem direktora Agencije za civilno vazduhoplovstvo, broj: 02/2-348/21-111/1 od 26.03.2021. godine, a najduže 2 (dva) mjeseca od dana dostavljanja ovog rješenja.
3. Ovo rješenje o privremenom ukidanju Operativne licence, broj: ME.OL.001 od 03.08.2017. godine, objaviće se u „Službenom listu Crne Gore“.

Obrazloženje

Rješenjem direktora Agencije za civilno vazduhoplovstvo, broj: 02/2-349/3-17 od 03.08.2017. godine, vazdušnom prevozniku Montenegro Airlines AD, Podgorica izdata je Operativna licenca, broj: ME.OL.001, na osnovu Certifikata vazdušnog operatora – AOC, broj ME.AOC.001.

Rješenjem direktora Agencije za civilno vazduhoplovstvo, broj: 02/2-348/21-111/1 od 26.03.2021. godine, vazdušnom prevozniku Montenegro Airlines AD, Podgorica privremeno je ukinut Certifikat vazdušnog operatora – AOC, broj ME.AOC.001, na period do 2 (dva) mjeseca, jer je utvrđeno da su rješenjima direktora Agencije privremeno ukinuta uvjerenja o plovidbenosti za vazduhoplove registarskih oznaka 4O-AOA, 4O-AOB, 4O-AOC i 4O-AOM, čiji je korisnik Montenegro Airlines AD, Podgorica, zato što nisu ispunjeni uslovi u pogledu usklađenosti sa zahtjevima za kontinuiranu plovidbenost.

Inspektor za vazdušni saobraćaj je dana 23.03.2021. godine sproveo vanredni inspekcijski pregled subjekta nadzora Montenegro Airlines AD, Podgorica, radi procjene njegove finansijske sposobnosti i utvrđivanja ispunjenosti drugih uslova kojima se obezbjeđuje sigurno izvođenje vazdušnih operacija. U postupku inspekcijskog pregleda inspektor za vazdušni saobraćaj je utvrdio da Montenegro Airlines AD, Podgorica nije finansijski sposoban, pa je imajući u vidu navedeno kao i prethodno utvrđene neusaglašenosti u pogledu obezbjeđivanja kontinuirane plovidbenosti vazduhoplova, čiji je korisnik Montenegro Airlines AD, Podgorica, zapisnikom, broj: 02/2-708/21-5/3 od 24.03.2021. godine konstatovao da Montenegro Airlines AD, Podgorica ne ispunjava propisane uslove za kontinuirano važenje certifikata vazdušnog operatora – AOC i operativne licence.

Odredbom člana 30 stav 1 Zakona o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 30/12, 30/17 i 82/20) propisano je da Agencija za civilno vazduhoplovstvo po službenoj dužnosti ukida ili

privremeno ukida operativnu licencu, ukoliko je ukinut ili privremeno ukinut AOC operatora u komercijalnim operacijama, a odredbom člana 27 stav 1 navedenog zakona propisano je da Agencija za civilno vazduhoplovstvo može da ukine ili privremeno ukine operativnu licencu, ako utvrdi da vazdušni prevoznik ne ispunjava uslove za izdavanje operativne licence koji su utvrđeni članom 24 stav 1 Zakona o vazdušnom saobraćaju, kojim je propisano da ima AOC i da je obezbijedilo finansijska sredstva koja su dovoljna za pokriće fiksnih troškova i troškova poslovanja.

Odredbom člana 6 stav 2 Pravilnika o načinu izdavanja operativne licence za obavljanje komercijalnog vazdušnog prevoza („Službeni list CG“, broj 9/15) utvrđeno je da Agencija može da ukine ili privremeno ukine operativnu licencu ako, nakon sprovedene provjere finansijske sposobnosti vazdušnog prevoznika, utvrdi da vazdušni prevoznik ne može da ispuni finansijske obaveze u periodu od 12 mjeseci.

U skladu sa navedenim odredbama, a imajući u vidu da je utvrđeno da je Montenegro Airlines AD, Podgorica privremeno ukinut AOC, jer su, zbog konstatovane neplovidbenosti vazduhoplova, privremeno ukinuta uvjerenja o plovidbenosti za vazduhoplove registarskih oznaka 4O-AOA, 4O-AOB, 4O-AOC i 4O-AOM, čiji je korisnik Montenegro Airlines AD, Podgorica, kao i da Montenegro Airlines AD, Podgorica nije finansijski sposoban, utvrđeno je da su ispunjeni uslovi za privremeno ukidanje operativne licence, pa je riješeno kao u tački 1 dispozitiva ovog rješenja.

Članom 9 stav 3 Pravilnika o načinu izdavanja operativne licence za obavljanje komercijalnog vazdušnog prevoza („Službeni list CG“, broj 9/15) utvrđeno je da privremeno ukidanje operativne licence može da traje najduže 12 mjeseci od dana dostavljanja rješenja o privremenom ukidanju operativne licence, pa je riješeno kao u tački 2 dispozitiva ovog rješenja.

Članom 28 Zakona o vazdušnom saobraćaju propisano je da se akt Agencije za civilno vazduhoplovstvo, kojim se privremeno ukida operativna licenca objavljuje u „Službenom listu Crne Gore“, pa je riješeno kao u tački 3 dispozitiva ovog rješenja.

Upustvo o pravnom sredstvu: Protiv ovog rješenja može se izjaviti žalba Ministarstvu kapitalnih investicija, u roku od 15 dana od dana dostavljanja rješenja. Žalba se dostavlja Agenciji za civilno vazduhoplovstvo ili predaje neposredno drugostepenom organu, taksirana sa 4 eura administrativne takse.

Broj: 02/2-348/21-111/2
Podgorica, 26.03.2021. godine

Direktor
Dragan Đurović, s.r.